

**002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
1178**

67
τομ. 1 (π. 11)

Π. Ν. ΤΣΙΚΚΙΝΗ & Ι. Γ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ
Διδασκάλων Ἀστικῆς Σχολῆς Λευκωσίας.

569 ΠΔΒ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ' ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΙΝ

ΤΩΝ ΤΕ ΜΟΝΟΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΔΙΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

ΕΝ ΚΥΠΡΩ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΣΥΝΘΕΤΑ ΤΟΙΣ ΙΣΧΥΟΥΣΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΣΙ

ΕΚΔΟΤΗΣ

Κ. Γ. ΡΩΣΣΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΚΟΥΣΟΥΛΙΝΟΥ

ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ
1903

Π. Ν. ΤΣΙΚΚΙΝΗ & Ι. Γ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ
Διδασκάλων Ἀστικῆς Σχολῆς Λευκωσίας.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ' ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΙΝ

ΤΩΝ ΤΕ ΜΟΝΟΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΔΙΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

ΕΝ ΚΥΠΡΩ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΝΤΑ ΣΥΝΩΔΑ ΤΟΙΣ ΙΣΧΥΟΥΣΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΣΙ

ΕΚΔΟΥΣΗΣ

Κ. Γ. ΡΩΣΣΟΣ

24

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΚΟΥΣΟΥΛΙΝΟΥ
ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ
1903

002
ΚΛΕ
ΕΤΘΑ
1178

Πάν αντίτυπον μὴ φέρον τὴν ὑπογραφὴν τοῦλάχιστον τοῦ
ἑνὸς τῶν συγγραφέων καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ ἐκδότου θεω-
ρεῖται κλοπιμαῖον καὶ καταδιώκεται.

Η. Ξωανδρῆ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐν τῷ προλόγῳ ἡμῶν ὀφείλομεν πρὸ παντὸς νὰ δώμεν τοῖς φίλοις συναδέλφοις διασαφήσεις τινὰς περὶ τοῦ βιβλίου τοῦδε. Γνωστὸν τυγχάνει ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν προγραμμάτων, ὅτι μαθήματά τινα τῆς Ἱστορίας τοῦ Μέσου τμήματος διδάσκονται καὶ ἐν τῷ Ἀνωτάτῳ, ἐπίσης δὲ μαθήματά τινα διδασκόμενα ἐν τῷ διδιδασκάλῳ σχολείῳ δὲν διδάσκονται ἐν τῷ μονοδιδασκάλῳ καὶ τανάπαλιν· πρὸς δὲ μαθήματά τινα τοῦ Μέσου τμήματος τοῦ διδιδασκάλου σχολείου διδάσκονται ἐν τῷ Ἀνωτάτῳ τμήματι τοῦ μονοδιδασκάλου. Ἡμεῖς κατὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ βιβλίου ἀναγκαῖον ἐθεωρήσαμεν νὰ διαιρέσωμεν αὐτὸ εἰς δύο τεύχη· καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τεύχει περιελάβομεν τὴν Ἱστορίαν τοῦ Μέσου τμήματος ἀμφοτέρων τῶν σχολείων, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὴν τοῦ Ἀνωτάτου· μαθήματά τινα ὅμως περιλαμβανόμενα ἐν τῷ πρώτῳ τεύχει περιελήφθησαν δι' οὓς ἐξέθεμεν λόγους καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ· καὶ ὅσα μὲν ἀνήκουσιν εἰς τὰ διδιδασκαλα ἀνεπτύξαμεν πλατύτερον, ὅσα δὲ εἰς τὰ μονοδιδασκαλα κατεχωρίσαμεν σχεδὸν τὰ αὐτά· ἐν παραρτήματι δὲ προσέθεμεν ἐν τῷ δευτέρῳ τεύχει καὶ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς ὡς καὶ τινὰς τῶν ἐφευρέσεων, μαθήματα μὴ περιλαμβανόμενα ἐν τῇ ὑλῇ τῶν μονοδιδασκάλων.

Ἐν ἑκατέρῳ τεύχει προτάξαμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν μυθιστορικῶν χρόνων τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος ὡς καὶ τινὰ περὶ τῆς γλώσσης, τῆς θρησκείας, τῶν ἀμφικτιονίων καὶ ἀγώνων τῶν Ἑλλήνων, ἀναγκαιότατα εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ἅτε προλειάοντα τὴν ὁδὸν διὰ τῆς μεταδόσεως προσλαμβανουσῶν παραστάσεων καὶ παρασκευάζοντα τὸν μαθητὴν πρὸς εὐχερῆ κατανόησιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων· ἵνα δὲ τηρήσωμεν ἐνότητα καὶ μὴ ἀφῶμεν ἐπαίσθητὰ κενά, ἐποιησάμεθα προσθήκας τινὰς, ὅπου ἦν δυνατόν, καὶ κατετάξαμεν τὰ γεγονότα κατὰ χρονολογικὴν σειράν, συντεμνόντες ἢ ἀναπτύξαντες καὶ τινὰς τῶν τίτλων τῶν μαθημάτων. Ὅπως δὲ μὴ συγχέωνται οἱ διδάσκαλοι ἑκατέρου σχολείου περὶ τὴν εὐρεσιν τῶν μαθημάτων, ἐσημίναμεν δι' ἀστερίσκου τὰ μαθήματα, ἅτινα διδάσκονται μόνον ἐν τῷ διδιδασκάλῳ, καὶ διὰ δύο ἀστερίσκων τὰ μαθήματα, ἅτινα διδάσκονται μόνον ἐν τῷ μονοδιδασκάλῳ, τὰ δὲ κοινὰ κατελίπομεν μὴ σεσημασμένα.

Τὴν πρὸς σύνθεσιν ὕλην περισυνελέξαμεν ἐκ παντοίων ἐν Ἑλλάδι ἐγκεκριμένων Ἑλληνικῶν Ἱστοριῶν τῶν τε δημοτικῶν σχολείων καὶ γυμνασίων ὡς καὶ ἐκ τινῶν ἐπιστημονικῶν, οἷον τοῦ Παπαρηγοπούλου, τοῦ Μενδελῶνος καὶ τοῦ Jaeger, πρὸς δὲ καὶ ἐκ τοῦ Μεγάλου Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ. Ἐννοπετόν ὁμως, ὅτι τὴν ὕλην ταύτην δὲν παρελάβομεν τὴν αὐτὴν ἀλλὰ μετεβάλομεν ἐν τοῖς πλείστοις καὶ διεμορφώσαμεν, καθ' ὅσον ἐκ τῆς πείρας ἐδιδάχθημεν, μὴ ἀλλοιοῦντες τὸ νόημα. Γλώσση ἐχρησάμεθα ὡς οἷόν τε καθαρευούση καὶ συνεχεῖ, ἀποφεύγοντες τοὺς χυδαῖσμούς, οὓς πᾶς διδάσκαλος ὀφείλει ν' ἀποβάλλῃ τοῦ σχολείου, μὴ φθάνων ὁμως μέχρι σχολαστικότητος, προξενῶν οὕτω τὸν γέλωτα καὶ καθιστάμενος ἀστεῖος.

Μετὰ πολλῶν κόπων καὶ μόχθων ἠδυνήθημεν, δαπανῶντες τὰς ὀλίγας πρὸς ἀνάπαυσιν ἡμῶν ὥρας, νὰ φέρωμέν πως εἰς πέρας τὸ ἀνὰ χεῖρας βιβλίον, (λέγομεν οὕτω, διότι, ἵνα τὸ βιβλίον καταρτισθῇ πλήρως, δεόν νὰ περιλαμβάνῃ καὶ τὴν Ἱστορίαν τῆς Κύπρου, ἣν μέλλομεν προσεχῶς νὰ ἐκδώσωμεν) ἐλαυνόμενοι πρὸ πάντων ἐκ τῆς πεποιθήσεως, ὅτι, «γνωρίζοντες τοῖς παιδίοις τὰ ἔνδοξα τῶν προγόνων ἔργα, τὰ παθήματα τοῦ ἔθνους, τοὺς εὐγενεῖς τῶν διαπρεπῶν ἀνδρῶν χαρακτῆρας, τοὺς πόθους καὶ τὰς ἐλπίδας τοῦ Γένους», θέλομεν ἐμπνεύσει τῇ μαθητικῇ Κπρία νεολαίᾳ τὸν εὐγενῆ ἔρωτα πρὸς κατόρθωσιν ἔργων μεγάλων καὶ ὑψηλῶν καὶ μύησιν τῶν ἀρετῶν τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων καὶ θέλομεν οὕτω ἐν μέρει καὶ ἡμεῖς συντελέσει εἰς τὴν ἐπίρρωσιν τοῦ ἔθνικοῦ ἐν τῇ ἡμετέρα πατρίδι φρονήματος. Πρὸς τὴν ἐπίρρωσιν δὲ ταύτην τοῦ ἔθνικοῦ φρονήματος δεόν ν' ἀποβλέπωσι πρὸ πάντων οἱ ἐν Κύπρῳ Ἕλληνες διδάσκαλοι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, δεικνύντες οὕτω εἰς τοὺς ἔθνικοὺς ἡμῶν ἐχθροὺς, ὅτι πάντες οἱ ἐν Κύπρῳ, ἐκτὸς τῶν εὐαρίθμων ξένων στοιχείων, εἴμεθα γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ὅτι τὰς φλέβας ἡμῶν πληροῖ τὸ αὐτὸ θερμοεργὸν αἷμα, ὅπερ ἀνέδειξεν ἐκείνους μεγάλους καὶ κατέστησε τὸ ὄνομα αὐτῶν ἔνδοξον καὶ ἀθάνατον, καὶ ὅτι ὁ μόνος πόθος, ὅστις κυριαρχεῖ τῶν ἡμετέρων καρδιῶν εἶναι ἡ ἔνωσις ἡμῶν μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος.

Ἐν Λευκωσίᾳ τῇ 14 Σεπτεμβρίου 1903.

ΟΙ ΠΟΝΗΘΑΝΤΕΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἑλλάς. Ἡ μεγάλη πατρίς ἡμῶν Ἑλλάς εἶναι χώρα τῆς Εὐρώπης, εὐρισκομένη εἰς τὰ νοτιοανατολικά αὐτῆς. Ἑλλάς κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἰσθωρεῖτο ἡ χώρα, ἡ ὁποία περιελάμβανε τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ Ἰονίου πελάγους· ἀλλὰ καὶ πᾶσα χώρα, κατοικουμένη ὑπὸ Ἑλλήνων, ὠνομάζετο Ἑλλάς. Οὐδεμία χώρα τῆς Εὐρώπης εἶναι τόσον ἔνδοξος ὅσον ἡ Ἑλλάς. Εἰς αὐτὴν ἐγεννήθησαν οἱ σοφώτατοι ἄνδρες τοῦ κόσμου, καὶ ἐξ αὐτῆς διεδόθησαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον αἱ τέχναι, αἱ ἐπιστῆμαι καὶ ὁ πολιτισμός. Τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος ἡμῶν Ἑλλάδος ὀφείλομεν μετὰ ζήλου νὰ μελετῶμεν, διότι ἐξ αὐτῆς θὰ μάθωμεν τὰς ἀρετὰς τῶν προγόνων μας καὶ τὰ ἔνδοξα καὶ θαυμάσια κατορθώματα αὐτῶν.

Πελασγοί. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ὠνομάζοντο Πελασγοί. Οὗτοι ἦλθον ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ κατέκρησαν τὴν Ἠπειρον, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Βοιωτίαν, τὴν Ἀττικὴν, τὴν Ἀργολίδα καὶ Ἀρκαδίαν· ἠσχολοῦντο δὲ εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, ἔζων εἰς πόλεις καὶ πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῶν ἔκτιζον ἐπὶ ἀποκρήμων βράχων ἕκ μεγάλων καὶ ἀπελεκήτων λίθων, ἄνευ ἀσβέστου καὶ ἄμμου, πελώρια τείχη, τὰ ὁποῖα ὠνομάζονται Πελασγικά ἢ Κυκλώπεια. Ἐκ τῶν Πελασγῶν δὲ τούτων καὶ ἡ Ἑλλάς τότε ὠνομάζετο Πελασγία.

Ἑλλήνες. Μετὰ πολλὰ ἔτη εἰς τὴν Πελασγίαν οἱ Ἑλλήνες, οἱ ὅποιοι ἦσαν τῆς αὐτῆς φυλῆς μὲ τοὺς Πελασγούς, ἀλλὰ πολεμικῶ-

τεροι αὐτῶν, ἠδυνήθησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ καταβάλωσι τοὺς Πελασγούς καὶ γίνωσιν αὐτοὶ κύριοι τῆς χώρας. Οἱ Ἕλληνες ἔλαβον τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τοῦ Ἑλληνος, υἱοῦ τοῦ Δευκαλίωνος, βασιλέως τῆς Θεσσαλίας, καὶ ἐξ αὐτῶν δὲ ἅπασα ἡ χώρα, ἡ ὁποία πρότερον ὠνομάζετο Πελασγία, ὠνομάσθη Ἑλλάς. Δηροῦντο δὲ οἱ Ἕλληνες εἰς τέσσαρας φυλάς, εἰς τοὺς Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Ἴωνας καὶ Ἀχαιοὺς.

Γλῶσσα. Πάντες οἱ Ἕλληνες ὠμίλουν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, τὴν Ἑλληνικὴν, τὴν ὁποίαν καὶ ἡμεῖς σήμερον λαλοῦμεν· τοὺς ἀνθρώπους δ' ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δὲν ὠμίλουν τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ὠνόμαζον μετὰ περιφρονήσεως βαρβάρους.

Θρησκεία. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπίστευον εἰς πολλοὺς θεοὺς, τῶν ὁποίων οἱ μέγιστοι καὶ ἀνώτατοι ἦσαν οἱ ἐξῆς δώδεκα : ὁ Ζεὺς, ὁ καὶ ἀνώτατος πάντων, ὁ Ποσειδῶν, ὁ Ἀπόλλων, ὁ Ἥφαιστος, ὁ ὁ Ἄρης, ὁ Ἑρμῆς, ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ Ἀφροδίτη, ἡ Ἥρα, ἡ Ἄρτεμις, ἡ Δημήτηρ καὶ ἡ Ἑστία.

Ἐπιστεύετο δέ, ὅτι οὗτοι κατέκουν ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ ὄρους Ὀλύμπου καὶ διὰ τοῦτο καὶ Ὀλύμπιοι ἐλέγοντο. Τοὺς θεοὺς τούτους οἱ Ἕλληνες ἐλάτρευον διὰ θυσιῶν βοῶν, προβάτων καὶ αἰγῶν, δι' ἀγαλμάτων καὶ διὰ προσευχῶν, καὶ ἀνήγειρον πρὸς τιμὴν αὐτῶν μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς. Τινὲς τῶν ναῶν τούτων ὠνομάζοντο καὶ Μαντεῖα, διότι ἐπιστεύετο, ὅτι οἱ ἐν αὐτοῖς λατρευόμενοι θεοὶ προείλεγον διὰ τῶν ἱερέων εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν θέλησίν των· περιφημέτατον δὲ πάντων τῶν μαντείων ἦτο τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ἀφιερωμένον εἰς τὸν θεὸν Ἀπόλλωνα.

Ἥρωες. Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ὑπῆρχον ἐν Ἑλλάδι ἄνδρες τινές, οἱ ὅποιοι διὰ τῆς μεγάλης αὐτῶν ἀνδρείας διέπραξαν μεγάλα κατορθώματα καὶ εὐηργέτησαν τὴν πατρίδα των. Οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες ὠνομάζοντο Ἥρωες καὶ ἔθεωροῦντο ὡς τέκνα τῶν θεῶν, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν των ἐλατρεύοντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς ἡμίθεοι. Τοιοῦτοι δὲ ἥρωες ἦσαν ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεὺς καὶ ἄλλοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

1. ἩΡΑΚΛῆς.

Ὁ Ἡρακλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀμφιτρούωνος, βασιλέως τῶν Θηβῶν, καὶ τῆς Ἀλκμήνης. Οἱ ἄνθρωποι ὅμως ἐπίστευον, ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ Διός, διότι εἶχεν ὑπεράνθρωπον δύναμιν. Ἡ Ἥρα, ἡ σύζυγος τοῦ Διός, ἐμίσει πολὺ τὸν Ἡρακλῆα καὶ ἐπεθύμει νὰ καταστρέψῃ αὐτόν· διὰ τοῦτο, ἐνῶ ἀκόμη ἦτο βρέφος ὀκτῶ μηνῶν, ἔστειλε δύο φοβεροὺς

ὄφεις εἰς τὴν κλίνην του, διὰ νὰ καταφάγωσιν αὐτόν. Ἄλλ' ὁ Ἡρακλῆς, συλλαβὼν τοὺς ὄφεις διὰ τῶν μικρῶν βωμαλέων χειρῶν του, ἐπνίξεν αὐτούς.

Ὁ πατὴρ τοῦ Ἡρακλέους πολὺ ἐφρόντισε περὶ τῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ. Ἐμπειροὶ διδάσκαλοι ἐδίδαξαν αὐτόν τὴν πάλην, τὸ ἀκόντιον, τὸ τόξον, τὴν γυμναστικὴν καὶ τὴν μουσικὴν, τὰ ὁποῖα ἦσαν τὰ μόνα μαθήματα τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Ὅτε δὲ ὁ Ἡρακλῆς ἔφθασεν εἰς ἐρηβικὴν ἡλικίαν, ἐξῆλθεν ἡμέραν τινα εἰς περίπατον καὶ, ἐνῶ ἐκάθητο εἰς ὠραίαν τοποθεσίαν ἐπὶ τοῦ ὄρους Κιθαιρώνος, αἴφνης βλέπει νὰ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν δύο γυναῖκες, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν μία ὠνομάζετο Ἀρετή, ἡ δὲ ἄλλη Κακία. Αὕτη τρέξασα ταχύτερον τῆς Ἀρετῆς πρὸς τὸν Ἡρακλέα, εἶπεν εἰς αὐτόν : «Φίλε μου Ἡράκλειε, σὲ βλέπω νὰ σκέπτησαι ποῖον δρόμον ν' ἀκολουθήσῃς εἰς τὴν ζωὴν σου· ἐὰν ἀκολουθήσῃς τὸν δρόμον, τὸν ὁποῖον ἐγὼ θὰ σοὶ δείξω θὰ ἀπολαύσῃς ὅλων τῶν εὐχαρίστων πραγμάτων ἄνευ δυσκολίας καὶ κόπου, θὰ ζῆς μὲ διασκεδάσεις καὶ θὰ τρέφῃσαι μὲ τὰ νοστιμώτατα φαγητὰ καὶ ποτά.» Τότε ὁ Ἡρακλῆς ἠρώτησεν : «᾽Ω γύναι, πῶς ὀνομάζεσαι ;» Ἐκεῖνη δ' ἀπήτησεν : «Οἱ μὲν φίλοι μου μὲ ὀνομάζουσιν Εὐτυχίαν, οἱ δὲ ἐχθροί μου Κακίαν.»

Μετὰ τοὺς λόγους τούτους ἐπλησίασε καὶ ἡ Ἀρετὴ πρὸς τὸν Ἡρακλέα καὶ εἶπεν· «Καὶ ἐγὼ, ὦ Ἡράκλειε, ἔρχομαι πρὸς σέ, ἐπειδὴ γνωρίζω τοὺς γονεῖς σου καὶ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποῖαν ἔχεις πρὸς τὰ καλὰ· ἐὰν λοιπὸν ἀκολουθήσῃς τοὺς λόγους μου, ἐλπίζω, ὅτι θὰ γίνῃς καλὸς καὶ εὐτυχὴς ἄνθρωπος· ἀκουσον λοιπὸν. Ἄν κοπιᾷς καὶ εἶσαι ἐπιμελὴς καὶ φρόνιμος, θὰ ἀπολαύσῃς ὅλων τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου, διότι οἱ θεοὶ ἄνευ κόπου καὶ ἐπιμελείας οὐδὲν ἀγαθὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους δίδουσιν. Ἄν θέλῃς ἡ πατοῖς σου νὰ σὲ τιμᾷ, πρέπει νὰ ἐργάζῃσαι ὑπὲρ τῆς προόδου αὐτῆς. Ἄν θέλῃς νὰ σὲ ἀγαπῶσιν οἱ γονεῖς σου, πρέπει νὰ ὑπακούῃς, νὰ ἀγαπᾷς καὶ νὰ σέβῃσαι αὐτούς. Ἄν τέλος θέλῃς ἡ γῆ νὰ σοὶ δίδῃ καλοὺς καὶ ἀφθόλους καρπούς, πρέπει νὰ καλλιεργῆς αὐτήν.» Ὁ Ἡρακλῆς, ἀκούσας μετὰ προσοχῆς τοὺς λόγους καὶ τῶν δύο γυναικῶν, ἀπεφάσισε νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς συμβουλὰς τῆς Ἀρετῆς καὶ ἔκτοτε ἤρχισε νὰ ἐκτελῇ ἔργα καλὰ καὶ ὠφέλιμα εἰς τὴν πατρίδα του, διὰ τὰ ὁποῖα ἐτιμήθη ὡς θεός.

2. Οἱ 12 ἄθλοι τοῦ Ἡρακλέους

Ὁ Ἡρακλῆς εἶχεν ἐξάδελφόν τινα ὀνομαζόμενον Εὐρυσθέα, ὁ ὁποῖος ἦτο βασιλεὺς τοῦ Ἄργους καὶ τῶν Μυκηνῶν. Ὁ Εὐρυσθέα, κατὰ διαταγὴν τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν ἐπέβαλεν εἰς τὸν Ἡρακλέα

νά ἐκτελέσῃ δώδεκα ἐπικίνδυνα ἔργα, τὰ ὁποῖα λέγονται οἱ δώδεκα ἄθλοι τοῦ Ἡρακλέους. Εἶναι δὲ οἱ ἑξῆς:

1. Ὁ Λέων τῆς Νεμεάς. Ἡ Νεμεά εἶναι δασώδης κοιλάς τῆς Ἀργολίδος. Ἐκεῖ ὑπῆρχε φοβερός λέων, ὁ ὁποῖος κατέστρεφε τὴν χώραν καὶ ἔβλαπτε τοὺς κατοικοῦς. Ὁ Ἡρακλῆς, ἀφοῦ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας κατεδίωξε τὸν λέοντα τοῦτον, ἐπὶ τέλους συνέλαβεν αὐτὸν ἐντὸς σπηλαίου καὶ ἐπνιξε διὰ τῶν ῥαυμαλέων χειρῶν του. Ἐπειτα ἐξέδειρεν αὐτὸν καὶ τὸ δέρμα αὐτοῦ ἐφόρει πάντοτε.

Ἡρακλῆς

2. Ἡ Λερναία Ἵδρα. Εἰς τὴν λίμνην Λέρνην, πλησίον τοῦ Ἄργου, εὐρίσκετο ὄφις μέγιστος, ἔχων ἐννέα κεφαλὰς, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο Ἵδρα καὶ ἐκ τοῦ τόπου, εἰς τὸν ὁποῖον διέμενεν, ἐπωνομάζετο Λερναία. Ὁ Ἡρακλῆς πολὺ ἐκοπίασε νὰ φονεύσῃ αὐτήν, διότι, ἐνῶ ἔκοπτε μίαν κεφαλὴν, ἐφύοντο συγχρόνως δύο. Διὰ τοῦτο ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Ἴδαον, ὁ ὁποῖος ἀνάψας δαυλὸν ἔκαie τὸ μέρος, ὁπότεν ἀπεκόπτετο ἐκάστη κεφαλὴ, καὶ οὕτω δὲν ἐφύοντο ἄλλαι πλέον. Ἐπειτα ὁ Ἡρακλῆς, σχίσας τὴν Ἵδραν, ἔβαψεν εἰς τὴν χολὴν αὐτῆς τὰ βέλη του, τὰ ὁποῖα ἔνεκα τούτου ἔγιναν φαρμακερὰ καὶ θανατηφόρα.

3. Ἡ Χρυσόκερος Ἐλάφος. Αὕτη ἦτο ἀπιερωμένη εἰς τὴν θεὰν Ἀρτεμιν καὶ εἶχε χρυσαῖα κέρατα καὶ πόδας χαλκοῦς. Ὁ Ἡρακλῆς, ἀφοῦ κατεδίωξε τὴν ἔλαφον ἔτος ὀλόκληρον, κατάρθωσε τέλος νὰ συλλάβῃ αὐτήν, πληγώσας εἰς τὸν πόδα διὰ βέλους, ἐνῶ διέβαινε τὸν ποταμὸν Λάδωνα τῆς Ἀρκადίας. Θέσας δ' αὐτὴν ἐπὶ τῶν ὤμων του, ἔφερε ζῶσαν εἰς τὰς Μυκήνας.

4. Ὁ Ἐρυμάνθιος κάρπος. Οὗτος ἦτο πολὺ ἀγριὸς καὶ εὐρίσκετο ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Ἀρκადίας Ἐρυμάνθου, ὁπότεν καταβαίνων ἐπέφερε μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰ πέριξ μέρη. Ὁ Ἡρακλῆς κατεδίωξεν αὐτὸν καὶ ἠνάγκασε νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ἣ ὁποῖα ἦτο χιονοσκεπής. Ἐπειδὴ δὲ ὁ κάρπος δὲν ἠδύνατο ἔνεκα

τοῦ ψύχου; νὰ τρέχη ὁ Ἡρακλῆς συνελάβην αὐτὸν διὰ βρόχου καὶ θέσας ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ἔφερα ζῶντα εἰς τὰς Μυκῆνας.

5. Οἱ Στάβλοι τοῦ Αὐγείου. Ὁ Αὐγείας ἦτο βασιλεὺς τῆς Ἡλίδος καὶ εἶχεν ἀγέλην ἐκ τριῶν χιλιάδων βοῶν. τῶν ὁποίων οἱ στάβλοι ἔμενον ἀκαθάριστοι ἐπὶ τριάκοντα ὅλα ἔτη. Εἶχε δὲ συσσωρευθῆ ἐντὸς αὐτῶν τόση κόπρος, ὥστε αὐτὴ ἐσχημάτισεν ὄρη. Ὁ Ἡρακλῆς κατώρθωσε νὰ καθάρισῃ τὴν κόπρον ταύτην ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας, ἀφοῦ ἔστρεψε τὸ βεῦμα τῶν ποταμῶν Ἀλφειοῦ καὶ Πηνειοῦ πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἦσαν οἱ στάβλοι· οὕτω δὲ ἡ κόπρος συμπαρεσύρθη εἰς τὴν θάλασσαν.

6. Αἱ Στυμφαλίδες ὄρνιθες. Αὗται ἦσαν πτηνὰ ἀνθρωποφάγα. τὰ ὁποῖα εἶχον πτέρυγας, ῥάμφος καὶ ὄνυχας χαλκοῦς· ἐκρύπτοντο δὲ εἰς τὰ δάση, τὰ ὁποῖα ἦσαν περὶ τῆς Στυμφαλίδος, λίμνης τῆς Ἀρκαδίας, καὶ προξένουν μεγάλας ζημίας εἰς τὰ περὶ. Ὁ Ἡρακλῆς κατεδίωξεν αὐτάς διὰ χαλκῶν κροτάλων, τὰ ὁποῖα ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἡ Ἀθηνᾶ. Κτυπῶν δηλαδὴ τὰ κρόταλα, ἔκαμνε μέγιστον κρότον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου τὰ πτηνὰ φοβούμενα ἐξήρχοντο τοῦ δάσους, καὶ τότε ὁ Ἡρακλῆς ἐφόνευεν αὐτὰ διὰ τῶν βελῶν του.

7. Ὁ Ταῦρος τῆς Κρήτης. Τοῦτον εἶχε δώσει ὁ Ποσειδῶν εἰς τὸν Μίνωα, βασιλέα τῆς νήσου Κρήτης, διὰ νὰ τὸν προσφέρει εἰς αὐτὸν θυσίαν. Ἀλλ' ὁ Μίνως, ἐπειδὴ ὁ ταῦρος ἦτο πολὺ ὠραίος, ἐθυσιάσεν ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ· ἕνεκα δὲ τούτου ὁ Ποσειδῶν ὀργισθεὶς κατέστησε τὸν ταῦρον ἄγριον, ὁ ὁποῖος μεγάλας ζημίας προξένει εἰς ὅλην τὴν νήσον. Ὁ Ἡρακλῆς, ἐλθὼν εἰς Κρήτην, συνέλαβε μὲ τὴν ἀδειαν τοῦ Μίνωος τὸν ταῦρον καὶ θέσας αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ, ἔφερον εἰς τὰς Μυκῆνας καὶ ἔδειξεν εἰς τὸν Εὐρυθέα. Ὁ Εὐρυθέας μετὰ ταῦτα ἀφῆκε τὸν ταῦρον ἐλεύθερον, ὁ ὁποῖος περάσας τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου ἦλθεν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος καὶ ἔβλαπτε τὰ μέρη ἐκεῖνα.

8. Οἱ ἵπποι τοῦ Διομήδους. Ὁ Διομήδης ἦτο βασιλεὺς τῆς Θράκης καὶ εἶχε τέσσαρας ἵππους, τοὺς ὁποίους ἔτρεφε μὲ τὰς σάρκασι τῶν ξένων. Ὁ Ἡρακλῆς ἐλθὼν εἰς Θράκην, ἐπολέμησε πρὸς τὸν Διομήδη καὶ ἐφόνευεν αὐτόν, τοὺς δὲ ἵππους αὐτοῦ ὠδήγησεν εἰς τὰς Μυκῆνας πρὸς τὸν Εὐρυθέα.

9. Ὁ ζωστήρ τῆς Ἴππολύτης. Ὁ ζωστήρ οὗτος εἶχε δοθῆ ὡς δῶρον παρὰ τοῦ θεοῦ Ἀρεως εἰς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἴππολύτην, βασιλισσαν τῶν Ἀμαζόνων. Αἱ Ἀμαζόνες ἦσαν γυναῖκες πολεμικαὶ καὶ κατώκουν εἰς τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου πλησίον τοῦ Θερμῶδοντος, ποταμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κόρη τοῦ Εὐρυθέως Ἀδμήτη ἐπεθύμησε νὰ ἔχη τὸν ζωστήρα τοῦτον τῆς Ἴππολύτης, ὁ Ἡρακλῆς, διατρυφθεὶς ὑπὸ τοῦ Εὐρυθέως, ἔπλευσεν εἰς τὴν

χώραν τῶν Ἀμαζόνων καὶ πολεμήσας ἐνίκησεν αὐτάς· φονεύσας δὲ καὶ τὴν Ἴπολύτην, ἔλαβε καὶ ἔφερε τὸν ζωστήρα αὐτῆς εἰς τὸν Εὐρυσθέα.

10. Αἱ βόες τοῦ Γηρυόνου. Ὁ Γηρυόνης οὗτος ἦτο τέρας, τὸ ὁποῖον εἶχε σῶμα τριῶν ἀνθρώπων, ἠνωμένων κατὰ τὴν κοιλίαν. Κατὰ δὲ εἰς τὴν Ἐρύθειαν, νῆσον πλησίον τῆς Ἰθηρίας (Ἰσπανίας), καὶ εἶχεν ἀγέλην βοῶν ἐρυθροῦ χρώματος, τὰς ὁποίας ἐφύλαττε δικέφαλος κύων. Ὁ Ἡρακλῆς κατὰ διαταγὴν τοῦ Εὐρύσθεως μετέβη διὰ νὰ φέρῃ τὰς βοῦς ταύτας. Ὅτε δὲ ἔφθασεν εἰς τὸ ἄκρον τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἔστησεν ἐκατέρωθεν τοῦ πορθμοῦ, ὁ ὁποῖος χωρίζει τὴν Εὐρώπην τῆς Ἀφρικῆς δύο στήλας· ἐκ τούτου ὁ πορθμὸς οὗτος ὠνομάσθη Ἡράκλειοι στήλαι (Γιβραλτάρ). Ἐκεῖθεν δ' ἐπλευσεν εἰς τὴν νῆσον Ἐρύθειαν καὶ, φονεύσας τὸν κύνα καὶ τὸν Γηρυόνην, ἔλαβε καὶ ἔφερε τὰς βοῦς εἰς τὸν Εὐρυσθέα.

11. Τὰ χρυσᾶ μῦλα τῶν Ἑσπερίδων. Τὰ χρυσᾶ ταῦτα μῦλα ἦσαν δῶρα, τὰ ὁποῖα ἡ Γῆ προσέφερε κατὰ τοὺς γάμους τοῦ Διός. Ἐφυλάττοντο δὲ ἐν τῷ κήπῳ ἀγνώστου θέσεως ὑπὸ τεσσάρων παρθένων, αἱ ὁποῖαι ὠνομάζοντο Ἑσπερίδες, καὶ ὑπὸ ἑκατοντακεφάλου δράκοντος. Ὁ Ἡρακλῆς μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις ἔφθασεν εἰς τὸν κήπον τῶν Ἑσπερίδων καὶ, φονεύσας τὸν δράκοντα, ἔλαβε καὶ ἔφερε τὰ χρυσᾶ μῦλα εἰς τὸν Εὐρυσθέα.

12. Ὁ Κέρβερος. Ὁ Κέρβερος ἦτο τρικέφαλος κύων, ἔχων οὐρὰν ὄφως, καὶ ἐφύλαττε τὸ στόμιον τοῦ Ἄδου. Ὁ Ἡρακλῆς, καταβὰς διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου Ταινάρου εἰς τὸν Ἄδην, ἐπάλασε πρὸς τὸν Κέρβερον καὶ νικήσας αὐτὸν ἔλαβε καὶ ἔφερον εἰς τὰς Μυκήνας. Ἀποῦ δὲ ἔδειξεν αὐτὸν εἰς τὸν Εὐρυσθέα, ἐπανέφερον εἰς τὸν Ἄδην.

Οὗτοι εἶναι οἱ δώδεκα ἄθλοι τοῦ ἥρωος Ἡρακλέους, τοὺς ὁποίους ἐπέβαλεν εἰς αὐτὸν ὁ Εὐρυσθέας. Ἐκτὸς δὲ τούτων τῶν ἄθλων ὁ Ἡρακλῆς καὶ πολλὰ ἄλλα ἀνδραγαθήματα ἐξετέλεσε καὶ μεγάλως ὠφέλησε τὴν Ἑλλάδα. Διὰ τοῦτο, ὅτε ἀπέθανεν, οἱ μὲν Ἕλληνες ἐτέλουν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἑορτάς, οἱ δὲ θεοὶ κατέταζαν αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἀθανάτων.

3. Θησεύς.

Ὁ Θησεύς ἦτο υἱὸς τοῦ Αἰγέως, βασιλέως τῶν Ἀθηναίων, καὶ τῆς Αἰθρας, θυγατρὸς τοῦ Πιθέως, βασιλέως τῆς Τροιζῆνος. Ὁ πατὴρ τοῦ Θησεῦς Αἰγέως, πρὶν ἀναχωρῆσαι μετὰ τοὺς γάμους του ἐκ Τροιζῆνος εἰς Ἀθήνας, ἔθεσεν ὑποκάτω μεγάλου λίθου τὸ ξίφος καὶ τὰ πέδιλά του καὶ καλέσας τὴν σύζυγόν του Αἰθραν εἶπεν εἰς αὐτήν: «Αἰθρα, ἂν τὸ τέκνον, τὸ ὁποῖον θὰ γεννηθῆς, εἶναι ἄρρεν, ἀνάθρεψον αὐτό

ἐπιμελῶς, ἀλλὰ μὴ φανερώσης ποῖος εἶναι ὁ πατήρ του· ὅταν δὲ φθάσῃ εἰς νεανικὴν ἡλικίαν, ὁμολόγησον τὸν πατέρα του καὶ ὀδήγησον αὐτὸ εἰς τοῦτον τὸν τόπον· ἂν δὲ δυνηθῇ νὰ σηκώσῃ τὸν λίθον, ὡς λάβῃ τὸ ξίφος καὶ τὰ πέδιλα καὶ ὡς ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας πρὸς ἐμέ». Ὁ Αἰγεύς, ἀφοῦ εἶπε ταῦτα, ἀνεχώρησεν. ἡ δὲ Αἴθρα μετὰ τινὰς μῆνας ἐγέννησε τὸν Θησεύα, τὸν ὁποῖον ἀνέθρεψεν ἐπιμελῶς.

Ὅτε ὁ Θησεύς ἔγινε δέκα ὀκτῶ ἐτῶν, ἔμαθε παρὰ τῆς μητρὸς του ποῖος ἦτο ὁ πατήρ του, καθὼς καὶ τὸ μυστικόν, τὸ ὁποῖον εἶχεν εἶπει εἰς αὐτήν· κυλίσας δ' ἄνευ δυσκολίας τὸν λίθον, ἔλαβε τὸ ξίφος καὶ τὰ πέδιλα καὶ ἠτοιμάσθη νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς Ἀθήνας πρὸς τὸν πατέρα του. Ἐπειδὴ ὅμως κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ὑπῆρχον καθ' ὁδὸν πολλοὶ λησταί, οἱ ὁποῖοι ἔβλαπτον τοὺς διαβάτας, ὁ πάππος καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Θησεῦς συνεβούλευον αὐτὸν νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ θαλάσσης. Ἄλλ' ὁ Θησεύς, ἀκούων τὰ μεγάλα κατορθώματα τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἐπιθυμῶν νὰ δοξασθῇ, ὅπως ἐκεῖνος, δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὰς συμβουλὰς αὐτῶν καὶ ἀνεχώρησε διὰ ξηρᾶς.

Ἀναχωρήσας ὁ Θησεύς ἐκ Τροιζῆνος, συνήντησε κατὰ πρῶτον παρὰ τὴν Ἐπίδαυρον τὸν κακοῦργον Περιφύτην, ὁ ὁποῖος διὰ σιδηροῦ ῥοπαλοῦ ἐφόνευε τοὺς διαβάτας. Ὁ Θησεύς ἐφόνευσε τὸν κακοῦργον τοῦτον διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ῥοπαλοῦ, τὸ ὁποῖον ἔπειτα ἔλαβε καὶ ἔφερε πάντοτε μεθ' ἑαυτοῦ, καθὼς ὁ Ἡρακλῆς τὸ δέρμα τοῦ λέοντος.

Παρὰ τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου συνήντησε τὸν φοβερὸν Σίνιν, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο καὶ Πιτυοκάμπτης, διότι αὐτός, κάμπτων δύο πίτυς, ἔδενε τοὺς πόδας τῶν διαβατῶν εἰς τὰς κορυφὰς αὐτῶν· ἔπειτα δὲ ἄφηνε τὰ δένδρα νὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῶν θέσιν καὶ οὕτω οἱ δυστυχεῖς διαβάται κατεξεσχίζοντο. Ὁ Θησεύς, λαβὼν αὐτόν, ἔδесεν ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ ἐφόνευσε διὰ τοῦ ἰδίου τρόπου.

Φθάσας ὁ Θησεύς πλησίον τῶν Μεγάρων, συνήντησε τὸν ἰσχυρὸν Σκίρωνα, ὁ ὁποῖος, καθήμενος ἐπὶ βράχων πλησίον τῆς θαλάσσης, ἠνάγκαζε τοὺς διαβάτας νὰ πλύνωσι τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἔπειτα δὲ ἐλάκτιζεν αὐτούς καὶ κατεκρήμνιζεν εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Θησεύς, συλλαβὼν αὐτόν, ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν, οἱ δὲ βράχοι ἐκεῖνοι ὠνομαζοντο ἔκτοτε Σκιρωνίδες πέτραι, σήμερον δὲ Κακὰ Σκάλα.

Τελευταῖον δὲ πάντων ὁ Θησεύς ἐφόνευσε παρὰ τὸν Κηφισσόν, ποταμὸν τῆς Ἀττικῆς, τὸν Δαμάστιν ἢ Προκρούστιν. Ὁ κακοῦργος οὗτος συνελάμβανε τοὺς διαβάτας καὶ ἐξήπλωνεν αὐτούς ἐπὶ σιδηρᾶς κλίνης· καὶ ἂν μὲν ἦσαν μακρότεροι τῆς κλίνης, ἀπέκοπτε τοὺς πόδας αὐτῶν, ἂν δὲ μικρότεροι, ἐτέντωνε τὰ μέλη αὐτῶν διὰ νὰ ἐξισώσῃ αὐτὰ πρὸς τὴν κλίνην· οὕτω δὲ οἱ δυστυχεῖς διαβάται εὗρισκον τὸν θάνατόν των.

Μετὰ τὰ ἀνδραγαθήματα ταῦτα ὁ Θησεύς ἔφθασε τέλος ἀβλαβῆς

εις Ἀθήνας εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς τοῦ Αἰγέως, ἀλλὰ δὲν ἐφανερῶθη ἀμέσως ποῖος ἦτο. Ὅτε ὅμως ἐκάθησεν εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἐξέβαλε τὸ ξίφος, διὰ νὰ κόψῃ τὸ κρέας, ὁ Αἰγεὺς ἀνεγνώρισεν αὐτὸν καὶ παρουσιάζας εἰς τὸν λαὸν ἀνεκήρυξεν υἱὸν τοῦ καὶ διαδόχου τοῦ θρόνου.

Ὁ Θησεύς, ὡς διάδοχος τοῦ θρόνου, προσεπάθει νὰ ἐλκύσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ μὲ ἥρωικὰ κατορθώματα· ταχέως δὲ εὗρε τὴν καταλληλὸν περίστασιν, διὰ νὰ δείξῃ καὶ πάλιν τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ. Εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος εὐρίσκειτο ὁ φοβερὸς ταῦρος, τὸν ὁποῖον, ὡς εἶδομεν, ὁ Ἡρακλῆς εἶχε φέρει ἐκ τῆς Κρήτης καὶ ὁ ὁποῖος προυξένει μεγάλας ζημίας εἰς τοὺς κατοίκους τῶν περιχώρων. Ὁ Θησεύς, ἐλθὼν εἰς τὸν Μαραθῶνα, συνέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν κεράτων καὶ θέσας ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ἔφερεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐθυσίασεν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα.

Τὸ σπουδαιότατον ὅμως τῶν ἔργων τοῦ Θησεῶς ἦτο ὁ θάνατος τοῦ Μινωταύρου τῆς Κρήτης. Ὁ Μινώταυρος οὗτος ἦτο τέρας, ἔχον σῶμα ἀνθρώπου καὶ κεφαλὴν ταύρου, καὶ εὐρίσκειτο ἐντὸς βαθέως, σκοτεινοῦ καὶ ἀδιεξόδου σπηλαίου, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο Λαβυρίνθος. Πρὸς τὸ τέρας τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ στέλλωσιν ἀνὰ πᾶν ἔννατον ἔτος, ὡς φόρον, ἑπτὰ νέους καὶ ἑπτὰ παρθένους διὰ νὰ τρώγῃ αὐτούς. Τὸν φόρον τοῦτον ἐπέβαλεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὁ Μίνως, ὁ βασιλεὺς τῆς Κρήτης, διότι οὗτοι ἐκ φθόνου ἐφόνευσαν τὸν υἱὸν τοῦ Ἀνδρογέων, ἐπειδὴ εἶχε νικήσει αὐτούς εἰς τοὺς ἀγῶνας.

Ὁ φιλόπαιρος Θησεύς, θέλων νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς συμπολίτας τοῦ ἀπὸ τοῦ ἀτιμωτικοῦ τούτου φόρου, ἀνεχώρησε καὶ αὐτὸς ἐκουσίως μετὰ τῶν ἑπτὰ νέων καὶ ἑπτὰ παρθένων εἰς Κρήτην, σκοπὸν ἔχων νὰ φονεύσῃ τὸν Μινώταυρον. Ὅτε δὲ ἔφθασεν εἰς Κρήτην, ἡ θυγάτηρ τοῦ Μίνως Ἀριάδνη, εὐσπλαγχνισθεῖσα αὐτόν, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νῆμα καὶ εἶπε νὰ δέσῃ τὴν ἀκρὰν αὐτοῦ εἰς τὸ στόμιον τοῦ Λαβυρίνθου· ἔπειτα δὲ προχωρῶν ἐντὸς νὰ ἐκτυλίσῃ τὸ νῆμα καί, ἀφοῦ φονεύσῃ τὸ τέρας, νὰ ἐξέλθῃ ὀδηγούμενος ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ Θησεύς ἀκολουθήσας τὰς συμβουλὰς τῆς Ἀριάδνης προχώρησεν ἐντὸς τοῦ Λαβυρίνθου καὶ ὀρμήσας κατὰ τοῦ τέρατος κατώρθωσε νὰ φονεύσῃ αὐτό· ἔπειτα δὲ τυλίσσων τὸ νῆμα ἐξῆλθε τοῦ σπηλαίου, οἱ δὲ σύντροφοι αὐτοῦ τὸν ἠσπάζαντο μετὰ δακρύων διὰ τὴν σωτηρίαν των. Πρὶν ἀναχωρήσωσιν οἱ ἑπτὰ νέοι καὶ αἱ ἑπτὰ παρθένοι εἰς Κρήτην, ὁ Αἰγεὺς παρήγγειλεν εἰς τὸν πλοίαρχον, ἔὰν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θησεύς φονεύσῃ τὸ θηρίον, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν νὰ ἀφαιρῆσῃ τὰ μέλανα ἰστία, τὰ ὁποῖα ἔφερε πάντοτε τὸ πλοῖον, ὡς σημεῖον λύπης, καὶ νὰ θέσῃ ἀντ' αὐτῶν λευκά. Ἀλλ' ἐνῶ ὁ Θησεύς καὶ οἱ σύντροφοι αὐτοῦ ἐπέστρεφον περιχαρεῖς διὰ τὴν σωτηρίαν των εἰς Ἀθήνας, ὁ πλοίαρχος εἶχε λησμονήσει νὰ ἀλλάξῃ τὰ μέλανα ἰστία· ὁ δὲ πατήρ τοῦ Θησεῶς Αἰγεύς, ὁ ὁποῖος ἐκάθητο ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Σουνίου καὶ περιέμενε τὸ πλοῖον,

ὅτε εἶδεν αὐτὸ μακρόθεν νὰ ἔχη τὰ μέλανα ἰστία. νομίσας, ὅτι ὁ υἱὸς του ἐφρονέυθη, ἔπεσε καὶ ἐπνίγη εἰς τὸ πέλαγος, τὸ ὁποῖον ἔκτοτε ὠνόμασθη Αἰγαῖον πέλαγος.

Ὁ Θησεύς, ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας, ἀνηγορεύθη ἀμέσως ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων βασιλεὺς. Ἐπειδὴ δὲ πρὸ αὐτοῦ οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἦσαν διηρημένοι εἰς δώδεκα δήμους, οὗτος κατάρθωσε νὰ ἐνώσῃ αὐτοὺς εἰς ἓν βασιλεῖον μὲ πρωτεύουσαν τὰς Ἀθήνας. Ἐπραξε δὲ τοῦτο ὁ Θησεύς, διότι ἐγνώριζεν, ὅτι ἡ διαίρεσις καταστρέφει τὰ ἔθνη, ἢ δὲ ὁμόνοια καὶ ἔνωσις σφίξει καὶ μεγαλύνει αὐτά. Πρὸς ἐνθύμησιν τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου κατορθώματος συνέστησεν ἑορτὴν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε Παναθήναια.

Ὁ Θησεύς καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς βασιλείας του ἠγαπήτο καὶ ἐσέβετο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸ γῆρας του δυσαρεστήθεις ἤλθεν εἰς τὴν νῆσον Σκύρον, ὅπου ἐβασίλευεν ὁ φίλος αὐτοῦ Λυκομήδης. Οὗτος ὅμως, ἐπειδὴ ἔβλεπεν, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Σκύρου ἠγάπων τὸν Θησεά, καὶ φοβήθεις, μήπως οὗτοι ἀνακηρύξωσιν αὐτὸν βασιλέα των, τὸν ἐφόνευσε, κατακρημνίσας ἔκ τινος βράχου.

4. Τρωικὸς πόλεμος (1194—1184 π. Χ.).

Εἰς τὰ βορειοδυτικὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὑπῆρχε κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους χώρα τις, καλουμένη Τροία, ἡ ὁποία πρωτεύουσαν εἶχε τὴν πόλιν Ἴλιον. Εἰς τὴν Τροίαν ὑπῆρχέ ποτε βασιλεὺς τις ὀνομαζόμενος Πρίαμος, τοῦ ὁποίου σύζυγος ἦτο ἡ Ἐκάβη. Ὁ βασιλεὺς οὗτος εἶχε πολλοὺς υἱούς, τῶν ὁποίων ἀνδριεότατος μὲν ἦτο ὁ Ἐκτώρ, ὠραιότατος δὲ ὁ Πάρις ἢ Ἀλέξανδρος. Ὁ Πάρις οὗτος ἐπισκεφθεὶς ποτε πολλὰς χώρας καὶ πολλοὺς βασιλεῖς ἤλθε τέλος καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς τὸν Μενέλαον, βασιλέα τῆς Σπάρτης. Ὁ Μενέλαος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀτρείως καὶ ἀδελφὸς τοῦ ἰσχυροῦ Ἀγαμέμνονος, βασιλέως τῶν Μυκηνῶν, εἶχε δὲ σύζυγον τὴν ὠραιότατὴν Ἑλένην, θυγατέρα τοῦ Τυνδαρεῶ.

Ὁ Πάρις ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐφιλοξενεῖτο φιλοφρόνως ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ βασιλέως Μενελάου. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτος ἐνεκα ἐργασίας μετέβη εἰς Κρήτην, ἀφῆκε τὸν Πάριν ἐν τῇ οἰκίᾳ του νὰ φιλοξενῆται ὑπὸ τῆς Ἑλένης, χωρὶς νὰ ὑποπτεῖται κακὸν τι. Ἀλλ' ὁ Πάρις, χωρὶς νὰ σεβασθῇ τοὺς νόμους τῆς φιλόξενας καὶ τὴν τιμὴν τοῦ Μενελάου, ἀρπάζει τὴν ὠραίαν Ἑλένην καὶ τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ καὶ φεύγει εἰς Τροίαν.

Ὁ Μενέλαος, ὅτε ἔμαθε τὴν ἀρπαγὴν τῆς συζύγου του, ἐπέστρεψε τάχιστα εἰς Σπάρτην, μεταβὰς δ' ἀμέσως πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀγαμέμνονα, εἶπεν εἰς αὐτὸν τὰ γενόμενα καὶ ἐζήτησε τὴν ἰσχυρὰν

αὐτοῦ βοήθειαν, ἵνα τιμωρήσῃ τὸν ὑβριστὴν. Ὁ Ἀγαμέμνων θεωρήσας τὴν ἀρπαγὴν τῆς Ἑλένης ὡς προσβολὴν ὄχι μόνον κατὰ τοῦ Μενελάου, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ἐζήτησε τὴν βοήθειαν ὄλων τῶν ἄλλων βασιλέων, ὅπως ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῆς Τροίας. Πάντες οἱ βασιλεῖς ἐδέχθησαν προθύμως τὴν πρόσκλησιν καὶ μετὰ τῶν στρατευμάτων αὐτῶν συνηθροίσθησαν εἰς τὴν Αὐλίδαν, παράλιον πόλιν τῆς Βοιωτίας. Τῶν βασιλέων δὲ τούτων ἐπιφανέστατοι ἦσαν οἱ ἑξῆς: ὁ ἐνδοξότατος Ἀγαμέμνων καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μενέλαος, ὁ ἀνδρείοτατος πάντων τῶν Ἑλλήνων Ἀχιλλεύς, βασιλεὺς τῶν Μυρμιδόνων τῆς Φθιώτιδος, ὁ πανούργος Ὀδυσσεύς, βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης, ὁ συνετὸς γέρον Νέστωρ, βασιλεὺς τῆς Πύλου, ὁ ἐξ Ἀργεῶν θαρραλέος Διομήδης, ὁ πελώριος Αἴας καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Τεῦκρος, υἱοὶ τοῦ Τελαμῶνος βασιλεὺς τῆς Σαλαμῖνος, ὁ ταχὺς Αἴας, υἱὸς τοῦ Οἰλέως βασιλεὺς τῶν Λοκρῶν καὶ ὁ Ἰδομενεύς, βασιλεὺς τῆς Κρήτης. Ὅλος δὲ ὁ Ἑλληνικὸς στρατός ἀπετελεῖτο ἐξ 120 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ ἀρχιστράτηγος αὐτῶν ἦτο ὁ ἰσχυρὸς Ἀγαμέμνων.

Πάντες οὗτοι, ἐπιβιβάσθεντες ἐπὶ 1200 πλοίων, ἀπέπλευσαν εἰς Τροίαν καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν Ἴλιον· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πόλις αὕτη εἶχε πολὺ ὑψηλὰ καὶ δυνατὰ τείχη καὶ οἱ Τρῶες ἦσαν πολυάριθμοι, οἱ Ἕλληνες ἐπὶ ἐννέα ἔτη ἐπολέμουν, χωρὶς νὰ δυνηθῶσι νὰ κυριεύσωσιν αὐτήν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τῶν ἐννέα ἐτῶν πολλαὶ μάχαι ἐγένοντο ἔξω τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν δύο μερῶν ἐφονεύθησαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Ἀχιλλεύς, ὁ ἀνδρείοτατος τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὁ Ἔκτωρ, ὁ ἀνδρείοτατος τῶν Τρῶων. Κατὰ τὸ δέκατον ὅμως ἔτος οἱ Ἕλληνες, ἐπειδὴ ἔβλεπον, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ κυριεύσωσι τὴν πόλιν διὰ τῆς ἀνδρείας τῶν, ἐσκέφθησαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸν δόλον. Κατεσκευάσαν δηλ. κατὰ συμβουλήν τοῦ Ὀδυσσεὺς μέγαν ξύλινον ἵππον, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη Δούρειος, καί, ἀφοῦ ἐκρύφθησαν ἐντὸς αὐτοῦ οἱ γυναιότατοι, ἔφερον αὐτὸν πλησίον τῶν πυλῶν τοῦ τείχους ὡς ἀφιέρωμα δῆθεν εἰς τὴν θεὰν Ἀθηνᾶν· ἐπειτα δέ, ἀφοῦ εἰσῆλθον ἐντὸς τῶν πλοίων, προσεποιήθησαν, ὅτι ἐπιστρέφουσιν εἰς τὰς πατρίδας τῶν καὶ ἐκρύφθησαν εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Τροίας μικρὰν νῆσον Τένεδον.

Οἱ Τρῶες περιχαρεῖς, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔφυγον, ἐξῆλθον τῆ πόλεως καὶ ἔδραμον εἰς τὸ στρατόπεδον, ὅπου ἐπὶ τόσα ἔτη ἐστρατοπέδευον οἱ ἔχθροί. Ἰδόντες δ' ἐκεῖ τὸν ξύλινον ἵππον καὶ νομίσαντες, ὅτι εἶναι ἀφιέρωμα εἰς τοὺς θεοὺς, εἰσήγαγον αὐτὸν ἐντὸς τῆς πόλεως, κρημνίσαντες μέρος τοῦ τείχους, ἐπειδὴ αἱ πύλαι ἦσαν μικραὶ· χωρὶς δὲ νὰ ὑποπτεύσωσι κακόν τι, παρεδόθησαν ἔπειτα εἰς χοροὺς καὶ διασκεδάσεις. Ἐνῶ ὅμως τὴν νύκτα οὗτοι ἐκοιμῶντο ἡσυχῶς, οἱ ἐντὸς τοῦ ἵππου Ἕλληνες ἐξεληθόντες ἤνοιξαν τὰς πύλας τῆς πόλεως καὶ ἔκα-

μον σημεῖον καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι εὐρίσκοντο ἐν Τενέδῳ. Ἀμέσως δ' οὗτοι ἐλθόντες ἐπέπειον κατὰ τῶν Τρώων καὶ πολλοὺς μὲν ἐξ αὐτῶν ἐφόνευσαν, μεταξύ τῶν ὁποίων τὸν Πάριν καὶ τὸν Πρίαμον, πολλοὺς δὲ ἔλαβον αἰχμαλώτους καὶ ὀλόκληρον τὴν πόλιν κατέκαυσαν.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Τροίας ὁ Μενέλαος ἔλαβε τὴν Ἑλένην καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Σπάρτην, ὅπου ἐβασίλευσεν ἐν εὐτυχίᾳ καὶ δόξῃ μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ ἀδελφός αὐτοῦ Ἀγαμέμνων ἐπιστρέψας εἰς τὰς Μυκήνας ἐφρονεῦθη ὑπὸ τοῦ Αἰγίσθου καὶ τῆς ἀπίστου αὐτοῦ συζύγου Κλυταιμῆστρας· ἐπίσης δὲ καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὑπέφερον πολλὰ βάσανα, ἕως ὅτου ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς πατρίδας των. Ἐξ ὅλων ὅμως τούτων περισσότερα ὑπέφερον ὁ Ὀδυσσεύς, διότι οὗτος μόλις μετὰ δέκα ἐτῶν περιπλανήσεις ἐφθασεν εἰς τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ πατρίδα Ἰθάκην, ὅπου ἠξιώθη νὰ ἴδῃ τὴν πιστὴν σύζυγον του Πηνελόπην καὶ τὸν υἱὸν του Τηλέμαχον. Τὰς περιπλανήσεις δὲ ταύτας τοῦ Ὀδυσσεῦς καθὼς καὶ τὸν κατὰ τῆς Τροίας πόλεμον τῶν Ἑλλήνων, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται Τρωικός, ἐξῆμνησεν εἰς τὰ δύο λαμπρὰ ποιήματά του, τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειαν, ὁ ἑνδοξὸς ποιητὴς Ὀμηρὸς. Διήρμησε δὲ ὁ Τρωικός πόλεμος δέκα ἔτη, δηλ. ἀπὸ τοῦ 1194 μέχρι τοῦ 1184 π. Χ.

5. Ἡρακλεῖδαι καὶ Δωριεῖς. Κόδρος.

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους ὀνομάζοντο Ἡρακλεῖδαι. Οὗτοι μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ διωχθέντες ὑπὸ τοῦ Εὐρυσθέως ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἦλθον καὶ κατέκρησαν εἰς τὴν Δωρίδα, χώραν μεταξὺ τῶν ὀρέων Οἰτῆς καὶ Παρνασσοῦ. Μετὰ πολλὰ ὅμως ἔτη, οἱ Ἡρακλεῖδαι βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν Δωριέων, κατοίκων τῆς Δωρίδος, εἰσέβαλον μετ' αὐτῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Μεσσηνίαν, τὴν Λακωνίαν καὶ τὴν Ἀργολίδα. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη συνέβη 80 ἔτη μετὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον καὶ ὀνομάζεται Κάθοδος τῶν Ἡρακλεῖδων, δηλ. ἐπιστροφή τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλέους εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν.

Οἱ Δωριεῖς μὴ ἀκούμενοι εἰς τὰ μέρη τὰ ὁποῖα ἐκυρίευσαν ἐν Πελοποννήσῳ μετὰ τῶν Ἡρακλεῖδων, ἠθέλησαν νὰ ὑποταξῶσι καὶ τὴν Ἀττικὴν. Διὰ τοῦτο διέβησαν μετὰ πολλοῦ στρατοῦ τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου καί, ἀφοῦ ἐκυρίευσαν τὰ Μίγαρα, ἐπολιορκήσαν καὶ τὰς Ἀθήνας. Βασιλεὺς τότε τῶν Ἀθηναίων ἦτο ὁ Κόδρος, ἀνὴρ μεγαλόψυχος καὶ φιλόπατρις. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἐρωτηθὲν ἔδωκε χρησμὸν (ἀπάντησιν), ὅτι ἐκεῖνοι θὰ ἐνίκων, τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς θὰ ἐφρονεῖτο, ὁ φιλόπατρις Κόδρος δὲν ἐσκέφθη ἄλλο τι, εἰμὴ πῶς νὰ

θανατωθή και σώση τὴν πατρίδα του. Ἐνεδύθη λοιπὸν ὡς χωρικός και, φέρων ἐπὶ τῶν ὤμων του φορτίον ζύλων και εἰς τὰς χεῖρας πέλεκυν, εἰσῆλθεν ἄγνωστος εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Δωριέων· ἐκεῖ δέ, φιλονικήσας ἐπίτηδες πρὸς στρατιώτην τινά, ἐφονεύθη ὑπ' αὐτοῦ χμέσως.

Οἱ Ἀθηναῖοι μαθόντες τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως των, ἐζήτησαν παρὰ τῶν Δωριέων τὸ σῶμα αὐτοῦ. Οἱ δὲ Δωριεῖς, ἐπειδὴ και αὐτοὶ ἐγνώριζον τὸν χρῆσμόν, πληροφορηθέντες, ὅτι ὁ φονευθεὶς χωρικός ἦτο ὁ βασιλεὺς Κόδρος, ἀπήλπισαν πλέον περὶ τῆς νίκης και ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι εἰς Πελοπόννησον.

Οἱ Ἀθηναῖοι, λαβόντες τὸ σῶμα τοῦ Κόδρου, ἔθαψαν αὐτὸ μετὰ μεγάλων τιμῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐθεώρουν, ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ἦτο ἄξιος νὰ βασιλεύσῃ, κατήγγησαν τὴν βασιλείαν και διώρισαν ἰσόβιον ἄρχοντα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μεδοντα τῷ 1066 π. Χ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

6. Σπαρτιᾶται και Λυκοῦργος.

Μετὰ τὴν καθόδον τῶν Ἡρακλειδῶν οἱ Δωριεῖς, οἱ ὅποιοι, ὡς εἶδομεν, ἐδοῦθησαν αὐτοῦς νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον, κατόκησαν εἰς τὴν Μεσσηνίαν, Λακωνίαν και Ἀργολίδα. Ἐκτοτε οἱ κάτοικοι τῆς Λακωνίας διηρέθησαν εἰς τρεῖς τάξεις, εἰς Σπαρτιάτας εἰς Περιοίκους ἢ Λακεδαιμονίους και εἰς Εἰλωτας. Καὶ Σπαρτιᾶται μὲν ἐλέγοντο οἱ Δωριεῖς, οἱ ὅποιοι κατόκησαν εἰς τὴν πόλιν Σπάρτην και ἦσαν κύριοι τῆς χώρας· Περιοικοὶ δὲ ἢ Λακεδαιμόνιοι ἐλέγοντο, ὅσοι τῶν παλαιῶν κατοίκων τῆς Λακωνίας ὑπετάχθησαν ἄνευ ἀντιστάσεως εἰς τοὺς Δωριεῖς και οἱ ὅποιοι κατόκουν εἰς τὰ περίε τῆς Σπάρτης χωρία· Εἰλωτες δὲ, ὅσοι ὑπετάχθησαν μετὰ ἔνοπλον ἀντίστασιν και οἱ ὅποιοι διὰ τοῦτο ἔγιναν δούλοι τῶν Σπαρτιᾶτων.

Ἐν Σπάρτῃ, ἀφ' οὗτου κατόκησαν εἰς αὐτὴν οἱ Δωριεῖς, εἶχεν ἐπικρατῆται συνήθεια νὰ βασιλεύωσιν ὁμοῦ δύο βασιλεῖς. Μετὰ τινα ἔτη εἰς τῶν δύο βασιλέων τῆς Σπάρτης, Εὐνομος ὀνομαζόμενος, ἀποθανών, ἀφῆκε δύο υἱοὺς τὸν Πολυδέκτην και τὸν Λυκοῦργον. Ὁ Πολυδέκτης, ὡς πρωτότοκος, παρέλαβε τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ και αὐτὸς μετ' ὀλίγους μῆνας ἀπέθανεν, ἀφήσας τὴν σύζυγόν του ἐγκυον· παρέλαβε δὲ τότε τὴν βασιλείαν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Λυκοῦργος.

Ὁ Λυκοῦργος, γενόμενος βασιλεὺς, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἐκήρυξεν, ὅτι ἡ βασιλεία δὲν ἀνήκει εἰς αὐτόν, ἀλλ' εἰς τὸ τέκνον, τὸ ὅποιον θὰ

γεννηθῆ ἐκ τῆς χήρας τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐὰν τοῦτο ἦτο ἄρρεν. Ὅτι δὲ μετὰ τινὰς μῆνας ἡ χήρα τοῦ Πολυδέκτου ἐγέννησεν ἄρρεν τέκνον, ὁ Λυκοῦργος, λαβὼν αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας του, παρουσίασεν εἰς τὸν λαὸν τῆς Σπάρτης καὶ ἀνεκήρυξε βασιλέα, ὀνομάσας αὐτὸ Χαρίλαον. δηλαδὴ χαρὰν τοῦ λαοῦ. Ἐξηκολούθει δὲ ὁ Λυκοῦργος νὰ κυβερνᾷ μετὰ δικαιοσύνης ὡς ἐπίτροπος τοῦ μικροῦ Χαριλάου. Ἐπειδὴ ὁμως οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ τὸν κατηγόρησαν, ὅτι ἤθελε νὰ φονεύσῃ τὸ παιδίον καὶ κρατήσῃ τὴν βασιλείαν, αὐτός, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὰς κατηγορίας, ἔφυγεν ἐκ τῆς Σπάρτης εἰς ξένας χώρας. Καὶ κατὰ πρῶτον μετέβη εἰς τὴν Κρήτην καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου εὔρε καὶ τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου, τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν, τὰ ὁποῖα ἀντέγραψε καὶ ἔφερεν ἔπειτα εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Λυκοῦργος

Ἀφοῦ δὲ ἐπὶ δέκα ἔτη ὁ Λυκοῦργος περιηγήθη πολλὰ μέρη τοῦ κόσμου καὶ ἐμελέτησε τοὺς νόμους πολλῶν λαῶν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του καὶ θέσῃ νόμους εἰς τοὺς Σπαρτιάτας. Διὰ νὰ πείσῃ δὲ αὐτοὺς νὰ σεβασθῶσι τοὺς νόμους του, ἐθεώρησε καλόν, πρὶν φθάσῃ εἰς Σπάρτην, νὰ μεταβῆ εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ ἐρωτήσῃ αὐτὸ τί ἔπρεπε νὰ πράξῃ. Ἀφοῦ δὲ ἔλαβεν ἀπάντησιν, ὅτι οἱ νόμοι του θὰ εἶναι ἄριστοι, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ἤρξατο μετὰ θάρρους τὸ μέγα αὐτοῦ ἔργον.

7. Νόμοι τοῦ Λυκοῦργου.

1. **Βασιλεῖς καὶ Γερουσία.** Ἐν Σπάρτῃ, ὡς εἶδομεν, ὑπῆρχον δύο βασιλεῖς καὶ ἕνεκα τούτου ὁ λαὸς ἦτο πάντοτε διηρημένος εἰς δύο μερίδας. Ὁ Λυκοῦργος ἐνομοθέτησε νὰ ὑπάρχωσι καὶ πάλιν δύο βασιλεῖς, ἀλλὰ, διὰ νὰ μὴ πράττωσιν οὗτοι, ὅ,τι ἤθελον, συνέστησε τὴν λεγομένην Γερουσίαν. Ἡ Γερουσία ἦτο συμβούλιον ἐξ 28 σοφῶν γερόντων, οἱ ὁποῖοι κατήγοντο ἐκ τῶν καλητέρων οικογενειῶν καὶ ἔπρεπε νὰ ὑπερβαίνωσι τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των. Οἱ γέροντες οὗτοι ἐξελέγοντο ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ἦσαν ἰσόβιοι ἄρχοντες.

ἑσκέπτοντο δὲ μετὰ τῶν βασιλέων περὶ τῶν συμφερόντων τῆς χώρας, ἐδίκαζον περὶ ζωῆς καὶ θανάτου καὶ ἀπεφάσιζον περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Γερουσία εἶχεν εἰς χεῖράς της τὴν ἀνωτάτην κυβέρνησιν τῆς χώρας.

2. Ἐκκλησία τοῦ λαοῦ. Αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ πάντων τῶν Σπαρτιατῶν, ὅσοι εἶχον συμπληρώσει τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ δέχεται ἢ ἀπορρίπτῃ διὰ βοῆς τὰς ἀποφάσεις τῆς Γερουσίας. Μετὰ πολλὰ ἔτη ἡ ἐκκλησία τοῦ λαοῦ ἔλαβε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγῃ κατ' ἔτος καὶ πέντε ἄλλους ἄρχοντας, τοὺς Ἐφόρους, οἱ ὅποιοι ἐδίκαζον καὶ αὐτὴν τὴν Γερουσίαν καὶ τοὺς βασιλεῖς, ὡσάκις παρέβαινον τὰ καθήκοντά των.

3. Συσσίτια. Ὁ Λυκούργος, διὰ νὰ συνηθίσῃ τοὺς πολίτας εἰς τὴν λιτότητα, συνέστησε τὰ λεγόμενα συσσίτια. Ἦσαν δὲ ταῦτα κοιναὶ τράπεζαι, εἰς τὰς ὁποίας ἐκάθηντο καὶ συνέτρωγον πάντες οἱ Σπαρτιαταὶ καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ βασιλεῖς, ἐκτὸς τῶν Ἐφόρων καὶ τῶν γυναικῶν. Συνήθης δὲ τροφή αὐτῶν ἦτο ὁ καθινὸς ἄρτος καὶ ὁ μέλας ζωμός, τὸν ὅποιον κατεσκευάζον ἐκ χοιρείου κρέατος, βράζοντες αὐτὸ ἐντὸς αἵματος μετ' ὀλίγου ὄξους καὶ ἄλατος. Εἰς ἐκάστην δὲ τράπεζαν ἐκάθηντο ἀνὰ 15 ἕως 20 καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἀπουσιάσῃ, ἐκτὸς ἐὰν ἦτο εἰς τὸ κυνήγιον ἢ προσέφερε θυσίαν.

4. Ἀνατροφή τῶν παιδῶν. Πρὸ πάντων δὲ ὁ Λυκούργος ἠπρόντισε περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδῶν τῶν Σπαρτιατῶν, διότι ἠθέλε νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ῥωμαλέους καὶ γενναίους ὑπερασπιστὰς τῆς πατρίδος. Κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου, εὐθὺς ὡς ἐγεννᾶτο τὸ παιδίον, ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὤφειλε νὰ παρουσιάσῃ αὐτὸ πρὸς τοὺς Ἐφόρους. Οὗτοι δέ, ἐὰν μὲν τὸ παιδίον ἦτο ἀδύνατον καὶ ἀσχημὸν, διέταττον νὰ βιβθῇ εἰς τὸν Καιάδαν, βάραθρον τοῦ ὄρους Ταυγέτου, ὡς μὴ δυνάμενον νὰ γίνῃ καλὸς στρατιώτης· ἐὰν δὲ ἦτο ὑγιὲς καὶ εὐρωστον, ἐπέστρεφον αὐτὸ εἰς τοὺς γονεῖς του.

Τὰ τέκνα τῶν Σπαρτιατῶν ἀνετρέφοντο ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ μέχρι τοῦ ἐβδόμου ἔτους· ἔπειτα δὲ τὰ μὲν θήλεα ἔμενον ἐν τῇ οἰκίᾳ των, τὰ δὲ ἄρρενα ἐστέλλοντο εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα, ὅπου διέμενον μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των. Ἐκεῖ οἱ παῖδες τῶν Σπαρτιατῶν συνήθιζον νὰ ὑποφέρωσι μετὰ καρτερίας τὴν πείναν, τὴν δίψαν, τὸ ψῦχος, τὸν καύσωνα καὶ πάντα κόπον, καὶ νὰ μὴ φοβῶνται τὸ σκότος καὶ τὴν μοναξίαν. Ἐφόρουσαν πάντοτε τὸ αὐτὸ ἐνδυμῆμα καὶ χειμῶνα καὶ θέρος, ἐβάδιζον ἀνυπόδητοι καὶ ἄνευ καλύμματος καὶ ἐκοιμῶντο κατὰ γῆς ἐπὶ καλάμων, τοὺς ὁποίους ἔκοπτον ἐκ τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ Εὐρώτα· ὡς τροφήν δὲ ἐλάμβανον ὀλίγον ἄρτον, ὀλίγα ὀπωρικά καὶ ἐνίοτε τὸν μέλανα ζωμόν. Καθ' ἐκάστην ἐγυμνάζοντο εἰς τὸν δρόμον, εἰς τὸν δίσκον, εἰς τὸ πῆδημα, εἰς τὴν πάλην.

καί, ὅτε ἐγίνοντο ἔφηβοι, ἐμάνθανον νὰ μεταχειρίζονται καὶ τὰ ὄπλα.

Προσέτι οἱ παῖδες τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὰ σχολεῖα ἐδιδάσκοντο νὰ σέβωνται τοὺς γέροντας, νὰ ἐγείρωνται ἐκ τῆς θέσεώς των, ὅτε ἔβλεπον αὐτούς, νὰ σιωπῶσιν ἐνώπιον αὐτῶν καὶ ἐρωτῶμενοι νὰ ἀπαντῶσι δι' ὀλίγων λέξεων. Ἐπίσης ἐμάνθανον μουσικὴν, στρατιωτικὸν χαρὸν, ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν, τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου καὶ τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου καὶ ἄλλων ποιητῶν. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν οἱ παῖδες τῶν Σπαρτιατῶν ἀνατρεφόμενοι, ἐγίνοντο ἀνδρεῖοι καὶ μεγαλόψυχοι καὶ μέγιστον καθῆκον αὐτῶν ἐθεώρουν νὰ ὑπερασπίζωσι τὴν πατρίδα των καὶ ἀποθνήσκωσι ὑπὲρ αὐτῆς.

Ὅπως οἱ παῖδες, τοιοῦτοτρόπως καὶ αἱ Σπαρτιατίδες ἤσκούοντο καὶ ἐγυμνάζοντο διὰ νὰ γίνωνται μητέρες ὑγιεῖς καὶ εὐρωστοί. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς υἱούς των, ὅτε μετέβαινον οὗτοι εἰς τὸν πόλεμον, δίδουσαι τὴν ἀσπίδα, ἔλεγον «ἦ τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς», δηλαδὴ ἦ νὰ νικήσης καὶ φέρης ταύτην ὀπίσω ἢ νὰ σὲ φέρωσι νεκρὸν ἐπ' αὐτῆς.

Ἀφοῦ ἔθεσε τοὺς νόμους τούτους ὁ Λυκούργος, ὄρκισε τοὺς βασιλεῖς καὶ πάντας τοὺς Σπαρτιάτας νὰ μὴ μεταβάλωσιν αὐτοὺς μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς του καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Κρήτην, ὅπου λέγουσιν, ὅτι ἀπέθανεν ἐκουσίως ἐκ τῆς πείνης. Ἐπραξε δὲ τοῦτο ὁ Λυκούργος, διότι ἤθελε νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ εἰς Σπάρτην καὶ οἱ Σπαρτιάται ἀναγκάσωσιν αὐτὸν νὰ μεταβάλῃ τοὺς νόμους. Διὰ τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου οἱ Σπαρτιάται ἀνεδείχθησαν οἱ ἀνδρεϊότατοι τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπὶ πεντακόσια ἔτη ἡ Σπάρτη ἦτο ἰσχυρὰ καὶ ἔνδοξος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

8. Ἀθηναῖοι καὶ Σόλων.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς ἔχομεν μάθει, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κόδρου διώρισαν ἰσόβιον ἄρχοντα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μέδοντα (1066 π.Χ.). Μετὰ πολλὰ ὅμως ἔτη ἐξέλεγον ἄρχοντα, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνηα τὰς Ἀθήνας ἐπὶ δέκα μόνον ἔτη, καὶ ἀπὸ τοῦ 683 π. Χ. ἐξέλεγον ἐννέα, οἱ ὁποῖοι ἐκυβέρνων ἐπὶ ἓν μόνον ἔτος. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος τῶν ἐννέα τούτων ἀρχόντων ὠνομάζετο ἐπώνυμος, ὁ δὲ δεύτερος βασιλεὺς, ὁ τρίτος πολέμαρχος καὶ οἱ λοιποὶ ἕξ θεσμοθέται. Εἶχε δὲ ὁ μὲν ἐπώνυμος τὴν προεδρίαν καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ οἱ Ἀθηναῖοι ἐχρονολόγουν τὸ ἔτος· ὁ δὲ βασιλεὺς εἶχε τὴν φροντίδα τῶν θρησκευτικῶν, ὁ πολέμαρχος τῶν πολεμικῶν καὶ οἱ θεσμοθέται τῆς διοικήσεως καὶ τῶν δικαστηρίων.

Ἐν Ἀθήναις ὅμως τότε συνέβαινον μεγάλαι ταραχαί· πρῶτον μὲν

οἱ ἐννέα ἄρχοντες ἐτυράνουν καὶ ἐβασάνιζον τὸν λαόν, ἐπειδὴ ἐδίκαζον κατὰ παλαιούς νόμους, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἄγραφοι καὶ ἄγνωστοι· ἔπειτα δὲ καὶ οἱ πλούσιοι ἐδάνειζον διὰ μεγάλου τόκου χρήματα εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐλάμβανον ὡς ἐνέχυρον καὶ τὰ σώματα αὐτῶν τῶν ἰδίων τοὺς ὁποίους κατόπιν ἐπώλουν ὡς δούλους, ἐὰν δὲν ἐπλήρωνον τὰ χρέη των. Πρὸς κατάπαυσιν λοιπὸν τῶν ταραχῶν τούτων συνεφώνησαν πλούσιοι καὶ πτωχοὶ νὰ ἐκλέξωσιν ἄρχοντα, ὁ ὁποῖος νὰ συντάξῃ καταλλήλους γραπτοὺς νόμους· ὡς τοιοῦτον δὲ ἐξέλεξαν τὸν σοφὸν Σόλωνα.

Σόλων

Ὁ Σόλων ἦτο υἱὸς τοῦ Ἐξηκεστίδου καὶ κατήγετο ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Κόδρου· ἐγεννήθη δ' ἐν Ἀθήναις τῷ 640 π. Χ. Κατὰ τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν ἐπεσκέφθη χάριν ἐμπορίου πολλὰς χώρας καὶ ἐμελέτησε τὰ ἦθη καὶ τοὺς νόμους πολλῶν λαῶν· ἐνεκα δὲ τούτου ὄχι μόνον ἐπλούτησεν, ἀλλὰ καὶ ἀπέκτησε τόσον πολλὰς καὶ ὠφελίμους γνώσεις, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι κατέτασσον αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ('). Ὁ Σόλων ἠσθάνετο μεγάλην ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα του καὶ πάντοτε ἐπεθύμει τὴν δόξαν αὐτῆς· τοῦτο δὲ ἀπέδειξε κατὰ τὴν ἐξῆς περίστασιν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐπολέμουν πρὸς τοὺς Μεγαρεῖς, διὰ νὰ ἀνακτήσωσι τὴν νῆσον Σαλαμίνα, τὴν ὁποίαν οὗτοι εἶχον ἀφαιρέσει ἀπ' αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ τέλος ἀπέκαμον, ἔπαυσαν τὸν πόλεμον καὶ ἐψήφισαν νόμον νὰ τιμωρῆται διὰ θανάτου ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἤθελε προτείνει τὴν ἐπανάληψιν τοῦ πολέμου. Τότε ὁ Σόλων, μὴ ὑποφέρων νὰ βλέπῃ τὴν ταπεινώσιν ταύτην τῆς πατρίδος του, φοβούμενος δὲ καὶ τὸν θάνατον ἐσκέφθη τὸ ἐξῆς· προσεποιήθη τὸν παραφρονα καὶ κλεισθεὶς ἐν τῇ οἰκίᾳ του ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, συνέταξεν ἐνθουσιαστικὸν ποίημα περὶ τῆς Σαλαμίνας. Αἴφνης ἡμέραν τινα ἐξέρχεται εἰς τὴν ἀγορὰν, τὸ δὲ πλῆθος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀκούσει, ὅτι ἦτο παράφρων, συνηθροίσθη ἐκ περιεργίας διὰ νὰ ἴδῃ αὐτόν. Τότε ὁ Σόλων, ἀναβάς ἐπὶ λίθου, ἤρχισε νὰ ἀπαγγέλλῃ τὸ ποίημά του· τοσοῦτον δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐξ αὐτοῦ

(') Οἱ ἑπτὰ σοφοὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἦσαν οἱ ἐξῆς: Θαλῆς ὁ Μηλήσιος, Περίανδρος ὁ Κορίνθιος, Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος, Πιπταχὸς ὁ Μυτιληναῖος, Βίας ὁ Πριηνεὺς, Κλεόβουλος ὁ Ρόδιος, καὶ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος.

ἐνεθουσιάσθησαν, ὥστε ἀμέσως κατήργησαν τὸν νόμον καὶ διορίσαντες αὐτὸν στρατηγόν, ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Μεγαρέων καὶ ἀνέκτησαν τὴν Σαλαμίνα.

9. Νόμοι τοῦ Σόλωνος.

1 **Σεισάχθεια.** Ὁ Σόλων, ἐκλεχθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων νὰ συντάξῃ νόμους, ἠλάττωσε κατὰ πρῶτον τοὺς τόκους καὶ διέταξεν, ὅσοι χρεωστοῦσι χρήματα εἰς τοὺς πλουσίους, νὰ μὴ γίνωνται εἰς τὸ ἐξῆς δούλοι αὐτῶν· πρῶτος δὲ αὐτὸς ἔδωκε τὸ παράδειγμα ἐλευθερώσας πολλοὺς δούλους διὰ χρημάτων τῆς πόλεως. Τὰ σωτήρια ταῦτα μέτρα ὠνομάσθησαν σεισάχθεια, δηλ. ἐλάφρυνσις τοῦ βάρους, τὸ ὁποῖον ἐπίεζε τὸν λαόν.

2. **Τάξεις πολιτῶν.** Μετὰ ταῦτα ὁ Σόλων διήρесе τοὺς πολίτας εἰς τέσσαρας τάξεις ἀναλόγως τῆς περιουσίας αὐτῶν, δηλ. εἰς πεντακοσιομεδίμνους, ἵππεῖς, ζευγίτας καὶ θῆτας. Καὶ πεντακοσιομεδίμνοι μὲν ἐλέγοντο οἱ ἔχοντες κατ' ἔτος εἰσόδημα 500 μεδίμνων, (1) καὶ ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ διατηρῶσι δι' ἰδίων ἐξόδων 48 πολεμικὰ πλοῖα· ἐξ αὐτῶν δὲ ἐξελέγοντο καὶ οἱ ἐννέα ἄρχοντες. Ἴππεῖς δὲ ἐλέγοντο οἱ ἔχοντες κατ' ἔτος εἰσόδημα 300 μεδίμνων, καὶ ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ τρέφῃ ἕκαστος καὶ ἓνα ἵππον διὰ τὸν πόλεμον. Ζευγίται δὲ οἱ ἔχοντες εἰσόδημα 200 μεδίμνων, καὶ ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ τρέφῃ ἕκαστος ζευγὸς βοῶν. Καὶ θῆτες οἱ ἔχοντες εἰσόδημα ὀλιγώτερον τῶν 150 μεδίμνων ἢ καὶ μηδὲν καὶ εἰργάζοντο ὡς μισθωτοὶ εἰς τὰ κτήματα τῶν ἄλλων.

3. **Βουλὴ.** Αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ 400 βουλευτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξελέγοντο κατ' ἔτος διὰ κλήρου ἐκ τῶν τριῶν πρώτων τάξεων καὶ οἱ ὁποῖοι εἶχον συμπληρῶσαι τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των. Ἔργον δὲ ἡ βουλὴ εἶχε νὰ σχεδιάζῃ τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ἐδέχετο ἢ ἀπέρριπτεν ἡ ἐκκλῆσις τοῦ λαοῦ.

4. **Ἄρειος Πάγος.** Ὁ Ἄρειος Πάγος ἦτο τὸ ἀνώτατον δικαστήριον τῆς πόλεως καὶ ἀπετέλουσαν αὐτό, ὅσοι τῶν ἐννέα ἀρχόντων ἐκυβέρνησαν τὴν πόλιν καλῶς· ὠνομάζοντο δὲ οἱ δικασταὶ αὐτοῦ Ἄρεοπαγῖται καὶ ἦσαν ἰσόβιοι. Ἔργον τοῦ δικαστηρίου τούτου ἦτο νὰ φροντίζῃ περὶ τῶν θρησκευτικῶν πραγμάτων, νὰ δικάζῃ τοὺς φονεῖς καὶ ἀσεβεῖς καὶ νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν ἀνατροφήν τῶν παιδῶν· πρὸς τούτοις δὲ ἐτιμῶρει καὶ τοὺς μὴ ἔχοντας ὠρισμένον ἐπάγγελμα, δηλ. τοὺς ἀργούς.

(1) Μεδίμνος, μέτρον ὁμοιάζον πρὸς κοιλὸν καὶ ἰσοδυναμοῦν πρὸς 41 ὀκ. καὶ 16 δράμια.

οἱ ἑννέα ἄρχοντες ἐτυράνουν καὶ ἐβασάνιζον τὸν λαόν, ἐπειδὴ ἐδίκαζον κατὰ παλαιούς νόμους, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἄγραφοι καὶ ἄγνωστοι· ἔπειτα δὲ καὶ οἱ πλούσιοι ἐδάνειζον διὰ μεγάλου τόκου χρήματα εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐλάμβανον ὡς ἐνέχυρον καὶ τὰ σώματα αὐτῶν τῶν ἰδίων τοὺς ὁποίους κατόπιν ἐπώλουν ὡς δούλους, ἐὰν δὲν ἐπλήρωνον τὰ χρέη των. Πρὸς κατάπαυσιν λοιπὸν τῶν ταραχῶν τούτων συνεφώνησαν πλούσιοι καὶ πτωχοὶ νὰ ἐκλεξῶσιν ἄρχοντα, ὁ ὁποῖος νὰ συντάξῃ καταλλήλους γραπτοὺς νόμους· ὡς τοιοῦτον δὲ ἐξέλεξαν τὸν σοφὸν Σόλωνα.

Σόλων

Ὁ Σόλων ἦτο υἱὸς τοῦ Ἐξηκεστίδου καὶ κατήγετο ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Κόδρου· ἐγεννήθη δ' ἐν Ἀθήναις τῷ 640 π. Χ. Κατὰ τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν ἐπεσκέφθη χάριν ἐμπορίου πολλὰς χώρας καὶ ἐμελέτησε τὰ ἥθη καὶ τοὺς νόμους πολλῶν λαῶν· ἕνεκα δὲ τούτου ὄχι μόνον ἐπλούτησεν, ἀλλὰ καὶ ἀπέκτησε τόσον πολλὰς καὶ ὠφελίμους γνώσεις, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι κατέτασσαν αὐτὸν μετὰ τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος (*). Ὁ Σόλων ἠσθάνετο μεγάλην ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα του καὶ πάντοτε ἐπεθύμει τὴν δόξαν αὐτῆς· τοῦτο δὲ ἀπέδειξε κατὰ τὴν ἐξῆς περίστασιν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐπολέμουν πρὸς τοὺς Μεγαρεῖς, διὰ νὰ ἀνακτήσωσι τὴν νῆσον Σαλαμῖνα, τὴν ὁποίαν οὗτοι εἶχον ἀφαιρέσει ἀπ' αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ τέλος ἀπέκαμον, ἔπαυσαν τὸν πόλεμον καὶ ἐψήφισαν νόμον νὰ τιμωρῆται διὰ θανάτου ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἤθελε προτείνει τὴν ἐπαναλήψιν τοῦ πολέμου. Τότε ὁ Σόλων, μὴ ὑποφέρων νὰ βλέπῃ τὴν ταπεινώσιν ταύτην τῆς πατρίδος του, φοβούμενος δὲ καὶ τὸν θάνατον ἐσκέφθη τὸ ἐξῆς· προσεποιήθη τὸν παραφρονα καὶ κλεισθεὶς ἐν τῇ εἰκίᾳ του ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, συνέταξεν ἐνθουσιαστικὸν ποίημα περὶ τῆς Σαλαμῖνος. Αἴφνης ἡμέραν τινα ἐξέρχεται εἰς τὴν ἀγοράν, τὸ δὲ πλῆθος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀκούσει, ὅτι ἦτο παράφρων, συνηθροίσθη ἐκ περιεργίας διὰ νὰ ἴδῃ αὐτόν. Τότε ὁ Σόλων, ἀνάβας ἐπὶ λίθου, ἤρχισε νὰ ἀπαγγέλλῃ τὸ ποίημά του· τοσοῦτον δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐξ αὐτοῦ

(*) Οἱ ἑπτὰ σοφοὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἦσαν οἱ ἐξῆς: Θάλῃς ὁ Μηλήσιος, Περίανδρος ὁ Κορινθίος, Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος, Πιττακὸς ὁ Μυτιληναῖος, Βίας ὁ Πριηνεὺς, Κλεόβουλος ὁ Ρόδιος, καὶ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος.

ἐνεθουσιάσθησαν, ὥστε ἀμέσως κατήργησαν τὸν νόμον καὶ διορίσαντες αὐτὸν στρατηγόν, ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Μεγαρέων καὶ ἀνέκτισαν τὴν Σαλαμίνα.

9. Νόμοι τοῦ Σόλωνος.

1 **Σεισάχθεια.** Ὁ Σόλων, ἐκλεχθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων νὰ συντάξῃ νόμους, ἤλαττωσε κατὰ πρῶτον τοὺς τόκους καὶ διέταξεν, ὅσοι χρεωστοῦσι χρήματα εἰς τοὺς πλουσίους, νὰ μὴ γίνωνται εἰς τὸ ἐξῆς δούλοι αὐτῶν· πρῶτος δὲ αὐτὸς ἔδωκε τὸ παράδειγμα ἐλευθερώσας πολλοὺς δούλους διὰ χρημάτων τῆς πόλεως. Τὰ σωτήρια ταῦτα μέτρα ὠνομάσθησαν σεισάχθεια, δηλ. ἐλάφρυνσις τοῦ βάρους, τὸ ὁποῖον ἐπίεζε τὸν λαόν.

2. **Τάξεις πολιτῶν.** Μετὰ ταῦτα ὁ Σόλων διήρесе τοὺς πολίτας εἰς τέσσαρας τάξεις ἀναλόγως τῆς περιουσίας αὐτῶν, δηλ. εἰς πεντακοσιομεδίμνους, ἵππεῖς, ζευγίτας καὶ θῆτας. Καὶ πεντακοσιομεδίμνοι μὲν ἐλέγοντο οἱ ἔχοντες κατ' ἔτος εἰσόδημα 500 μεδίμνων, (1) καὶ ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ διατηρῶσι δι' ἰδίων ἐξόδων 48 πολεμικὰ πλοῖα· ἐξ αὐτῶν δὲ ἐξελέγοντο καὶ οἱ ἐννέα ἄρχοντες. Ἴππεῖς δὲ ἐλέγοντο οἱ ἔχοντες κατ' ἔτος εἰσόδημα 300 μεδίμνων, καὶ ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ τρέφῃ ἕκαστος καὶ ἓνα ἵππον διὰ τὸν πόλεμον. Ζευγίται δὲ οἱ ἔχοντες εἰσόδημα 200 μεδίμνων, καὶ ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ τρέφῃ ἕκαστος ζευγὸς βοῶν. Καὶ θῆτες οἱ ἔχοντες εἰσόδημα ὀλιγώτερον τῶν 150 μεδίμνων ἢ καὶ μηδὲν καὶ εἰργάζοντο ὡς μισθωτοὶ εἰς τὰ κτήματα τῶν ἄλλων.

3. **Βουλὴ.** Αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ 400 βουλευτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξελέγοντο κατ' ἔτος διὰ κλήρου ἐκ τῶν τριῶν πρώτων τάξεων καὶ οἱ ὁποῖοι εἶχον συμπληρῶσαι τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των. Ἔργον δὲ ἡ βουλὴ εἶχε νὰ σχεδιάζῃ τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ἐδέχετο ἢ ἀπέρριπτεν ἢ ἐκκλῆσιν τοῦ λαοῦ.

4. **Ἄρειος Πάγος.** Ὁ Ἄρειος Πάγος ἦτο τὸ ἀνώτατον δικαστήριον τῆς πόλεως καὶ ἀπετέλουν αὐτὸ, ὅσοι τῶν ἐννέα ἀρχόντων ἐκυβέρνησαν τὴν πόλιν καλῶς· ὠνομάζοντο δὲ οἱ δικασταὶ αὐτοῦ Ἄρεοπαγῖται καὶ ἦσαν ἰσόβιοι. Ἔργον τοῦ δικαστηρίου τούτου ἦτο νὰ φροντίζῃ περὶ τῶν θρησκευτικῶν πραγμάτων, νὰ δικάζῃ τοὺς φονεῖς καὶ ἀσεβεῖς καὶ νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδῶν πρὸς τούτοις δὲ ἐτιμῶρει καὶ τοὺς μὴ ἔχοντας ὠρισμένον ἐπάγγελμα, δηλ. τοὺς ἀργούς.

(1) Μεδίμνος, μέτρον ὁμοιάζον πρὸς κοιλὸν καὶ ἰσοδυναμοῦν πρὸς 41 ὀκ. καὶ 16 δράμια.

5. **Ἀνατροφή τῶν Παίδων.** Καί ὁ Σόλων, ὡς ὁ Λυκοῦργος, ἔθεσε νόμους περί τῆς ἀνατροφῆς τῶν παίδων. Οἱ γονεῖς δηλ. ὤφειλον, ὅτε τὰ τέκνα αὐτῶν ἐγίνοντο ἑπτὰ ἔτων, νὰ στέλλωσιν αὐτὰ εἰς τὰ σχολεῖα. Ἐκεῖ δὲ οἱ παῖδες τῶν Ἀθηναίων ἐδιδάσκοντο ἀνάγνωσιν, γραφήν, ἀριθμητικὴν καὶ ἀνώτερα μαθήματα, διὰ τῶν ὁποίων ἀνεπτυσσον τὸν νοῦν αὐτῶν· προσέτι δὲ ἐμάνθανον καὶ μουσικὴν, ζωγραφικὴν, γλυπτικὴν καὶ ἄλλας ὠραίας τέχνας, διὰ τῶν ὁποίων ἐξηυγνίζον καὶ ἐμόρφωνον τὴν καρδίαν αὐτῶν. Διὰ νὰ καταστήσωσι δὲ καὶ τὰ σώματά των ῥωμαλέα καὶ ἰσχυρά, κατεγίνοντο μέχρι τοῦ δεκάτου ἐβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας των εἰς τὴν γυμναστικὴν, ἵππασίαν, κολυμβητικὴν καὶ ἄλλα γυμνάσια. Τοιουτοτρόπως οἱ Ἀθηναῖοι ἐγίνοντο ὄχι μόνον πολῖται ἀριστοί, ἀλλὰ καὶ στρατιῶται καλοὶ καὶ γενναῖοι ὑπερασπισταὶ τῆς πατρίδος.

Ἀφοῦ ἔθεσε τοὺς νόμους τούτους ὁ Σόλων, ὤρπισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ φυλάξωσιν αὐτοὺς ἐπὶ δέκα ἔτη καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον, Κύπρον καὶ Μικρὰν Ἀσίαν χάριν περιηγήσεως. Ἐπανῆλθε δὲ μετὰ δέκα ἔτη εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου διέμεινε μέχρι τέλους τοῦ βίου του ἀγαπώμενος καὶ τιμώμενος ὑπὸ πάντων· ἀπέθανε δὲ τῷ 559 π. Χ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ἢ ΜΗΔΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

10. Ἰωνικὴ ἐπανάστασις (500 π. Χ.)

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων οἱ Δωριεῖς, οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Αἰολεῖς εἶχον κτίσει πολλὰς ἀποικίας εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη αἱ Ἑλληνικαὶ αὗται ἀποικίαι ἦσαν ἐλεύθεραι, ἀλλ' ἔπειτα ὑπέταξεν αὐτὰς ὁ Κροῖσος, ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας, καὶ τῷ 546 π. Χ. ὁ Κῦρος, ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας. Οἱ Ἕλληνες ὅμως συνειθισμένοι νὰ ζῶσι βίον ἐλεύθερον, δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρωσι τὸν ζυγὸν τῶν βαρβάρων καὶ τῷ 500 π. Χ. ἐπανεστάτησαν κατὰ τοῦ τότε βασιλέως τῆς Περσίας Δαρείου· εἶχον δὲ ὡς βοηθοὺς καὶ τοὺς Ἀθηναίους καὶ Ἐρετριεῖς, οἱ ὅποιοι ἔστειλαν εἰς αὐτοὺς 25 πλοῖα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ ἐπανάστασις ἐπέτυχεν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἔκαυσαν καὶ τὰς Σάρδεεις, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Λυδίας. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος, ἀποστείλας κατ' αὐτῶν πολυἀριθμα στρατεύματα, κατέβαλεν αὐτοὺς καὶ ὑπέταξε πάλιν ὑπὸ τὸν Περσικὸν ζυγόν.

Ἡ ἐπανάστασις αὕτη τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, ἡ ὁποία ὠνομάσθη Ἰωνικὴ, ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῶν λεγομένων Περσικῶν ἢ Μηδικῶν πολέμων.

κῶν πολέμων· διότι ὁ Δαρεῖος, θέλων νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς Ἀθηναίους καὶ Ἐρετριεῖς, ἐπειδὴ οὗτοι ἐβοήθησαν τοὺς ἐπανάστατας, ἀπεράσισε νὰ στείλῃ στρατὸν κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑποτάξῃ αὐτήν. Διέταξε δὲ μάλιστα ἓνα τῶν ὑπηρετῶν του νὰ λέγῃ πρὸς αὐτὸν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ δεῖπνου τρεῖς φορὰς «Δέσποτα, ἐνθυμοῦ τοὺς Ἀθηναίους».

Ἐκστρατεία τοῦ Μαρδονίου. Κατὰ τὸ ἔτος λοιπὸν 492 π.Χ. ἀπέστειλεν ὁ Δαρεῖος κατὰ τῆς Ἑλλάδος μετὰ πολλοῦ στρατοῦ καὶ στόλου τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Μαρδόνιον. Ἄλλ' οὗτος δὲν κατάρθωσε νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς Ἑλλάδος· διότι τὸ μὲν πλεῖστον τοῦ στόλου κατεστράφη παρὰ τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Ἄθωνος (Ἁγίου Ὄρους) ἕνεκα τρικυμίας, τὸ δὲ πλεῖστον τοῦ πεζοῦ στρατοῦ ἐξωλοθρεύθη ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ τῶν πολεμικῶν λαῶν τῆς Θράκης. Ἐνεκα δὲ τούτου ὁ Μαρδόνιος, μὴ ἔχων ἀρκετὸν στρατὸν καὶ στόλον, ἐπέστρεψεν ἄπρακτος εἰς τὴν Περσίαν.

11. Μελτιάδης.

Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη (490 π. Χ.).

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Μαρδονίου ὁ Δαρεῖος, θέλων νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπόφασίν του, ἠτοίμασε πάλιν νέον στρατὸν καὶ στόλον κατὰ τῆς Ἑλλάδος· συγχρόνως δὲ ἔστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κήρυκας διὰ νὰ ζητήσωσι τὰ σημεῖα τῆς ὑποταγῆς, δηλ. γῆν καὶ ὕδωρ. Καὶ πολλοὶ μὲν Ἑλληνικαὶ πόλεις ἐκ φόβου ἔδωσαν αὐτά, οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως καὶ οἱ Σπαρτιατῆται ὄχι μόνον ἠρνήθησαν, ἀλλὰ καὶ ἔριψαν τοὺς κήρυκας· οἱ μὲν Ἀθηναῖοι εἰς βάραθρον, οἱ δὲ Σπαρτιατῆται εἰς βαθὺ φρέαρ. Ὁ Δαρεῖος, εὐθύς ὡς ἔμαθε τοῦτο, ὠργίσθη πολὺ καὶ, διορίσας νέους στρατηγούς, τὸν Δᾶτιν καὶ τὸν Ἀρταφέρνην, ἀπέστειλεν αὐτοὺς κατὰ τῆς Ἑλλάδος μετὰ 100 χιλιάδων πεζῶν καὶ 10 χιλιάδων ἰππέων. Ὁ στρατὸς οὗτος, ἐπιβιβασθεὶς ἐπὶ 600 πλοίων, ἔπλευσε διὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἐρέτριαν, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσεν καὶ τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἠχμαλώτισεν.

Οἱ Πέρσαι ἐκ τῆς Ἐρετρίας ἔπλευσαν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Μαραθῶνος, ὀλίγας ὥρας μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι, βλέποντες τὸν κίνδυνον, ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῶν Σπαρτιατῶν· ἐπειδὴ ὅμως οὗτοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ φθάσωσι ἀμέσως ἕνεκα θρησκευτικῆς ἑορτῆς, οἱ Ἀθηναῖοι χάριν τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος ἀπεφάσισαν νὰ πολεμήσωσι μόνοι αὐτοὶ κατὰ τῶν Περσῶν. Συναθροίσαντες λοιπὸν τάχιστα στρατὸν ἐκ 10 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἔσπευσαν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν δέκα στρατηγῶν καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἀπέναντι τῶν βαρβάρων. Τότε δὲ ἔδραμον εἰς βοήθειαν αὐτῶν καὶ 1000 Πλαταιεῖς, οἱ

όποιοι μόνοι ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐφάνησαν πρόθυμοι νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα.

Ἐκαστος τῶν δέκα στρατηγῶν εἶχε τὴν ἀρχιστρατηγίαν ἐπὶ μίαν ἡμέραν· ἱκανώτατος δὲ πάντων τούτων, ὡς πρὸς τὴν πολεμικὴν τέχνην, ἦτο ὁ Μιλτιάδης, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἐξ ἐπισήμου οἰκογενείας τῶν Ἀθηναίων. Τὴν ἱκανότητα ταύτην τοῦ Μιλτιάδου γνωρίζων ὁ Ἀριστείδης, εἰς τῶν στρατηγῶν, παρεχώρησε τὴν ἡμέραν τῆς ἀρχιστρατηγίας του εἰς αὐτόν· τούτου δὲ τὸ παράδειγμα ἠκολούθησαν καὶ οἱ

Μιλτιάδης

ἄλλοι στρατηγοὶ καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ Μιλτιάδης κατέστη ὁ μόνος ἀρχιστράτηγος τοῦ ὅλου στρατοῦ.

Ὁ Μιλτιάδης, ἐκλεχθεὶς ἀρχιστράτηγος, παρέταξε τοὺς Ἀθηναίους ἀπέναντι τῶν Περσῶν καὶ πρὸ τῆς μάχης διέταξε νὰ προσφέρωσι θυσίας εἰς τοὺς θεοὺς. Ἐπειτα δέ, ἀφοῦ διὰ τῆς σάλπιγγος ἐδόθη τὸ σημεῖον, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πλαταιεῖς ὤρμησαν μετ' ἐνθουσιασμοῦ κατὰ τῶν βαρβάρων καὶ μετὰ λυσσώδη ἀγῶνα ἐνίκησαν αὐτοὺς καὶ ἔτορψαν εἰς φυγὴν μέχρι τῆς θαλάσσης. Ἐκεῖ δὲ εἰς τὴν παραλίαν γίνεται πάλιν πεισματώδης μάχη, διότι οἱ μὲν Πέρσαι προσεπάθουν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ πλοῖα, οἱ δὲ Ἕλληνες νὰ καύσωσιν αὐτά. Τέλος δὲ οἱ

βαρβάροι κατησχυμμένοι κατῴρθωσαν νὰ φύγωσιν εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφοῦ ἀπώλεσαν 6400 ἄνδρας καὶ ἑπτὰ πλοῖα. Ὅτε δὲ ἔλαβε τέλος ἡ μάχη, ὀπλίτης τις Ἀθηναῖος ἐκ τῆς μεγάλης αὐτοῦ χαρᾶς ἔτρεξεν εἰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ἀναγγεῖλῃ τὴν νίκη· μόλις δὲ εἶπε «χαίριτε, ὦ συμπολιταί, ἐνίκησαμεν!» ἔπεσε νεκρός.

Κατὰ τὴν ἔνδοξον ταύτην μάχην, ἡ ὁποία ἔγινε τῷ 490 π. Χ. οἱ φονευθέντες πρόγονοι ἡμῶν ἦσαν 192. Τοὺς γενναίους τούτους Μαραθωνομάχους οἱ Ἀθηναῖοι μεγάλως ἐτίμησαν, θάψαντες αὐτοὺς ἐν Μαραθῶνι εἰς ἓνα κοινὸν τάφον. Τὰς περισσοτέρας ὅμως τιμὰς ἔλαβεν ὁ Μιλτιάδης, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν καὶ χαλκοῦν ἀνδριάντα.

Τέλος τοῦ Μιλτιάδου. (489 π. Χ.). Ἀλλὰ τὸ τέλος τοῦ Μιλτιάδου ὑπῆρξε θλιβερόν. Οὗτος λαβὼν παρὰ τῶν Ἀθηναίων 70 πλοῖα,

στρατὸν καὶ χρήματα ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς νήσου Πάρου, ἣ ὅποια εἶχε συμμαχήσει μετὰ τῶν Περσῶν. Ἄλλ' ἐνῶ ἐπολιόρκει αὐτήν, ἐπληρώθη εἰς τὸν μηρὸν βαρέως καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀθήνας ἀπρακτος. Τότε δὲ οἱ ἔχθροί του κατηγόρησαν αὐτόν, ὅτι ἤθελε νὰ ἀπατήσῃ τὸν λαόν, καὶ ὁ Μιλτιάδης κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον πεντήκοντα τάλαντων. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἠδύνατο νὰ πληρώσῃ τὸ ποσὸν τοῦτο, ἐρρίφθη εἰς τὸ δεσμοτήριον, ὅπου ἀπέθικεν ἐκ τῆς πληγῆς του· τὰ δὲ 50 τάλαντα ἐπλήρωσε μετὰ ταῦτα ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κίμων.

12. Λεωνίδας.

Ἡ ἐν Θερμοπύλαις μάχη (480 π. Χ.).

Ὁ Δαρεῖος, ὅτε ἔμαθε τὴν ἐν Μαραθῶνι ἦτταν τοῦ στρατοῦ του, ὠργίσθη ἀκόμη περισσότερο κατὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ ὁ ἴδιος κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐνῶ ὅμως ἠτοιμαζετο, ἀπέθανε, καὶ διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον ὁ ὑπερήφανος αὐτοῦ υἱὸς Εἰρξῆς (485 π. Χ.). Οὗτος, θέλων νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιον τοῦ πατρὸς του, ἐξεστράτευσε τῷ 480 π. Χ. ὁ ἴδιος κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ περὶ τὰ δύο ἑκατομμύρια στρατοῦ καὶ 1207 πλοῖα. Καὶ ὁ μὲν στόλος αὐτοῦ πλέων παρὰ τὰ παράλια, ἔφθασε μέχρι τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου, ὁ δὲ πεζὸς στρατός, διαβάς τὸν Ἑλλήσποντον διὰ δύο γεφυρῶν, προχώρησε διὰ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας εἰς τὴν Θεσσαλίαν· ἦτο δὲ ἔτοιμος νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῶν Θερμοπυλῶν. Ἦσαν δὲ αἱ Θερμοπύλαι στενὴ ὁδὸς μετὰ τὸ ὄρος Οἶτης καὶ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου καὶ ὠνομάζοντο οὕτω, διότι ἐκεῖ ὑπῆρχον θερμαὶ πηγαί· εἰς τινὰ δὲ μέρη τοσοῦτον στενὴ ἦτο ἡ ὁδὸς αὕτη, ὥστε μόλις ἅμαξα ἠδύνατο ἐκεῖθεν νὰ διέλθῃ.

Οἱ πλείστοι τῶν Ἑλλήνων, φοβηθέντες τὰ ἀπειράριθμα στρατεύματα τοῦ Εἰρξῆ, ὑπετάχθησαν εἰς αὐτόν. Οἱ Σπαρτιαταὶ ὅμως μετὰ τῶν Πελοποννησίων καὶ οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τῶν Θεσπιέων καὶ Πλαταιέων ἠτοιμάσθησαν νὰ πολεμήσωσιν, ἀπόφασιν ἔχοντες νὰ νικήσωσιν ἢ νὰ ἀποθάνωσι. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν γενναῖος βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδας, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διάβασιν τοῦ Εἰρξῆ, κατέλαβε τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν μετὰ 6000 ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων 300 ἦσαν Σπαρτιαταὶ· ὁ δὲ Ἑλληνικὸς στόλος ἔπλευσεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιατοῦ Εὐρυβιάδου εἰς τὸ Ἀρτεμισίον, ἀκρωτήριο τῆς νήσου Εὐβοίας.

Ὁ Εἰρξῆς, φθάσας εἰς τὰς Θερμοπύλας, ἐθαύμασεν ὅτι τόσοι ὀλίγοι Ἕλληνες ἤθελον νὰ ἐμποδίσωσιν αὐτόν, καὶ περιέμενεν ἐκεῖ ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας, ἐλπίζων, ὅτι οὗτοι θὰ φύγωσι. Τὴν πέμπτην ὅμως ἡμέραν,

βλέπων, ὅτι οὗτοι δὲν ἔφευγον, ἔστειλεν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Λεωνίδα, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔγραψε «παράδος τὰ ὄπλα»· ἀλλ' ὁ Λεωνίδας ὑπερηφάνως ἀπήντησε «μολὼν λαβὲ» δηλ. ἔλα νὰ τὰ λάβης. Ἀκούσας ὁ βασιλεὺς τὴν περιφρονητικὴν ἀπάντησιν τοῦ Λεωνίδου, ὠργίσθη πολὺ καὶ ἔστειλε μέρος τοῦ στρατοῦ, διὰ νὰ συλλάβῃ ζῶντας τοὺς Ἕλληνας. Οἱ Πέρσαι ὤρμησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ μέρος ἦτο στενὸν καὶ δὲν ἠδύναντο πολλοὶ ὁμοῦ νὰ πολεμῶσιν, ἐφονεύοντο σωρηδὸν ὑπ' αὐτῶν. Κατόπιν ὁ Ξέρξης ἔστειλε καὶ ἄλλα στρατεύματα, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἔπαθον τὰ ἴδια. Ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθη νὰ στείλῃ καὶ τὸ ἐκλεκτότατον μέρος τοῦ στρατοῦ του, τοὺς Ἀθανάτους λεγομένους. Οἱ Ἕλληνες ὅμως καὶ αὐτοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν, ἀφοῦ ἐφόνευσαν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν. Φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε τότε τὸν μέγαν βασιλεῖα!

Δυστυχῶς ὅμως ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ στενοχωρίᾳ τοῦ βασιλέως προδότης τις, Ἐφιάλτης ὀνομαζόμενος, ὠδήγησε τοὺς Πέρσας ἐν καιρῷ νυκτὸς διὰ στενοῦ δρόμου τοῦ ὄρους ὀπισθεν τῶν Θερμοπυλῶν ὅπως περικυκλώσωσι τοὺς Ἕλληνας. Ἐπραξε δὲ τοῦτο ὁ προδότης, διότι ἠλπίζεν, ὅτι θὰ λάβῃ δῶρα παρὰ τοῦ βασιλέως. Ὁ Λεωνίδας, ἀφοῦ ἔμαθε τὴν προδοσίαν, τοὺς μὲν ἄλλους Ἕλληνας ἔστειλεν εἰς τὰς πατρίδας των διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς ἄλλας ἀνάγκας, αὐτὸς δὲ ἀπεφάσισε νὰ μείνῃ ἐκεῖ μετὰ τῶν 300 Σπαρτιατῶν καὶ θυσιάσθῃ. Ἐμειναν δὲ μετ' αὐτοῦ ἀκόμη καὶ 700 Θεσπιεῖς, διότι καὶ αὐτοὶ ἠθέλησαν νὰ θυσιασθῶσιν ὑπὲρ τῆς πατρίδος των.

Τὴν πρωΐαν ὁ Ξέρξης διέταξε τὸν στρατὸν αὐτοῦ νὰ ὀρμήσῃ κατὰ τῶν Ἑλλήνων· λυσσώδης μάχῃ ἤρχισε τότε, οἱ δὲ Ἕλληνες, μαχόμενοι ὡς λέοντες, φοβερὰν καταστροφὴν προυξένουν εἰς τοὺς Πέρσας. Τὰ δόρατα τῶν περισσοτέρων εἶχον πλέον θραυσθῆ, ἐφόνευσαν δὲ καὶ κατέκοπτον τοὺς ἐχθροὺς μὲ τὰ ξίφη των. Ἀλλὰ τέλος πίπτει ὁ Λεωνίδας καὶ φοβερὰ μάχῃ γίνεται περὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ. Τέσσαρας φορὰς οἱ Ἕλληνες τρέπουσι τοὺς βαρβάρους εἰς φυγὴν καὶ λαμβάνουσι τὸ πολυτιμον σῶμα. Ἄλλ' ἐνῶ ἐξηκολούθει ἡ πάλη αὕτη, φθάνουσι ἀπὸ τοῦ ὄρους καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι. Τότε οἱ ὀλίγοι ζῶντες Ἕλληνες ἀναβαίνουσι ἐπὶ τινος λόφου καὶ ἐκεῖ, γενναίως μαχόμενοι καὶ μὲ τὰ ξίφη καὶ μὲ τὰς χεῖρας καὶ μὲ αὐτοὺς τοὺς ὀδόντας, πίπτουσι πάντες.

Κατὰ τὴν περίφημον ἐν Θερμοπύλαις μάχην, ἡ ὁποία ἐγίνε τῷ 480 π. Χ., ἐφονεύθησαν 20 χιλιάδες Περσῶν καὶ δύο ἀδελφοὶ τοῦ Ξέρξου. Βραδύτερον δὲ οἱ Ἕλληνες ἀνήγειραν ἐν Θερμοπύλαις πρὸς τιμὴν τῶν πεσόντων Σπαρτιατῶν μνημεῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔγραψαν τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα :

«ὦ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῆδε
κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.»

το Ὡ διαβάτα, εἶπε εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅτι ἐνταῦθα ἀπεθάρ-
ομεν, ἵνα μείνωμεν πιστοὶ εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος μας. Ὁ
προδότης Ἐφιάλτης ἔλαβε μεγάλα δῶρα παρὰ τοῦ Ξέρξου. Δὲν πα-
ῆλθεν ὅμως πολὺς καιρὸς καὶ ἐφονεύθη ἐν Θεσσαλίᾳ ὑπὸ τινος Ἀθη-
αίου ὀνομαζομένου. Τοιοῦτον τέλος λαμβάνουσιν οἱ προδοταί!

13. Θεμιστοκλῆς.

Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία. (480 π. Χ.).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαραθωνομάχου Μιλτιάδου ἀνεφάνη ἐν
Ἀθήναις ἄλλος μέγας ἀνὴρ, ὁ Θε-
μιστοκλῆς, υἱὸς τοῦ Νεοκλέους.
Οὗτος κατὰ τὴν νεότητά του ἠγάπα
πολὺ τὰς διασκεδάσεις· ἀλλὰ μετὰ
τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ἠλλαξε
βίον, καὶ ἤρχισε νὰ σκέπτηται πῶς
ὀ δὲ δυνηθῆ νὰ ὠφελήσῃ τὴν πατρίδα
του καὶ δοξασθῆ καὶ αὐτός, ὡς ὁ
Μιλτιάδης. Εἰς δὲ τοὺς φίλους του,
ὁσάκις ἠρώτων αὐτὸν διατί ἠλλαξε
βίον, ἔλεγε: «δὲν μὲ ἀφίνει νὰ κοι-
μῶμαι ἢ δόξα τοῦ Μιλτιάδου». Ἐκ-
τοτε ὁ Θεμιστοκλῆς ἤρχισε νὰ ἀνα-
μιγνύηται εἰς τὰ πολιτικὰ πράγ-
ματα καὶ ταχέως εἴλκυσε τὴν ἀγά-
πην τῶν συμπολιτῶν του. Κατὰ
συμβουλὴν δὲ αὐτοῦ οἱ Ἀθηναῖοι
κατεσκεύασαν στόλον διακοσίων
πλοίων, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἄλ-
λους κατὰ τῶν βαρβάρων πολέμους.
Ἐπειδὴ ὅμως φοβερὸν πολιτικὸν
ἐχθρὸν εἶχε τὸν Ἀρτεΐδην, ὁ ὁποῖος
κατέστρεφεν ὅλα τὰ σχέδιά του, ὁ Θεμιστοκλῆς ἔπεισε τοὺς Ἀθη-
ναίους νὰ ἐξορίσωσιν αὐτὸν τῆς πόλεως.

Θεμιστοκλῆς

Ὅτε ὁ Λεωνίδας ἐπολέμει ἐν Θερμοπύλαις, ὁ Ἕλληνός στόλος, ὡς
εἶδομεν, εὐρίσκετο εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον ἀκρωτήριον· ἐκεῖ δὲ ἦσαν καὶ
τὰ 200 πλοῖα τῶν Ἀθηναίων, τῶν ὁποίων ναύαρχος ἦτο ὁ Θεμι-
στοκλῆς. Ἀφοῦ δὲ οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐναυμάχησαν κατὰ
τοῦ Περσικοῦ στόλου, κατέπλευσαν, ὅτε ἔμαθον τὸν θάνατον τοῦ

Λεωνίδου, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι εἰς τὸ Φάληρον, οἱ δὲ ἄλλοι εἰς τὸ στενὸν τῆς νήσου Σαλαμῖνος.

Ὁ Ξέρξης, διελθὼν τὸ στενὸν τῶν Θερμοπουλῶν, ἐπήρχετο ἀνευ ἀντιστάσεως κατὰ τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον λάβει χρησμόν, ὅτι τότε μόνον θὰ σωθῶσιν, ἐὰν καταφύγωσιν εἰς ζύλινα τείχη. Ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐξηγήσας τὸν χρησμόν τοῦτον, εἶπεν, ὅτι ζύλινα τείχη εἶναι τὰ πλοῖα καὶ εἰς αὐτὰ πρέπει νὰ ζητήσωσι τὴν σωτηρίαν των. Ὁ Ἀθηναῖκός λοιπὸν στόλος, ὁ ὁποῖος ἦτο εἰς τὸ Φάληρον, λαβὼν τοὺς γέροντας, τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία τῶν Ἀθηναίων, μετεκόμισεν αὐτοὺς εἰς Σαλαμίνα, Αἴγινα καὶ Τροιζῆνα· ἔπειτα δὲ ἔπλευσε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Σαλαμίνα, ὅπου ἦσαν καὶ τὰ πλοῖα τῶν λοιπῶν Ἑλληνικῶν πόλεων. Ὁλος δὲ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐν Σαλαμῖνι ἀπετελεῖτο ἐκ 378 πλοίων, τῶν ὁποίων ἀρχινάυαρχος ἦτο ὁ Εὐρυβιάδης.

Οἱ Πέρσαι, φθάσαντες εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εὐρόντες αὐτὰς ἐρήμους, κατέκαυσαν τὰς οἰκίας καὶ τοὺς ναοὺς αὐτῶν. Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ οἱ ἐν Σαλαμῖνι Ἕλληνες ἐσκέπτοντο εἰς ποῖον μέρος ἔπρεπε νὰ ναυμαχήσωσιν. Καὶ ὁ μὲν Εὐρυβιάδης καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχηγοὶ τῶν Πελοποννησίων ἔλεγον, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ ἐκεῖ νὰ περιμένωσι τοὺς ἐχθρούς. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὁμῶς ἔλεγεν, ὅτι συμφέρον εἰς αὐτοὺς ἦτο νὰ πολεμήσωσιν εἰς τὴν Σαλαμίνα, διότι τὸ μέρος ἦτο στενὸν καὶ οἱ Πέρσαι δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ παρατάξωσι πολλὰ πλοῖα. Ἐπειδὴ δ' ἐπέμενε, ὁ Εὐρυβιάδης τοσοῦτον πολὺ ὠργίσθη, ὥστε ὕψωσε τὴν ῥάβδον, διὰ νὰ τὸν κτυπήσῃ. Ἄλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς χάριν τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος εἶπεν εἰς αὐτὸν μὲ πολλὴν ἀταραξίαν καὶ φρόνησιν: «πάταξον μὲν ἄκουσον δέ».

Βλέπων ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι δὲν ἐπέιθοντο νὰ μείνωσιν ἐκεῖ καὶ ὅτι ἠτοιμάζοντο νὰ φύγωσιν, ἐπραξέ τὸ ἐξῆς. Στέλλει ἐν καιρῷ νυκτὸς κρυφίως πρὸς τὸν Ξέρξην ἄνθρωπον πιστὸν νὰ εἴπῃ εἰς αὐτόν, ὅτι οἱ Ἕλληνες σκέπτονται νὰ φύγωσιν ἐκ τῆς Σαλαμῖνος καὶ ὅτι, ἐὰν θέλῃ, δύναται νὰ καταστρέψῃ αὐτούς. Ὁ Ξέρξης νομίσας, ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς ἐμήνυσε τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῦ, ἠὲ χαριστήθη καὶ διέταξε τὸν στόλον του νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Σαλαμίνα. Οἱ Ἕλληνες ἰδόντες, ὅτι ἦσαν περικυκλωμένοι ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἀπεφάσισαν πλέον νὰ μείνωσιν ἐκεῖ καὶ ναυμαχήσωσιν.

Ὅτε ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, οἱ δύο στόλοι εὐρέθησαν παρατεταγμένοι ἀπέναντι ἀλλήλων καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔμειναν ἀκίνητοι. Ἄμα δὲ ἤρχισε νὰ πνέῃ ἄνεμος βοθητικὸς διὰ τοὺς Ἕλληνας, ἐδόθη τὸ σημεῖον τῆς μάχης καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ὤρμησε κατὰ τοῦ Περσικοῦ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οὔτε οἱ Ἕλληνες οὔτε οἱ Πέρσαι ἐνίκων, περὶ τὴν δύσιν ὁμῶς τοῦ ἡλίου νικῶσιν οἱ Ἕλληνες καὶ ὀλόκληρος ὁ Περσικὸς στόλος τρέπεται εἰς φυγὴν. Πεντήκοντα χιλιάδες βαρβά-

ρων ἐφονεύθησαν καὶ 200 ἔχθρικά πλοῖα ἐβυθίσθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐνῶ αὐτοὶ μόνον 40 πλοῖα ἀπώλεσαν. Ἡ περίφημος αὕτη ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία ἐγένετο τὴν 20 Σεπτεμβρίου τοῦ 480 π.χ.

Τέλος τοῦ Θεμιστοκλέους. (458. π. Χ.). Ὁ Θεμιστοκλῆς μετὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ἐφημίσθη εἰς ὄλην τὴν Ἑλλάδα ὡς σωτὴρ αὐτῆς. Μεγάλως δὲ τιμᾶς ἔδωσαν εἰς αὐτὸν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιῆται. Ὅτε δὲ μετέβη ποτὲ εἰς τοὺς ἀγῶνας, οἱ ὅποιοι ἐγένοντο ἐν Ὀλυμπίᾳ, πάντες οἱ Ἕλληνας ἔστρεψαν μετὰ θαυμασμοῦ τὰ βλέμματα τῶν πρὸς αὐτὸν καὶ ἐδείκνυον εἰς τοὺς ξένους χειροκροτοῦντες. Εἴκοσιν ἔτη διέμεινε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐν Ἀθήναις· ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τέλους ἐμίσησαν αὐτὸν καὶ ἐξώρισαν τῶν Ἀθηναίων. Οὗτος δὲ κατέφυγε πρὸς τὸν τότε βασιλέα τῆς Περσίας Ἀρταξέρξη. υἱὸν τοῦ Ξέρξου, ὁ ὅποιος πολὺ ἐτίμησεν αὐτὸν. Ἐπειδὴ ὅμως μετ' ὀλίγα ἔτη ὁ Ἀρταξέρξης διέταξεν αὐτὸν νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ὁ Θεμιστοκλῆς, μὴ θέλων νὰ φανῆ προδότης τῆς πατρίδος του, ἐπὶ δολιχόρητον καὶ ἀπέθανε (458 π.χ.).

14. Ἀριστείδης καὶ Πausανίας.

Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη (479 π. Χ.).

Ὁ Ξέρξης μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν τοσοῦτον ἐφοβήθη τοὺς Ἕλληνας, ὥστε διέταξε τὸν στόλον αὐτοῦ νὰ πλεύσῃ τάχιστα εἰς τὸν Ἑλλησποντον· ἀφοῦ δὲ ἀφῆκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν γαμβρὸν του Μαρδόνιον μετὰ 300 χιλιάδων στρατοῦ, διὰ νὰ ὑποτάξῃ αὐτὴν, ἔφυγε καὶ αὐτὸς κατησχυμμένος εἰς τὴν Περσίαν. Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Ξέρξου εἶχον ἐπιστρέψει εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἶχον ἀρχίσει νὰ κτίζωσι τὰς οἰκίας καὶ τοὺς ναοὺς τῶν εἶχον δὲ καλέσει τότε καὶ τὸν Ἀριστείδην ἐκ τῆς ἐξορίας.

Ὁ Μαρδόνιος, εὐρισκόμενος ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐθεώρησε καλὸν νὰ κάμῃ φίλους καὶ συμμάχους αὐτοῦ τοὺς Ἀθηναίους. Ἐστειλε λοιπὸν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον καὶ προέτεινε εἰς αὐτοὺς νὰ κτίσῃ τὰς οἰκίας καὶ τοὺς ναοὺς τῶν καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς κυρίους τῆς Ἑλλάδος, ἐὰν συνεμάχουν μετ' αὐτοῦ. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις ταύτας τοῦ Μαρδονίου καὶ ἀπήντησαν κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἀριστείδου τοὺς ἐξῆς θαυμαστοὺς λόγους: «Ἐνόσω ὁ ἥλιος ἐξακολουθεῖ τὸν δρόμον αὐτοῦ καὶ ἐνόσω εἰς καὶ μόνος Ἀθηναῖος ζῆ, οἱ Ἀθηναῖοι θὰ πολεμῶσι τοὺς Πέρσας, ἔχοντες τὰς ἐλπίδας τῶν εἰς τοὺς θεοὺς».

Ὁ Μαρδόνιος, ἀκούσας τοὺς λόγους τούτους τῶν Ἀθηναίων, ὠργίσθη πολὺ καὶ ἐπῆλθε κατὰ τῶν Ἀθηναίων· εὐρῶν δὲ αὐτὰς ἐρήμους

διότι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πάλιν εἶχον μεταβῆ εἰς Σαλαμίνα, κατέκαυσαν τὴν πόλιν ἐκ δευτέρου καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Βοιωτίαν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀριστείδου, συμποσοῦμενοι εἰς 8 χιλιάδας, εὗρισκοντο ἐν Ἐλευσίνι, ὅπου ἔφθασεν ἐκ τῆς Σπάρτης καὶ ὁ Πausanίας μετὰ 45 χιλιάδων ἀνδρῶν. Ἀφοῦ δ' ἐκεῖ ἦλθον βοήθειαι καὶ ἐξ ἄλλων πόλεων, ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς συνεπώθη εἰς 110 χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Πausanίου ἀνεχώρησεν εἰς Βοιωτίαν καὶ ἐστρατοπέδευσε πλησίον τῶν Πλαταιῶν ἀπέναντι τοῦ Μαρδονίου. Ἐκεῖ δὲ πλησίον τῶν Πλαταιῶν τὴν 25 Σεπτεμβρίου τοῦ 479 π. Χ. συνεκροτήθη πεισματῶδης μάχη κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὸς ὁ Μαρδόνιος ἐφονεύθη καὶ ἐκ τῶν 300 χιλιάδων τοῦ στρατοῦ του μόνον 40 χιλιάδες ἐσώθησαν, ἐνῶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων 1360 ἔπεσον. Ἄπειρα ἦσαν τὰ λάφυρα, τὰ ὁποῖα ἔλαβον οἱ Ἕλληνες ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, χρυσαῖ σκηναί, κλίνας, τάπητες καὶ διάφορα σκεύη. Ἐκ τῶν λαφύρων τούτων τὸ μὲν δέκατον ἀφιερῶθη εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, τὰ δὲ λοιπὰ διεμοιράσθησαν Πausanίας καὶ οἱ νικηταί. Ἀφοῦ δὲ οἱ Ἕλληνες ἔθαψαν μεγαλοπρεπῶς τοὺς πεσόντας καὶ ἤγειραν τάφους πρὸς τιμὴν αὐτῶν, ἀπεφασίασαν νὰ τελῶνται εἰς τὰς Πλαταιᾶς κατὰ πενταετίαν ἀγῶνες, ὅποιοι ὀνομάζοντο Ἐλευθέρια.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Πέρσαι κατεστρέφοντο ἐπὶ Πλαταιαῖς, καὶ 25 χιλιάδες Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιατοῦ Λεωτυχίδου καὶ τοῦ Ἀθηναίου Ξανθίππου ἐνίκησαν ἄλλα 120 χιλιάδας βαρβάρων εἰς τὴν Μυκάλην, ἀκρωτήριον τῆς Μικρῆς Ἀσίας.

Τέλος τοῦ Πausanίου. (465 π. Χ.). Ὁ Πausanίας, μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην σταλεῖς ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν στρατηγὸς εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐκυρίευσεν τὸ Βυζάντιον καὶ ἤχημαλώτισεν πολλοὺς ἐπισήμους Πέρσας. Ἐκτοτε οὗτος συνέλαβε τὴν φιλόδοξον ἰδέαν νὰ γίνῃ ἀρχὴν ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Πρὸς τοῦτο ἀπέλυσε κρυφῶς τοὺς αἰχμαλώτους καὶ ἔστειλεν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Εἰρξην, διὰ τῆς ὁποίας ὑπέσχετο νὰ ὑποταξῆ εἰς αὐτὸν τὴν Ἑλλάδα, ἐὰν τῷ ἔδιδε σύζυγον τὴν θυγατέρα του. Ὁ Εἰρξης προθύμως ἐδέχθη τὴν πρότασιν καὶ ἔκτοτε ὁ Πausanίας κατέστη ἀλαζῶν καὶ υπερήφανος, ἐνεδύετο Περσικὰ ἐνδύματα καὶ ἐφέρετο ὑβριστικῶς πρὸς τοὺς συμμάχους. Οἱ Ἕσπεροι, μαθόντες τὴν διαγωγὴν ταύτην τοῦ Πausanίου, ἀνεκάλεσαν αὐτὸν εἰς Σπάρτην καὶ κατεδίκασαν εἰς θάνατον. Ἄλλ' ὁ Πausanίας διὰ νὰ μὴ συλληφθῆ, κατέφυγεν ὡς ἰκέτης εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐπιτρέπετο νὰ σύρωσιν αὐτὸν ἐκ τοῦ ναοῦ διὰ τὴν βίας, οἱ Σπαρτιαταὶ ἀφῆρσαν τὴν στέγην καὶ ἐτείχισαν τὴν θύραν διὰ νὰ ἀποθάνῃ ἐκ τῆς πείνης καὶ τοῦ ψύχους. Ὅτε δὲ ἐπλησίαζε

ἐκπνεύσῃ, ἐξήγαγον αὐτὸν ἐκ τοῦ ναοῦ, ἵνα μὴ μολύνη τὸν ἱερὸν τόπον τὸ σῶμα τοῦ προδότου (465 π. X.).

Τέλος τοῦ Ἀριστείδου. (468 π. X.) Ἄλλ' ἐνῶ τοιοῦτον ἦτο τὸ τέλος τοῦ προδότου Πausανίου, ὁ Ἀριστείδης τούναντίον ἐν Ἀθήναις ἠγαπᾶτο καὶ ἐτιμᾶτο ὑπὸ πάντων διὰ τὴν εὐγένειαν τῶν τρόπων αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν πραότητα του. Πρὸ πάντων δὲ ὁ Ἀριστείδης διεκρίνετο διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ δικαιοσύνην καὶ διὰ τοῦτο ὠνομαζέτο ὑπὸ πάντων δίκαιος.

Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Θεμιστοκλέους, διώρισαν ἄρχοντα αὐτῶν τὸν Ἀριστείδην. Ὅτε δὲ ὁ Pausanias ἕνεκα τῆς προδοτικῆς διαγωγῆς του δυσηρέστησεν τοὺς συμμάχους τῶν Σπαρτιατῶν, ὁ Ἀριστείδης διὰ τῶν καλῶν του τρόπων προσεῖλκυσε τὴν ἀγάπην αὐτῶν καὶ κατέστησεν αὐτοὺς συμμάχους τῶν Ἀθηναίων. Οἱ σύμμαχοι δὲ οὗτοι ἀνέβησαν τότε εἰς τὸν Ἀριστείδην νὰ προσδιορίσῃ πόσους ἄνδρας, πλοῖα καὶ χρήματα ἔπρεπε νὰ συνεισφέρῃ ἐκάστη πόλις, ἵνα ἐξακολουθήσωσι τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον. Τοσοῦτον δὲ δικαίως προδιώρισεν ὁ Ἀριστείδης τὰς συνεισφορὰς τῶν συμμάχων, ὥστε πάντες ἔμειναν εὐχαριστημένοι. Μετὰ ταῦτα δὲ διωρίσθη καὶ ταμίαις τῶν συμμαχικῶν τούτων χρημάτων, τὰ ὅποια μετὰ τοσαύτης τιμιότητος διεχειρίσθη, ὥστε, ὅτε ἀπέθανε (468 π. X.) δὲν ἀφῆκεν οὐδὲ τὰ ἐξόδα τῆς ταφῆς του. Ἡ δὲ πατρίς, τιμῶσα τὰς ἀρετὰς τοῦ ἀνδρός, ἐκῆδευσεν αὐτὸν δημοσίᾳ δαπάνῃ καὶ ἐπροίκισε τὰς θυγατέρας αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

15. Κίμων (504-449 π. X.).

Νίκαι, θάνατος αὐτοῦ καὶ Κιμωνεῖος εἰρήνη.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστείδου διηύθυνε τὰ πράγματα τῶν Ἀθηναίων ὁ Κίμων, υἱὸς τοῦ ἐνδόξου στρατηγοῦ Μιλτιάδου, γεννηθεὶς τῷ 504 π. X. Ὁ Κίμων πολὺ νέος ἔμεινεν ὀρφανὸς καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔλαβε τὴν πρέπουσαν ἀνατροφὴν, εἶχεν ὅμως ἔξοχα προτερήματα, εὐφυΐαν, τόλμην καὶ φιλοτιμίαν. Ἐν ἔτει 471 ὁ Κίμων, πλεύσας εἰς τὰ παράλια τῆς Θράκης, ἐδίωξεν ἐκεῖθεν τοὺς Πέρσας καὶ ἐκυρίευσεν τὴν πόλιν Ἡϊόνα παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ. Μετὰ ταῦτα ἐκυρίευσεν τὴν νῆσον Σκυρον ἀπὸ τῶν πειρατῶν, οἱ ὅποιοι ἔβλαπτον τὸ ἐμπόριον, καὶ ἠλευθέρωσεν οὕτω τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Εἰς τὴν Σκυρον ὁ Κίμων ἀνεκάλυψε τὸν τάφον τοῦ ἥρωος Θησεῦς καὶ

λαβὼν τὰ ὄσπ' αὐτοῦ ἔφερον εἰς Ἀθήνας καὶ ἔθαψε πανηγυρικῶς· ἔκτισε δὲ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ καὶ ναόν, ὀνομαζόμενον Θησεῖον, ὁ ὁποῖος μέχρι σήμερον σφάζεται.

Ὁ Κίμων, θέλων νὰ καταστρέψῃ ὀλοτελῶς τὴν δυνάμιν τῶν Περσῶν, ἔπλευσε πάλιν μετὰ 300 πλοίων κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, τὸν ὁποῖον συνήντησε πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Εὐρυμέδοντος, ποταμοῦ τῆς Παμφυλίας. Ἐκεῖ δὲ ὁρμήσας ἔτρεψεν αὐτὸν εἰς φυγὴν καὶ ἄλλα μὲν ἐκ τῶν πλοίων κατεβύθισε, διακόσια δὲ συνέλαβε. Ἀμέσως δέ, ἀποβιβάσας τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς τὴν παραλίαν, ἐνίκησε καὶ διεσκόρπισε μετὰ πεισματώδη μάχην καὶ τὸν πεζὸν στρατὸν τῶν Περσῶν, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐκεῖ παρατεταγμένος. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἔπλευσε καὶ πρὸς τὴν Κύπρον καὶ κατέστρεψεν 80 Φοινικικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἤρχοντο πρὸς βοήθειαν τοῦ Περσικοῦ στόλου. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ὁ Κίμων ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐνίκησε τοὺς Πέρσας τρεῖς φορές, μίαν μὲν κατὰ Ξηράν, δύο δὲ κατὰ θάλασσαν.

Ἐκ τῶν νικῶν τούτων ὁ Κίμων ἔφερον εἰς Ἀθήνας ἄπειρα λάφυρα, τὰ ὁποῖα μετεχειρίσθη πρὸς καλλωπισμὸν τῆς πόλεως καὶ κατασκευὴν πλοίων· τότε δὲ ἤρχισε νὰ κατασκευάζῃ καὶ τὰ λεγόμενα Μακρὰ τεῖχην, τὰ ὁποῖα συνέδεον τὰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ Πειραιῶς καὶ τοῦ Φαλήρου. Ὁ Κίμων, λαμβάνων καὶ αὐτὸς ὡς στρατηγὸς μέρος τῶν λαφύρων, ἀπέκτησε πολὺν πλοῦτον, τὸν ὁποῖον ἐδαπάνη βοηθῶν τοὺς πτωχοὺς καὶ δυστυχεῖς τῆς πόλεως. Ἀφῆρσε τοὺς φραγμοὺς ἐκ τῶν κήπων του καὶ ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς ξένους καὶ πάντας τοὺς πολίτας νὰ εἰσέρχονται ἐλευθέρως καὶ κόπτωσι καρπούς. Εἶχε καθ' ἑκάστην εἰς τὴν οἰκίαν του ἐστρωμένην τράπεζαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἤρχοντο καὶ ἔτρωγον οἱ πτωχοί. Ὅσακις δὲ ἐξήρχετο εἰς τὴν ἀγοράν, διαιροῦσε χρήματα καὶ ἐνδύματα εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ῥακενδύτους γέροντας.

Ἐν Σπάρτῃ συνέβη ποτὲ τρομερὸς σεισμός, ἕνεκα τοῦ ὁποίου πᾶσαι σχεδὸν αἱ οἰκίαι κατέπεσον καὶ 20 χιλιάδες ἀνθρώπων ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ ἑρείπια αὐτῶν. Οἱ Εἰλωτες τότε, ἐπωφελοῦμενοι ἐκ τῆς περιστάσεως, ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, διὰ νὰ ἐλευθερωθῶσιν. Οἱ Σπαρτιᾶται, μὴ δυνάμενοι μόνοι νὰ καταβάλωσιν αὐτούς, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Κίμων, ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ ὑπάρχῃ εἰρήνη μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ Σπαρτίας, ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἔστειλαν αὐτὸν μετὰ 4 χιλιάδων ὀπλιτῶν πρὸς βοήθειαν τῶν Σπαρτιατῶν. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἠδυνήθησαν ἀμέσως νὰ καταβάλωσι τοὺς ἐπαναστάτας, ἀπέπεμψαν τοὺς Ἀθηναίους, ὑποπεύσαντες μήπως ἦσαν συνεννοημένοι μετὰ τῶν Εἰλωτῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι, θεωρήσαντες τοῦτο μεγάλην προσβολήν, ὠργίσθησαν κατὰ τοῦ Κίμωνος καὶ ἐξώρισαν αὐτὸν τῆς πόλεως ἐπὶ δέκα ἔτη.

“Ότε ο Κίμων ἦτο ἐξορίστος, συνέβη πόλεμος μεταξύ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν. Μαθὼν τοῦτο ὁ Κίμων, ἤλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ πολεμήσῃ καὶ αὐτὸς ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης. Ἀλλ’ ἐπειδὴ οἱ στρατηγοὶ δὲν ἐδέχθησαν αὐτόν, ἔφυγεν οὗτος πολὺ λυπημένος, ἀφήσας τὰ ὄπλα του εἰς 100 φίλους του· οὗτοι δέ, διὰ νὰ δεῖξωσι τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην των, ἐπολέμησαν γενναίως καὶ ἐφονεύθησαν πάντες. Οἱ Ἀθηναῖοι τοσοῦτον ἐθαύμασαν τὴν φιλοπατρίαν τοῦ Κίμωνος, ὥστε ἀνεκάλεσαν αὐτὸν ἐκ τῆς ἐξορίας.

Ὁ Κίμων, ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας, συνεφιλίωσε τοὺς Ἀθηναίους πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας καὶ λαβὼν 200 πλοῖα ἔπλευσε πρὸς τὴν Κύπρον, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν Περσῶν. Ἀλλ’ ἐνῶ ἐπολιόρκει τὴν πόλιν Κίτιον, ἠσθένησε καὶ ἀπέθανε τῷ 449 π.Χ. Ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος ἐπιστρέφων εἰς Ἀθήνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος, συνήντησεν ἔξω τῆς Σαλαμίνας τῆς Κύπρου τὸν Περσικὸν στόλον καὶ κατέστρεψεν αὐτόν. Μετ’ ἄλλας δὲ νίκας οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέστρεψαν εἰς Ἀθήνας, κομίζοντας καὶ τὸ λείψανον τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν, τὸ ὅποιον ἔθαψαν μετὰ μεγάλης πομπῆς.

Ὁ Ἀρταξέρξης, ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας, τοσοῦτον ἐφοβήθη ἐκ τῶν μεγάλων νικῶν τοῦ Κίμωνος, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ κάμῃ εἰρήνην μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ ταύτην οὗτος μὲν ὤφειλε νὰ ἀφήσῃ ἐλευθέρας πάσας τὰς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνικὰς πόλεις, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι νὰ ἀφήσωσιν εἰς αὐτὸν τὴν Κύπρον καὶ νὰ μὴ βλάπτωσι πλέον τὴν χώραν του. Ἡ εἰρήνη αὕτη, ὠνομάσθη «Κιμωνείος», διότι, ἂν καὶ ἔγινε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος, πρὸ πάντων αἱ νικαὶ αὐτοῦ ἠνάγκασαν τὸν βασιλεῖα νὰ δεχθῇ αὐτήν.

16. Περικλῆς.

Δύναμις καὶ λαμπρότης τῶν Ἀθηνῶν. Τέχνη.

Ὁ Περικλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Ξανθίππου, τοῦ νικητῆς τοῦ Πέρσας ἐν Μικᾷ, καὶ τῆς Ἀγαρίστης· ἐγεννήθη δὲ ἐν Ἀθήναις τῷ 493 π.Χ. Ὁ Περικλῆς ἐκ φύσεως εἶχε πολλὰ προτερήματα, εὐφυΐαν, φρόνησιν, σοβαρότητα καὶ εὐγλωττίαν· προσέτι δὲ καὶ κατὰ τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν εἰς διαφόρους ἐκστρατείας ἔδειξε μεγάλην ἀνδρείαν καὶ ἔξοχον στρατηγικὴν ἱκανότητα. Ἔνεκα λοιπὸν τῶν προτερημάτων τούτων ἀπέκτησε μεγίστην δύναμιν ἐν Ἀθήναις καὶ κατέστη εἰς τῶν ἐνδοξοτάτων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαιότητος.

Κατὰ τὸ τριακοστὸν τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του ὁ Περικλῆς ἀπέφασκε νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα καὶ ταχέως εἴλκυσε

τὴν ἀγάπην καὶ ὑπόληψιν τοῦ λαοῦ. Ἐκτοτε δὲ οὐδέποτε ἐξήρχετο τῆς οἰκίας του, εἰμὴ μόνον, ὅτε ἦτο ἀνάγκη νὰ ὀμιλήσῃ εἰς τὸν λαὸν περὶ σπουδαίων ὑποθέσεων. Τοιαύτην δὲ ἐντύπωσιν προὔξενε εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτε ὠμίλει ἐπὶ τοῦ βήματος, ὥστε οὗτοι παρέβαλλον τοὺς λόγους του πρὸς τὰς ἀστραπάς καὶ βροντὰς τοῦ Διὸς καὶ διὰ τοῦτο ὠνόμαζον αὐτὸν Ὀλύμπιον. Ὁ Περικλῆς δὲν ἠγάπα τὰς διασκεδάσεις καὶ τὰ συμπόσια, ἀλλὰ πάντοτε ἐν τῇ οἰκίᾳ του

ἔδεδετο τοὺς σοφοὺς, τοὺς καλλιτέχνας καὶ ποιητάς, μετὰ τῶν ὁποίων ἠύχαριστεῖτο νὰ συναναστορέφῃται.

Μέγιστον πολιτικὸν ἀντίπαλον ὁ Περικλῆς εἶχε τὸν Κίμωνα, ὁ ὅποιος διὰ τῶν μεγάλων του ἔργων ἐσκίαζε τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Κίμωνος ἐγένετο μέγας πολιτικὸς ἀνὴρ καὶ ἐκυβέρνησε τὰς Ἀθήνας ἐπὶ 20 ὅλα ἔτη, καταστήσας αὐτὰς ἰσχυρὰς καὶ ἐνδόξους.

Ὁ Περικλῆς διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν, ἔκτισε πολλὰς ἀποικίας εἰς διάφορα μέρη καὶ κατῴρθωσε νὰ μεταβάλῃ τοὺς συμμάχους τῶν Ἀθηναίων εἰς ἀληθεῖς ὑπηκόους· ἦσαν δὲ τότε οἱ ὑπήκοοι τῶν Ἀθηναίων περὶ τὰ δέκα ἑκατομμύρια. Διὰ νὰ εἰσπράττῃ δὲ τακτικῶς τοὺς φόρους παρὰ τῶν ὑπηκόων τούτων καὶ προσέχη αὐτούς, μήπως ἐπα-

Περικλῆς

ναστατήσωσι, διέταξε νὰ περιπλέωσι κατ' ἔτος 60 πλοῖα ἐπὶ 8 μῆνας τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τῶν συμμαχικῶν πόλεων. Πρὸς τούτοις δὲ ἐφύλαττεν καὶ εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον δι' ἐκτάκτους ἀνάγκας ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα ἑκατομμύρια ἀρχαίων δραχμῶν καὶ εἶχε 300 πλοῖα ἔτοιμα πάντοτε πρὸς πόλεμον. Διὰ νὰ καταστήσῃ δὲ ὡσαύτως τὰς Ἀθήνας ἰσχυρὰς καὶ κατὰ ξηρὰν, συνέδεσεν αὐτὰς μετὰ τοῦ Πειραιῶς διὰ τῶν Μακρῶν τειχῶν, τῶν ὁποίων ἡ κατασκευὴ ἤρχισεν, ὡς εἶδομεν, ἐπὶ Κίμωνος.

Ὁ Περικλῆς, ἐπειδὴ συνήθριζε πολλὰ χρήματα ἐκ τῶν φόρων, ἐσκίεθῃ νὰ καλλωπίσῃ τὰς Ἀθήνας διὰ μεγαλοπρεπῶν κτιρίων, τῶν

ὁποίων τὴν διεύθυνσιν ἀνέθεσεν εἰς τὸν Φειδίαν, τὸν μέγιστον καλλιτέχνην τῆς ἀρχαιότητος. Ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως λοιπόν, ἡ ὁποία ἦτο λόφος ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως, ἀνηγέρθησαν τὰ ἐξῆς ἑξοχα καλλιτεχνήματα: Ὁ Παρθενῶν, ὁ θαυμάσιος ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ ὁποῖος ἐκτίσθη ἐκ λευκοῦ μαρμάρου τῆς Πεντέλης ὑπὸ τῶν δύο ἐξόχων ἀρχιτεκτόνων τοῦ Καλλικράτους καὶ τοῦ Ἴκτινίου. Ὁ ναὸς οὗτος, μέχρι σήμερον σφζόμενος, κινεῖ τὸν θαυμασμὸν ὅλου τοῦ κόσμου. Τὰ λαμπρὰ Προπύλαια, διὰ τῶν ὁποίων εἰσέρχεται τις εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὰ ὁποῖα ἦσαν παρόμοια κατὰ τὴν καλλονὴν πρὸς τὸν Παρθενῶνα. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Παρθενῶνος ἤρχισε τότε νὰ κτιζῆται καὶ τὸ Ἐρέχθειον, τὸ ὁποῖον ἦτο ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ μέρος αὐτοῦ ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἀρχαῖον ἥρωα Ἐρεχθεῖα.

Ἐξω δὲ τῆς Ἀκροπόλεως πρὸς τὴν νοτιοανατολικὴν αὐτῆς πλευρὰν κατεσκευάσθη τὸ Ὀδεῖον, κτίριον μεγαλοπρεπές, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐγίνοντο μουσικοὶ ἀγῶνες. Αὐτὸς δὲ ὁ Φειδίας ἐκαλλώπισε τὸν Παρθενῶνα διὰ πολλῶν ἀγαλμάτων, τῶν ὁποίων ἐξοχώτατον ἦτο τὸ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος ἀγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς. Μεταξὺ δὲ τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοῦ Ἐρεχθείου ἔστησε πελώριον χαλκοῦν ἀγαλμα τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς, τὸ ὁποῖον κατεσκευάσθη ἐκ τῶν λαφύρων τῆς ἐν Μαραθῶνι νίκης. Ἐκ τῶν λαμπρῶν ὅμως τούτων ἔργων εἰρείπια μόνον σφζονται. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα τοσοῦτον θαυμάσια εἶναι, ὥστε καθ' ἑκάστην προσέρχονται εἰς τὰς Ἀθήνας χιλιάδες ἀνθρώπων, διὰ νὰ ἴδωσι καὶ θαυμάσωσιν αὐτά.

Ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους ὄχι μόνον αἱ τέχναι προώδευσαν, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐπιστῆμαι ἔφθασαν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν. Τότε ἀνεφάνησαν οἱ ἐξοχώτατοι ἄνδρες ὅλου τοῦ κόσμου, οἱ ποιηταὶ Σοφοκλῆς καὶ Εὐριπίδης, οἱ φιλόσοφοι Σωκράτης καὶ Ἀναξαγόρας, ὁ πατὴρ τῆς Ἱστορίας Ἡρόδοτος, ὁ πατὴρ τῆς Ἰατρικῆς Ἱπποκράτης, οἱ περίφημοι ζωγράφοι Ἀπολλόδωρος καὶ Πολύγνωτος καὶ ἄλλοι πολλοί. Ὡστε βλέπομεν, ὅτι αἱ Ἀθηναὶ ἐπὶ Περικλέους ἔφθασαν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς δυνάμεως καὶ λαμπρότητος αὐτῶν, καὶ δικαίως οἱ χρόνοι ἐκεῖνοι ὀνομάζονται «Χρυσοῦς αἰὼν» τοῦ Περικλέους.

17. Σωκράτης (469—399 π. Χ.).

Ὁ Σωκράτης ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 469 π. Χ. καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ ἀγαλματοποιοῦ Σωφρονίσκου καὶ τῆς μαίας Φαιναρέτης. Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν ὁ Σωκράτης ἠκολούθησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρὸς του, ἔπειτα ὅμως ἀφῆκεν αὐτὸ καὶ ἤρχισε νὰ καταγίνηται μετὰ πολλῆς προθυμίας εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Ἐμελέτα πολλὰ βιβλία καὶ ἤκροστο

πολλῶν σοφῶν ἀνδρῶν καὶ τοιοῦτοτρόπως ἔγινε μέγας φιλόσοφος, μόνην ἐπιθυμίαν ἔχων πᾶς νὰ διορθῶσῃ τὰ ἐλαττώματα τῆς κοινωνίας. Διὰ τοῦτο ἤρχισε νὰ διδάσκῃ εἰς πάντα τόπον καὶ κατὰ πᾶσαν ὥραν, δωρεάν, τοὺς νέους καὶ τοὺς γέροντας τῶν Ἀθηνῶν τὴν ἀλήθειαν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν εὐσέβειαν, τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν ἀγαπὴν πρὸς τὴν πατρίδα, πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ πρὸς ἀλλήλους. Πλῆθος πολὺ περιεκύκλωνε τὸν Σωκράτην καὶ οἱ ἀριστοὶ τῶν πολιτῶν ἠγαροῦσαν νὰ συναναστρέφονται καὶ ἀκούωσι μετὰ προσοχῆς τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ· πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν νέων τῶν Ἀθηνῶν ἔγιναν καὶ μαθηταὶ του, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ξενοφῶν, ὁ Πλάτων, ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ ὁ Κρίτων. Τοσοῦτον δὲ ἐθαυμάσθη διὰ τὴν σοφίαν καὶ ἀρετὴν του, ὥστε καὶ αὐτὸ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν εἶπεν, ὅτι «σοφώτατος πάντων τῶν ἀνδρῶν εἶνε ὁ Σωκράτης».

Ὁ Σωκράτης ἔζη μετὰ μεγάλης σκληραγωγίας· ἐφόρει τὸ αὐτὸ ἔνδυμα καὶ χειμῶνα καὶ θέρος, ἠγάπα τὴν λιτότητα καὶ δὲν ἐδέχετό ποτε δῶρα οὔτε παρὰ τῶν μαθητῶν του οὔτε παρὰ τῶν φίλων του· ἔλεγε δὲ, ὅτι, «ὅσον ὀλιγώτερα χρειάζεται τις, τόσον περισσύτερον πλησιάζει εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος οὐδενὸς ἔχει ἀνάγκη».

Ἄλλ' ἂν καὶ τοσοῦτον ὠφέλησεν ὁ Σωκράτης διὰ τῆς διδασκαλίας του τοὺς Ἀθηναίους, εἶχεν ὅμως καὶ αὐτὸς πολλοὺς ἐχθροὺς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν ὁ Ἄνυτος, ὁ Μέλητος καὶ ὁ Λύκων. Οὗτοι κατηγόρησαν αὐτόν, ὅτι διαφθείρει τοὺς νέους, διδάσκων αὐτοὺς νὰ λατρεύωσιν ἄλλους θεοὺς. Ὁ Σωκράτης οὐδόλως ἐφοβήθη ἐκ τῆς κατηγορίας ταύτης, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δίκης, παρουσιασθεὶς ἐνώπιον τῶν δικαστῶν, ὠμίλησε μετὰ θάρρους καὶ ἀπεδείξε τὴν ἀθώτητα του. Οἱ δικασταὶ ἐθαύμασαν τὸ θάρρος τοῦ Σωκράτους καὶ ἤθελον νὰ ἀθωώσωσιν αὐτόν· ἀλλὰ διὰ νὰ εὐχαριστήσωσι τοὺς κατηγόρους του, κατεδίκαναν αὐτόν νὰ πῆ τὸ κῶνειον, θανατηφόρον δηλητήριον.

Μετὰ τὴν ἀδικὸν ταύτην ἀπόφασιν τῶν δικαστῶν ὁ Σωκράτης ὠδηγήθη εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὅπου ἔμελλε νὰ πῆ τὸ κῶνειον. Ἄλλ' ἐν Ἀθήναις οὐδεμία θανατικὴ ποινὴ ἐξετελεῖτο, πρὶν ἐπιστρέψῃ ἐκ τῆς νήσου Δήλου ἡ ἱερὰ νῆσος Πάραλος, ἡ ὁποία μετέφερεν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἀφιερῶματα εἰς τὸν ἐκεῖ ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος· ἐπειδὴ δὲ αὕτη εἶχεν ἀποπλεύσει τὴν προτεραίαν τῆς καταδίκης, ὁ Σωκράτης ἔμεινεν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἐπὶ 40 ἡμέρας μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τῆς.

Ὁ Σωκράτης καὶ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ δὲν ἔπαυσε νὰ διδάσκῃ τοὺς μαθητάς του, οἱ ὅποιοι καθ' ἑκάστην προσήρχοντο περίλυποι καὶ ἀπαρηγόρητοι, διὰ νὰ συνομιλῶσι μετ' αὐτοῦ. Πρωίαν δὲ τινα ὁ Κρίτων, ἐλθὼν εἰς τὴν φυλακὴν, παρεκίνησεν αὐτόν νὰ δραπετεύσῃ· ἀλλ' ὁ Σωκράτης ἀπέρριψε τὴν πρότασιν εἰπών, ὅτι πρέπει νὰ πειθῶ-

μεθα πάντοτε εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος, καὶ ἂν οὗτοι ἀδικῶ-
σιν ἡμᾶς.

Ὅτε δὲ τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν ἐπέστρεψεν ἡ Πάραλος, πολὺ
πρῶτῃ ἦλθον εἰς τὸ δεσμοτήριον οἱ μαθηταὶ καὶ φίλοι τοῦ Σωκράτους,
ἀκόμη δὲ καὶ ἡ σύζυγός του Εὐκλείπη μετὰ τῶν τέκνων τῆς, διὰ νὰ
ἴδωσιν αὐτὸν διὰ τελευταίαν φορὰν. Ὁ Σωκράτης ἤρχισε καὶ πάλιν
νὰ διδάσκη καὶ παρηγορῇ τοῦ μαθητὰς του, ὅτε περὶ τὴν δύσιν τοῦ
ἡλίου ὁ ὑπηρετὴς ἔφερεν εἰς αὐτὸν τὸ δλητήριο· οὗτος δέ, λαβὼν
αὐτό, ἔπινε μετὰ μεγάλης γενναιότητος ἐνώπιον τῶν μαθητῶν του,
οἱ ὅποιοι, μὴ δυνάμενοι νὰ κρατήσωσι τὰ δάκρυά των, ἔκλαιον ἀπα-
ρηγόρητοι. Μετ' ὀλίγον ὁ Σωκράτης ἔπεσεν ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ σκε-
πάσας τὸ πρόσωπόν του ἐξέπνευσε τῷ 399 π.Χ. ἐν ἡλικίᾳ 70 ἐτῶν.
Κατόπιν ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι μετενόησαν διὰ τὸν ἀδικὸν θάνατον τοῦ
Σωκράτους καὶ κατεδίκασαν τοὺς κατηγοροὺς του, τὸν μὲν Μέλητον
εἰς θάνατον, τοὺς δὲ ἄλλους δύο εἰς ἔξορίαν.

* 18. Ξενοφῶν. (434—354 π. Χ.)

Ὁ Ξενοφῶν ἦτο υἱὸς τοῦ Γρούλλου, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ
434 π. Χ. ἔγινε δὲ μαθητὴς τοῦ Σωκράτους κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον.
Πρῶταν τινα συνήντησεν αὐτὸν ὁ Σωκράτης εἰς στενὸν τινα δρόμον
καὶ, φράξας τὴν ὁδὸν διὰ τῆς ράβδου του, ἠρώτησε ποῦ ποιοῦνται
τὰ τρόφιμα. «Εἰς τὴν ἀγορὰν» ἀπήντησεν ὁ Ξενοφῶν. — «Καὶ οἱ ἀν-
θρώποι ποῦ γίνονται ἐνάρετοι καὶ δίκαιοι;» ἠρώτησε πάλιν ὁ Σω-
κράτης. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ξενοφῶν δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὴν
ἐρώτησιν ταύτην, ὁ Σωκράτης εἶπεν: «Ἀκολούθει μοι λοιπὸν νὰ τὸ
μάθῃς.» Ἀπ' ἐκείνης δὲ τῆς ἡμέρας ἔγινε μαθητὴς τοῦ Σωκράτους
καὶ εἰς τῶν πιστοτάτων αὐτοῦ φίλων.

Ὁ Ξενοφῶν κατὰ τὸ ἔτος 401 μετέβη εἰς τὰς Σάρδεις τῆς Λυδίας
ἕνεκα τοῦ ἀκολουθοῦ συμβάντος. Κύρος, ὁ σατράπης (διοικητὴς) τῆς
Λυδίας, εἶχεν ἀδελφὸν μεγαλήτερον, ὀνομαζόμενον Ἀρταξέρξην, ὁ
ὅποιος ἦτο βασιλεὺς τῆς Περσίας. Ὁ Κύρος, ἐπιθυμῶν νὰ γίνῃ αὐτὸς
βασιλεὺς ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ του, συνήθροισε περὶ τὰς 100 χιλιάδας
βαρβάρων καὶ 13 χιλιάδας Ἑλλήνων καὶ ἠτοιμάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ
κατ' αὐτοῦ. Ἐν τῷ Ἑλληνικῷ στρατῷ ὑπηρετεῖ τότε, ὡς ἀξιωμα-
τικός, φίλος τις τοῦ Ξενοφῶντος, ὀνομαζόμενος Πρόξενος, ὁ ὅποιος
προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὰς Σάρδεις. Ὁ Ξενοφῶν ἐδέχθη τὴν πρόκλη-
σιν καὶ ἔλθων εἰς Σάρδεις ἔγινε φίλος τοῦ Κύρου καὶ ἠθέλησε νὰ ἀκο-
λουθήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἐκστρατείαν, οὐχὶ ὡς στρατιώτης, ἀλλὰ χάριν
περιηγήσεως.

Ὁ Κύρος, ἀναχωρήσας ἐκ τῶν Σαρδεῶν, ἔφθασεν εἰς τὰ Κούναξα

τῆς Βαβυλωνίας καὶ ἐκεῖ συναντήσας τὸν στρατὸν τοῦ ἀδελφοῦ του συνῆψε κατ' αὐτοῦ πεισματώδη μάχην. Καὶ ἐνίκησαν μὲν οἱ Ἕλλη-
νες, ἀλλ' ἐφονεύθη ὁ Κύρος, τὸ δὲ βαρβαρικὸν αὐτοῦ στρατεύμα
ἐτράπη εἰς ἀτακτον φυγὴν. Τότε ὁ Ἀρταξέρξης κατῴρθη διὰ δόλου
νὰ φονεύσῃ τοὺς στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων, ἐλπίζων ὅτι οὗτοι θὰ
παραδώσωσιν εἰς αὐτὸν τὰ ὄπλα. Οἱ Ἕλληνες ὁμῶς ἀμέσως ἐξέλεξαν
ἄλλους στρατηγούς, πέντε, μεταξύ τῶν ὁποίων ἐπισημότετος ἦτο ὁ
Ξενοφῶν. Οὗτος διὰ τῆς στρατηγικῆς αὐτοῦ ἰκανότητος κατῴρθη
διὰ μεγίστων κόπων καὶ κινδύνων νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὰς πατρίδας των
τοὺς διασωθέντας Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι ἀνῆρχοντο εἰς 8600.

Ὁ Ξενοφῶν, ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας, δὲν ἔμεινε πολὺν χρόνον ἐκεῖ,
διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἐξώρισαν αὐτόν, ὡς φίλον τῶν Σπαρτιατῶν. Ἔνεκα
δὲ τούτου μετέβη μετὰ τῆς οικογενείας του εἰς Σπάρτην, οἱ δὲ Σπαρ-
τιατῆται ἐχάρισαν εἰς αὐτὸν μέγα κτῆμα εἰς τὴν Σκυλλοῦντα, μικρὰν
πόλιν πλησίον τῆς Ὀλυμπίας. Ἐκεῖ ὁ Ξενοφῶν ἔζησε περὶ τὰ 20
ἔτη καταγινόμενος εἰς τὴν γεωργίαν, εἰς τὸ κυνήγιον καὶ εἰς τὴν
ἵπποτροφίαν. Προσέτι δὲ ἔγραψε καὶ πολλὰ σοφὰ συγγράμματα,
μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ τὸ ὀνομαζόμενον «Κύρου Ἀνάβασις».
Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ περιγράφει τὴν ἐστρατείαν τοῦ Κύρου
κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὡς καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Ἑλλήνων εἰς
τὰς πατρίδας αὐτῶν. Ἀπέθανε δὲ ὁ Ξενοφῶν ἐν Κορίνθῳ τῷ 354
π. Χ. ἐν ἡλικίᾳ 80 ἐτῶν περίπου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

19. Πελοπίδας καὶ Ἐπαμεινώνδας.

Ὁ Πελοπίδας κατήγετο ἐξ ἐπισήμου καὶ πλουσίας οικογενείας
τῶν Θηβῶν καὶ ἦτο ἀνὴρ εὐγενής, ἀνδρείος, τολμηρὸς καὶ φιλόπατρις.
Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας εἶχε μεγάλην κλίσιν εἰς τὰ γυμνάσια καὶ τὸ
κυνήγιον καὶ κατεγίνετο εἰς αὐτὰ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας. ἔζη δὲ
λιτῶς καὶ τὴν μεγάλην αὐτοῦ περιουσίαν ἔδαπάνη εἰς φιλανθρωπικὰς
πράξεις καὶ ὑποστήριξιν τῶν φίλων του.

Ὁ Πελοπίδας στενωτάτον φίλον εἶχε τὸν συμπολίτην αὐτοῦ
Ἐπαμεινώνδαν, τὸν ὅποτον ἠγάπα ὡς ἀδελφόν του. Ὁ Ἐπαμεινών-
δας κατήγετο ἐπίσης ἐξ ἐπισήμου οικογενείας, οὐχὶ ὁμῶς πλουσίας,
καὶ εἶχε πολλὰς ἀρετάς· ἦτο δηλ. φιλόπατρις, εὐγλωττος, φιλαλή-
θης, σοβαρὸς καὶ κατεγίνετο μετὰ πολλῆς προθυμίας εἰς τὴν φιλοσο-
φίαν καὶ τὴν στρατιωτικὴν. Οἱ δύο οὗτοι φίλοι, Πελοπίδας καὶ Ἐπα-

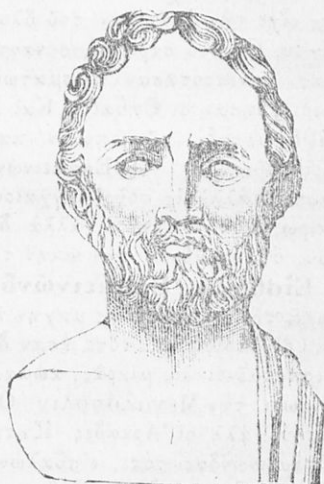
μεινώνδας, καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτῶν προσεπάθουν πῶς νὰ δοξάσωσι τὴν πατρίδα των καὶ ἀναδείξωσιν αὐτὴν πρῶτην τῆς Ἑλλάδος πόλιν.

Κατάληψις τῆς Καδμείας καὶ ἐλευθέρωσις αὐτῆς.

Κατὰ τὸ ἔτος 382 π. Χ. ὁ στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν Φοιδίδας, μεταβαίνων μετὰ στρατοῦ εἰς Μακεδονίαν, διήλθε διὰ τῆς Βοιωτίας καὶ κατέλαβε διὰ προδοσίας τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν, τὴν Καδμείαν. Ἄφου δὲ διώρισεν ἄρχοντας τῶν Θηβῶν πολίτας τινας, φίλους τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ ἀφῆκεν ἐκεῖ Σπαρτιατικὴν φρουράν, ἐπέστρεψεν εἰς

Ἐπαμεινώνδας

Πελοπίδας

Σπάρτην. Ἐπειδὴ δὲ οἱ διορισθέντες ἄρχοντες ἐβασάνιζον πολὺ τοὺς συμπολίτας των, φυλακίζοντες καὶ φονεύοντες πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, ὁ Πελοπίδας καὶ 300 ἄλλοι φιλελεύθεροι Θηβαῖοι, φοβούμενοι τὸν θάνατον, κατέφυγον εἰς Ἀθήνας.

Ὁ Πελοπίδας, ἐν Ἀθήναις μένων, προέτρεπε πάντοτε τοὺς συντρόφους του πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος αὐτῶν. Συνενοσηθέντες λοιπὸν οὗτοι μετὰ τῶν συμπολιτῶν των, οἱ ὅποιοι διέμενον ἐν Θήβαις, εἰσέβαλον ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Πελοπίδου ἐν καιρῷ νυκτὸς ἄγνωστοι εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐπιτεσσόντες κατὰ τῶν ἀρχόντων ἐφόνευσαν αὐτούς· πολιορκήσαντες δὲ ἐν τῇ Καδμείᾳ καὶ τὴν Σπαρτιατικὴν φρουράν, ἠνάγκασαν αὐτὴν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ φρούριον καὶ νὰ φύγῃ εἰς Σπάρ-

την. Τοιουτοτρόπως ὁ Πελοπίδας ἠλευθέρωσε τὴν πατρίδα του ἐκ τοῦ ζυγοῦ τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ δὲ Θηβαῖοι, εὐγνωμονοῦντες τὸν ἄνδρα, ἐστεφάνωσαν αὐτὸν καὶ ἀνεκέρυξαν Βοιωτιάρχην. Ὁ Πελοπίδας συνέστησε καὶ τὸν Ἱερὸν λόχον, ὁ ὅποιος ἦτο στρατιωτικὸν σῶμα, ἀποτελούμενον ἐκ 300 νέων τῶν ἀρίστων οἰκογενειῶν τῶν Θηβῶν.

Ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη (371 π. Χ.). Ἡ Σπάρτη, θέλουσα νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Θηβαίους, διότι ἐδίωξαν τὴν φρουρὰν αὐτῆς, ἔστειλε κατ' αὐτῶν τῷ 371 π. Χ. τὸν βασιλέα Κλεόμβροτον μετὰ 11 χιλιάδων πεζῶν καὶ 1600 ἰππέων. Ὁ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας μαθόντες, ὅτι οἱ Σπαρτιάται ἐπῆρχοντο κατὰ τῶν Θηβῶν, ἠτοιμάσαν στρατὸν ἐξ 6 χιλιάδων πεζῶν καὶ 400 ἰππέων. Καὶ ὁ μὲν Ἐπαμεινώνδας εἶχε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ὅλου στρατοῦ, ὁ δὲ Πελοπίδας τοῦ Ἱεροῦ λόχου. Οἱ δύο στρατοί, συναντηθέντες παρὰ τὰ Λεύκτρα τῆς Βοιωτίας, συνεκρότησαν πεισματώδη μάχην, κατὰ τὴν ὁποίαν νικηταὶ ἀνεδείχθησαν οἱ Θηβαῖοι. Καὶ ἐκ μὲν τῶν Λακεδαιμονίων ἐφονεύθησαν 1400, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Κλεόμβροτος, ἐκ δὲ τῶν Θηβαίων περὶ τοὺς 300. Ὁ Ἐπαμεινώνδας δὲν ὑπερηφανεύθη διὰ τὴν νίκην ταύτην, ἀλλ' εἰς τοὺς συγγαίροντας αὐτὸν φίλους του ἔλεγε : « Δὲν χαίρω, διότι ἐνίκησα, ἀλλὰ διότι θέλουσι χαρῆ οἱ γέροντες γονεῖς μου, ὅταν μάθωσι τὴν νίκην τοῦ υἱοῦ των ».

Εἰσβολὴ Ἐπαμεινώνδου εἰς Πελοπόννησον (370 π. Χ.). Μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην ἡ Σπάρτη πολὺ ἐταπεινώθη. Οἱ Ἀρκάδες, οἱ ὅποιοι ἔως τότε ἦσαν δούλοι τῶν Σπαρτιατῶν καὶ κατόικουν διεσπαρμένοι εἰς μικρὰς κώμας, ἐπανεστάτησαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κτίσωσι τὴν Μεγαλόπολιν. Οἱ Σπαρτιάται ἠθέλησαν νὰ ὑποτάξωσιν αὐτούς, ἀλλ' οἱ Ἀρκάδες ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Θηβαίων. Ὁ Ἐπαμεινώνδας τότε, εἰσβαλὼν (370 π. Χ.) εἰς Πελοπόννησον μετὰ 40 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐφθασε μέχρι αὐτῆς τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Ἀφοῦ δὲ ἐλεηλάτησε τὴν χώραν τῆς Λακωνίας καὶ ἐβοήθησε τοὺς Ἀρκάδας νὰ κτίσωσι τὴν Μεγαλόπολιν, ἐπέστρεψε νικηφόρος εἰς τὰς Θήβας.

Ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχη καὶ θάνατος Ἐπαμεινώνδου (362 π. Χ.). Ὁ Ἐπαμεινώνδας μαθὼν, ὅτι σύμμαχοί τινες τῶν Θηβαίων ἠνώθησαν μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν, εἰσέβαλε τῷ 362 π. Χ. μετὰ 30 χιλιάδων πεζῶν καὶ 2 χιλιάδων ἰππέων εἰς Πελοπόννησον καὶ προχώρησε πάλιν μέχρι τῆς Σπάρτης. Μὴ δυνηθεὶς δὲ καὶ τότε νὰ κυριεύσῃ αὐτήν, ἀπεσύρθη εἰς Μαντινείαν, ὅπου συνηροίσθη καὶ ὁ στρατὸς τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν, ἀποτελούμενος ἐξ 20 χιλιάδων πεζῶν καὶ 2 χιλιάδων ἰππέων. Ἐκεῖ δὲ εἰς τὴν Μαντινείαν συνεκροτήθη πεισματώδης καὶ φονικὴ μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνίκηθησαν οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν, ἀλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας

ἐπληρώθη εἰς τὸ στήθος δι' ἀκοντίου καὶ ἔπεσε κατὰ γῆς. Οἱ ἰατροί, παρατηρήσαντες τὴν πληγὴν αὐτοῦ, εἶπον, ὅτι θά ἀποθάνῃ, εὐθύς ὡς ἐκβάλωσι τὴν αἰχμὴν τοῦ ἀκοντίου ἐκ τοῦ στήθους. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἤκουσεν ἀταράχως τοὺς λόγους τῶν ἰατρῶν καὶ ἠρώτησε ποῖοι ἐνίκησαν καὶ ἂν ἡ ἀσπίς του ἐσώθῃ. Ἀφοῦ δὲ ἔμαθεν, ὅτι καὶ αἱ Θηβαῖοι ἐνίκησαν καὶ ἡ ἀσπίς του ἐσώθη, διέταξε νὰ ἐκβάλωσι τὴν αἰχμὴν καὶ οὕτω ἀπέθανεν ὁ μέγας ἀνὴρ τῶν Θηβῶν. Ἐνῶ δὲ ἐπλησίαζε νὰ ἐκπνεύσῃ, τινὲς τῶν φίλων του εἶπον πρὸς αὐτὸν κλαίοντες: Ἀποθνήσκεις ἄτεκνος, Ἐπαμεινώνδα. «Ὅχι μὰ τὸν Δία», ἀπήντησεν ὁ Ἐπαμεινώνδας, «ἀλλ' ἀφίνω δύο ἀθανάτους θυγατέρας, τὰς ἐν Λεύκτροις καὶ Μαντινείᾳ νίκας»,

Ἐν ἔτος πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἀπέθανε καὶ ὁ φίλος αὐτοῦ Πελοπίδας, ἡρωικῶς μαχόμενος κατὰ τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν (Βελεστίνου) Ἀλεξάνδρου. Οἱ Θηβαῖοι μεγάλως ἐλυπήθησαν διὰ τὸν θάνατον τῶν δύο ἐνδόξων αὐτῶν στρατηγῶν, τοῦ Πελοπίδου καὶ τοῦ Ἐπαμεινώνδου, καὶ πολὺ ἐτίμησαν αὐτούς. Ἐπειδὴ δὲ αἱ Θηβαὶ δὲν ἠτύχησαν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἔχωσιν ἄλλους τοιοῦτους στρατηγοὺς, ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατέπεσον ἐκ τῆς δόξης των καὶ ἐπανήλθον εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν κατάστασιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

20. Φίλιππος ὁ Μακεδῶν. Δημοσθένης.

Πρὸς βορρᾶν τῆς Ἑλλάδος κεῖται μεγάλη Ἑλληνικὴ γῶρα, ἡ Μακεδονία, τῆς ὁποίας βασιλεὺς κατὰ τὸ ἔτος 359 π. Χ. ἦτο Φίλιππος ὁ Β', υἱὸς τοῦ Ἀμύντου. Ὁ Φίλιππος ἀπὸ τοῦ δεκάτου πέμπτου ἔτους τῆς ἡλικίας του ἀνετράφη ἐν Θήβαις πλησίον τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ Πελοπίδου, παρὰ τῶν ὁποίων ἐδιδάχθη τὰ στρατιωτικὰ καὶ τὴν ῥητορικὴν. Ἀφοῦ δὲ ἔμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ ἰκανὰ ἔτη ἐπέστρεψεν εἰς Μακεδονίαν καὶ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς αὐτῆς ἐν ἡλικίᾳ 24 ἔτων.

Ὁ Φίλιππος, γενόμενος βασιλεὺς, ἐφρόντισε νὰ ἔχῃ ἀριστον στρατὸν καί, ἔχων ὡς παράδειγμα τὸν Ἱερὸν λόχον τῶν Θηβαίων, ἐσχημάτισε τὴν περίφημον Μακεδονικὴν φάλαγγα. Ἀφοῦ δὲ κατεδίωξε διαφόρους λαοὺς, οἱ ὅποιοι ἔβλαπτον τὸ κράτος του καὶ ὑπέταξε καὶ πολλὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας, καθὼς καὶ τὴν Θεσσαλίαν, ἀπεφάσισε νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος καὶ γίνῃ κύριος αὐτῆς. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν

κατώρθωσε να ἔχη εἰς πολλές Ἑλληνικὰς πόλεις· καὶ εἰς αὐτὰς τὰς Ἀθήνας μισθωτοὺς ἄνδρας, οἱ ὅποιοι ὑπερήσπιζον τὰ συμφέροντά του καὶ προπαρεσκευάζον τὰ πράγματα. Ἀλλ' ὁ Ἀθηναῖος ῥήτωρ Δημοσθένης, φοβερὸς ἐχθρὸς τοῦ Φιλίππου, ἀντέπραττεν εἰς τὰ ἐνεργείας τῶν μισθωτῶν τούτων καὶ διὰ τῆς μεγάλης αὐτοῦ εὐγλωττίας ἐδείκνυεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὸν κίνδυνον, τὸν ὅποιον διέτρεχεν ἢ Ἑλλάς.

Φωκικὸς ἢ Ἱερὸς πόλεμος (356—346 π. X.). Ἐν ἔτει 346 π. X. ἐδόθη εἰς τὸν Φίλιππον ἡ ἐξῆς ἀφορμή, διὰ νὰ ἀναμιχθῆ εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Φωκεῖς εἶχον καλλιεργήσει μέρος γῆς, τὸ ὅποιον ἀνήκειν εἰς τὸ ἐν Δελφοῖς Μαντεῖον. Οἱ Θηβαῖοι θέλοντες νὰ τιμωρήσωσι τοὺς Φωκεῖς διὰ τὴν ἀσεβῆ των πράξιν ἐκήρυξαν κατ' αὐτῶν πόλεμον, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη Φωκικὸς ἢ Ἱερὸς καὶ ἐπολέμουν ἐπὶ δέκα ἔτη, (356 - 336) χωρὶς νὰ δυνηθῶσι νὰ καταβάλωσιν αὐτούς. Ἐπὶ τέλους προσεκάλεσαν εἰς βοήθειαν αὐτῶν τὸν Φίλιππον, ὁ ὁποῖος, εὐχαρίστως δεχθεὶς τὴν πρόσκλησιν, ἐπῆλθε μετὰ πολλοῦ στρατοῦ κατὰ τῶν Φωκίων καὶ ἐνίκησεν αὐτούς· ἔπειτα δέ, ἀφοῦ κατέστρεψε καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν, ἐπέστρεψεν εἰς Μακεδονίαν. Ἐκτότε ὁ Φίλιππος πολὺ ἐτιμήθη καὶ μεγάλην ἰσχὺν ἔλαβεν εἰς τὰ ἴσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος πράγματα.

Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη (338 π. X.). Μετὰ τινα ἔτη ὁ Φίλιππος θέλων νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς σκοποὺς του, νὰ ὑποτάξῃ δηλαδὴ τὴν Ἑλλάδα, εἰσέβαλε καὶ πάλιν εἰς αὐτὴν καὶ κατέλαβε τὴν Ἑλλάειαν ὄχυράν πόλιν τῆς Φωκίδος. Τότε ὁ Δημοσθένης, ὁ φοβερὸς αὐτοῦ ἐχθρὸς, κατώρθωσε διὰ τῆς εὐγλωττίας αὐτοῦ νὰ ἐνώσῃ τοὺς Θηβαίους καὶ πολλοὺς ἄλλους Ἑλληνας μετὰ τῶν Ἀθηναίων πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος. Πλησίον λοιπὸν τῆς Χαιρωνείας, πόλεως τῆς Βοιωτίας, συνεκροτήθη τῷ 338 π. X. πεισματώδης καὶ αἱματηρὰ μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Φίλιππος ἐνίκησε τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν καὶ ἔγινεν οὕτω κύριος ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος.

Τέλος τοῦ Φιλίππου (336 π. X.). Μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ ἡτταν τῶν Ἀθηναίων ὁ Φίλιππος διεκήρυξεν, ὅτι σκοπὸς αὐτοῦ δὲν ἦτο νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ νὰ ἐνώσῃ πάντας τοὺς Ἑλληνας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του κατὰ τῶν Περσῶν. Συνεκάλεσε λοιπὸν ἐν Κορίνθῳ τῷ 337 συνέδριον κατὰ τὸ ὅποιον ἀνηγορεύθη ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἀρχιστράτηγος τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς Περσίας. Πλήρης χαρᾶς ὁ Φίλιππος ἐπέστρεψεν εἰς Μακεδονίαν, διὰ νὰ παρασκευάσῃ τὰ τῆς ἐστρατείας. Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν κατώρθωσε νὰ ἐκτελέσῃ τὸ μέγα αὐτοῦ σχέδιον· διότι, ἐνῶ ἐτέλει τοὺς γάμους τῆς θυγατρὸς του, ἐδολοφονήθη τῷ 336 π. X. ὑπὸ τινος τῶν σωματοφυ-

λάκων του, Παυσανίου ὀνομαζομένου. Τοιουτοτρόπως ἀπέθανεν ὁ Φίλιππος, βασιλεύσας 23 ἔτη, τὴν δὲ ἐπέτελεσιν τοῦ ἔργου του ἀφῆκεν ὡς κληρονομίαν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀλέξανδρον.

21. Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας (356—323 π. Χ.).

Ἀνατροφή Ἀλεξάνδρου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἔγινεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος, ὁ ὁποῖος διὰ τὰ μεγάλα του κατορθώματα ἐπωνομάσθη Μέγας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐγεννήθη εἰς Πέλλαν, πρωτεύουσαν τῆς Μακεδονίας, τῷ 356 π. χ. καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ὀνομαζέτο Ὀλυμπιάς. Κατὰ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν διδασκάλους εἶχε τὸν Λεωνίδα καὶ τὸν Λυσίμαχον· ὅτε ὅμως ἔγινε δέκα τριῶν ἔτων, διδάσκαλον εἶχε τὸν μέγιστον φιλόσοφον Ἀριστοτέλην. Οὗτος, ἐπὶ ὀκτῶ ἔτη διδάξας τὸν Ἀλέξανδρον, ἐπέπνευσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς ἐπέτελεσιν ἔργων μεγάλων καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τοὺς Ἑλληνας ποιητὰς. Ἐξ ὧν δὲ τῶν ποιημάτων ὁ Ἀλέξανδρος ἠγάπα πολὺ καὶ ἀνεγίνωσκε τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου, τὴν ὁποίαν ἐγνώριζεν ἀπὸ μνήμης καὶ ἔφερε πάντοτε μεθ' ἑαυτοῦ. Τοσοῦτον δὲ ἐσέβετο καὶ ἐτίμα τὸν διδάσκαλόν του Ἀριστοτέλην, ὥστε ἔλεγεν, ὅτι «εἰς μὲν τὸν πατέρα του χρεωστῆ τὸ ζῆν, εἰς δὲ τὸν διδάσκαλόν του τὸ εὖ ζῆν».

Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ὁ Ἀλέξανδρος ἔδειξε πολλὰ δείγματα ἀνδρείας. Ἡμέραν τινὰ Θεσσαλὸς τις ἔφερε πρὸς τὸν πατέρα του λαμπρὸν ἵππον, ὀνομαζόμενον Βουκεφάλαν, διότι ἡ κεφαλὴ του ὁμοίαζε πρὸς κεφαλὴν βοός, διὰ τὴν ἀγοράσῃ αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς τῶν ἱπποκόμων τοῦ βασιλέως ἠδυνήθη νὰ ἀναβῆ ἐπ' αὐτοῦ, ὁ μικρὸς Ἀλέξανδρος, παρὼν ἐκεῖ, ἐζήτησε τὴν ἀδειαν παρὰ τοῦ πατρὸς του νὰ δοκιμάσῃ καὶ αὐτός. Ὁ Φίλιππος ἐπέτρεψε τοῦτο καὶ ὁ Ἀλέξανδρος εὐθὺς λαβὼν τοὺς χαλινοὺς τοῦ ἵππου, ἔστρεψεν αὐτόν πρὸς τὸν ἥλιον, διότι παρετήρησεν, ὅτι τὸ ζῶον ἐφοβεῖτο τὴν σκιάν του. Κατόπιν ἐθώπευσε τὸν ἵππον καὶ δι' ἐνὸς πηδήματος ἀνέβη ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἀφῆκεν ἐλεύθερον νὰ τρέχῃ ἕως ὅτου ἐδάμασεν αὐτόν. Πάντες ἐθαύμασαν τὸν Ἀλέξανδρον, ὁ δὲ πατήρ του ἐδάκρυσεν ὑπὸ χαρᾶς καὶ φιλήσας αὐτόν εἶπεν: «Γιέ μου, ζήτησον μεγαλύτερον βασίλειον, διότι ἡ Μακεδονία εἶνε μικρὰ διὰ σέ!» Ὁ Φίλιππος ἠγόρασεν ἔπειτα τὸν Βουκεφάλαν, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε πάντοτε ἀχώριστον σύντροφον εἰς ὅλας τὰς ἐκστρατείας. Ἐν ἡλικίᾳ δὲ δέκα ὀκτῶ ἔτων ὁ Ἀλέξανδρος ἐπολέμησε μετὰ τοῦ πατρὸς του ἐν Χαιρωνείᾳ, καταστρέψας τὸν ἱερὸν λόχον τῶν Θηβαίων.

Ἀλέξανδρος καὶ Ἕλληνες. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀνέβη εἰς τὸ θρόνον τῆς Μακεδονίας τῷ 336 π. Χ. καὶ ἦτο μάλιστα εἰκοσαετής. Οἱ Ἕλληνες τότε, περιφρονούντες τὴν νεότητά του καὶ θέλοντες νὰ ἀνακητήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των, ἐπανεστάτησαν. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ταχέως εἰσβαλὼν μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔφθασεν ἄνευ ἀντιστάσεως εἰς Πελοπόννησον, διότι οἱ Ἕλληνες ἐκ φόβου δὲν ἐτόλμησαν νὰ συνάψωσι πρὸς αὐτὸν μάχην. Ἐλθὼν δὲ εἰς Κόρινθον, συνεκάλεσεν γενικὴν συνέλευσιν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεκυρίχθη ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. Μεταυτὰ ἐπέστρεψεν εἰς Μακεδονίαν καὶ ἐντὸς ὀλίγων μῆνων ὑπέταξεν τοὺς πλησίον τοῦ Δουναβέως ποταμοῦ κατοικοῦντας λαούς. Ἀλλ' ἐνῶ ἦτο ἐκεῖ, διεδόθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ψευδὴς φήμη, ὅτι ἐφονεύθη καὶ διὰ τοῦτο οἱ Θηβαῖοι ἐπανεστάτησαν. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ πάλιν ὡς ἀστραπὴ φθάνει εἰς τὰς Θήβας καὶ μετὰ πεισματώδη μάχην κυριεύει αὐτὰς καὶ τιμωρεῖ αὐστηρῶς τοὺς ἐπαναστάτας· ἔπειτα δὲ ἐπανελθὼν εἰς Μακεδονίαν, ἤρχισε νὰ παρασκευάζεται διὰ τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν.

22. Ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς Ἀσίαν.

Ἡ ἐν Γρανικῷ μάχῃ (334 π. Χ.) Κατὰ τὸ ἔτος 334 π. Χ. ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφήσας εἰς τὴν Μακεδονίαν ὡς ἐπίτροπον αὐτοῦ τὸν φίλον του Ἀντίπατρον, διέβη τὸν Ἑλλησποντον μετὰ 30 χιλιάδων πεζῶν καὶ 5 χιλιάδων ἰππέων καὶ ἐπήρξατο κατὰ τοῦ βασιλείως τῶν Περσῶν Δαρείου τοῦ Γ'. Φθάσας δὲ εἰς τὸν Γρανικὸν ποταμὸν, συναντῶν τὸν Περσικὸν στρατὸν, ἀποτελούμενον ἐξ 110 χιλιάδων ἀνδρῶν, καὶ συναψας πεισματώδη μάχην νικᾷ αὐτὸν καὶ τρέπει εἰς φυγὴν. Ἐν τῇ μάχῃ ὅμως ταύτῃ ἐκινδύνυσε νὰ φονευθῇ, ἀλλ' ἔσωσεν αὐτὸν ὁ στρατηγὸς του Κλεῖτος.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ἠλευθέρωσε πάσας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐκ τῶν Περσῶν καὶ προχωρῶν ἔφθασεν εἰς τὴν Ταρσόν, πόλιν τῆς Κιλικίας. Ἐδῶ δὲ λουσθεὶς ἰδρωμένος εἰς τὰ ψυχρὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ Κύδνου, ἠσθένησε βαρέως καὶ ἐκινδύνυσε νὰ ἀποθάνῃ· ἀλλ' ἔσωσεν αὐτὸν ὁ πιστὸς αὐτοῦ φίλος καὶ ἰατρός Φίλιππος.

Ἡ ἐν Ἰσδῷ μάχῃ (333 π. Χ.) Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀποῦ ἰθεοραπεύθη, εἰσέβαλεν ἐκ τῆς Κιλικίας εἰς τὴν Συρίαν. Παρὰ τὴν πόλιν δὲ Ἰσδὸν συνεκρότησε τῷ 333 π. Χ. δευτέραν μάχην πρὸς αὐτὸν τὸν Δαρείον, ὁ ὁποῖος εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ 400 χιλιάδας πεζῶν καὶ 100 χιλιάδας ἰππέων καὶ τρέπει αὐτὸν εἰς ἄτακτον φυγὴν. Ἐξήκοντα χιλιάδες Περσῶν ἐφονεύθησαν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ καὶ 40 χιλιάδες ἠχμαλωτί

σθησαν, μεταξύ τῶν ὁποίων ἡ μήτηρ, ἡ σύζυγος, αἱ θυγατέρες καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Δαρείου. Πρὸς τὴν βασιλικὴν δὲ οἰκογένειαν ὁ Ἀλέξανδρος ἔδειξε μεγάλην εὐγένειαν καὶ προσεφέρθη βασιλικώτατα!

Μετὰ τὴν σπουδαίαν ταύτην νίκην ὁ Ἀλέξανδρος ὑπέταξε τὴν Συρίαν, τὴν Φοινίκην, τὴν Κύπρον καὶ τὴν Παλαιστίνην καὶ ἐκείθεν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἡ ὁποία ὑπετάχθη εἰς αὐτὸν ἄνευ πολέμου. Παρὰ τὰς ἐκβολὰς δὲ τοῦ Νεῖλου ποταμοῦ ἔκτισε πόλιν μεγάλην, ἡ ὁποία ἐκ τοῦ ὀνόματός του ὠνομάσθη Ἀλεξάνδρεια.

Ἡ μεταξὺ Ἀρβύλων καὶ Γαυγαμήλων μάχη (331 π.Χ.). Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ τῆς Αἴγυπτου ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Ἀσίαν καί, διαβάς τοὺς ποταμοὺς Εὐφράτην καὶ Τίγρην, συνήνησε τὸν Δαρείον, ἔχοντα περὶ τὸ ἓν ἑκατομμύριον πεζῶν καὶ 40 χιλιάδας ἵππεων εἰς τὴν πεδιάδα τὴν μεταξὺ τῶν χωρίων Ἀρβήλων καὶ Γαυγαμήλων. Ἀμέσως δὲ ὀρμήσας συνάπτει πρὸς αὐτὸν πεισματώδη καὶ αἰματηρὰν μάχην καὶ τρέπει πάλιν εἰς φυγὴν τῷ 331 π. Χ. Μετὰ τὴν τρίτην ταύτην νίκην ὁ Ἀλέξανδρος κατέλαβε τὰς πρωτεύουσας τοῦ Περσικοῦ κράτους Βαβυλῶνα, Σοῦσα, Περσέπολιν, Παρσαγάδας καὶ τέλος τὰ Ἐκβάτανα, ὅπου εὗρεν ἄπειρα πλούτη.

Θάνατος τοῦ Δαρείου (330 π. Χ.). Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ἤρχισε νὰ καταδιώκῃ τὸν Δαρείον καί, ἐνῶ ἐπλησίαζε νὰ φθάσῃ αὐτὸν, ἔμαθεν ὅτι ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ σατραπόου τῆς Βακτριανῆς Βύσσου. Ἀμέσως δὲ κατεδίωξε τὸν Βήσσον, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν εὗρων τὸ πτώμα τοῦ Δαρείου ἐλυπήθη πολὺ καὶ καλύψας αὐτὸ διὰ τῆς χλαμύδος του διατάξε νὰ ταφῇ μετὰ βασιλικῶν τιμῶν. Ἐξακολουθήσας δὲ κατόπιν τὴν κατάδιωξιν τοῦ φονέως, συνέλαβεν αὐτὸν καὶ παρέδωκεν εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Δαρείου, ὁ ὁποῖος τὸν ἐθανάτωσε διὰ σκληροτάτων βασάνων.

Ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς Ἰνδίαν (327 π. Χ.). Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἔγινε κύριος ὅλου τοῦ Περσικοῦ κράτους, ἠθέλησε νὰ ὑποτάξῃ καὶ τὴν Ἰνδίαν καὶ μετὰ πολλοὺς κόπους καὶ κινδύνους εἰσῆλθεν εἰς τὴν πλουσίαν ταύτην χώραν (327). Ἐκεῖ ἐβασίλευον δύο βασιλεῖς, ὁ Ταξίλης καὶ ὁ Πῶρος· καὶ ὁ μὲν Ταξίλης ὑπετάχθη ἀμέσως, ὁ δὲ Πῶρος, θελήσας νὰ ἀντισταθῇ, ἐνίκηθη καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος· ὅτε δὲ ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος πῶς ἤθελε νὰ τὸν μεταχειρισθῇ, ὁ Πῶρος ἀπάντησε μετὰ θάρρους «βασιλικῶς». Θυμώσας δὲ τότε ὁ Ἀλέξανδρος τὴν τόλμην τοῦ Ἰνδοῦ βασιλέως ἀρῆκεν αὐτὸν πάλιν νὰ βασιλεύῃ καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλας χώρας.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἠθέλε νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸ ἑσωτερικὸν τῆς Ἰνδίας· ἐπειδὴ ὁμως ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἕνεκα τῶν πολλῶν κόπων ἠρνεῖτο νὰ προχωρήσῃ, ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὴν πορείαν αὐτοῦ. Κτίσας δὲ πρὸς ἀνάμνησιν εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἔφθασε, δώδεκα βωμοὺς, ἐπέστρε-

ψεν εἰς τὰ Σούσα τῷ 324 π. Χ. Ἐνταῦθα ὁ Ἀλέξανδρος προσέκαλεσεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τοὺς τρισχιλίους πεπαιδευμένους ἀνδρας διὰ νὰ διαδώσωσι τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα εἰς τοὺς βαρβάρους λαοὺς τῆς Ἀσίας.

Θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου (323 π. Χ.). Ἐκ τῶν Σούσων Ἀλέξανδρος ἐπανῆλθεν εἰς Βαβυλῶνα, τὴν ὁποίαν ἐσκέπτετο νὰ καταστήσῃ πρωτεύουσαν τοῦ ἀπεράντου αὐτοῦ κράτους. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἕνεκα τῶν πολλῶν κόπων προσεβλήθη ἐνταῦθα ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπέθανε τῷ 323 π. Χ. ἐν ἡλικίᾳ 33 ἐτῶν βασιλεύσας 12 ἔτη καὶ μῆνας ὀκτώ. Ἐρωτηθεὶς δὲ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου του ὁ Ἀλέξανδρος εἰς ποῖον ἄφηκε τὸ βασιλείου του «εἰς τὸν κράτιστον», ἀπήντησε, καὶ ἔδωκε τὸν δακτύλιόν του εἰς τὸν στρατηγὸν Περδίκκαν. Τὸ σῶμα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐτέθη ἐντὸς χρυσοῦ λαβράκκου καὶ μετεκομίσθη εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἐτάφη μετὰ βασιλικῶν τιμῶν.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς βασιλείας του ὁ Ἀλέξανδρος ἐξετέλεσε τέσσα μεγάλα ἔργα, ὅσα οὐδεὶς ποτε ἐφάντασθη, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἐκτελέσῃ ἄνθρωπος. Εἰς πάσας τὰς χώρας, τὰς ὁποίας ὑπέταξεν, εἰσήγαγεν ἤθη καὶ ἔθιμα ἑλληνικά, νόμους ἑλληνικοὺς, καὶ πανταχοῦ διέδωκε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἕνεκα λοιπὸν πάντων τούτων δικαιοῦ ἐπωνομάσθη Μέγας.

*** 23. Ῥ'ποταγὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ρωμαίους (146 π. Χ.).

Ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ ἤρχισαν νὰ φιλονικῶσι πρὸς ἀλλήλους ποῖος ἔπρεπε νὰ γίνῃ διάδοχός του. Διὰ τοῦτο συνέβησαν μεταξύ αὐτῶν φοβεροὶ καὶ μακροχρόνιοι πόλεμοι, ἕνεκα τῶν ὁποίων τὸ ἀπέραντον τοῦ Ἀλεξάνδρου κράτος διηρέθη ἐπὶ τέλους (301 π. Χ.) εἰς τέσσαρα βασιλείαι, τὴν τῆς Αἰγύπτου, τὴν τῆς Συρίας, τὴν τῆς Θράκης καὶ τὴν τῆς Μακεδονίας, μετὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπειδὴ πολλοὶ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ἐκυβέρνων κακῶς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦτο ἑλληνικαὶ τινες πόλεις ἀπεφάσισαν νὰ συμμαχήσωσι κατὰ τῆς Μακεδονίας. Ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ αὗται αἱ σύμμαχοι πόλεις ἐπολέμουν πολλάκις ἐξ ἀντιζηλίας πρὸς ἀλλήλας καὶ ἔβλαπτον ἢ μία τὴν ἄλλην.

Ἐνῶ λοιπὸν τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος εὕρισκοντο εἰς τοιαύτην κατάστασιν, τὴν δὲ Μακεδονίαν ἐκυβέρνων βασιλεῖς ἀνάξιοι, ἀνεφάρμησαν ἐκ τῆς Ἰταλίας φοβεροὶ ἐχθροί, οἱ Ρωμαῖοι, οἱ ὁποῖοι τότε εἶχον μεγάλην στρατιωτικὴν δύναμιν. Οὗτοι ἐπωφελοῦμενοι ἐκ τῆς

κακῆς τύτης καταστάσεως τῆς Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος, ἠθέλησαν νὰ ὑποτάξωσιν αὐτάς. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἔστειλαν στρατὸν κατὰ τοῦ τότε βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περσέως καί, συνάψαντες μάχην παρὰ τὴν Πύδναν, ἐνίκησαν αὐτὸν τῷ 168 π. Χ. Μετὰ τὴν ἥτταν ταύτην τοῦ Περσέως οἱ Ῥωμαῖοι ὑπέταξαν τὴν Μακεδονίαν καὶ κατὰ τὸ ἔτος 148 π. Χ. κατέστησαν αὐτὴν ἐπαρχίαν Ῥωμαϊκὴν. Κατὰ δὲ τὸ 146 π. Χ. ἔστειλαν καὶ κατὰ τῆς Ἑλλάδος στρατὸν ὑπὸ τὸν σκληρὸν καὶ ἀπαιδεύτον Μόμμιον, ὁ ὅποιος, συνάψας μάχην κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν Λευκοπέτρα πλησίον τῆς Κορίνθου, ἐνίκησεν αὐτούς. Μετὰ ταῦτα δὲ κυριεύσας καὶ τὴν Κόρινθον κατέκαυσεν αὐτὴν καὶ πλεῖστα ἀγάλματα καὶ πολλοὺς θησαυροὺς ἔστειλεν εἰς Ῥώμην. Τοιοῦτοτρόπως διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου ὑπεδουλώθη καὶ ἡ Ἑλλὰς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ κατὰ τὸ εἰκοστὸν π. Χ. ἔτος κατέστη καὶ αὐτὴ ἐπαρχία Ῥωμαϊκὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀχαΐα.

Οἱ Ῥωμαῖοι πλὴν τῆς Ἑλλάδος εἶχον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν καὶ πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, τὸ δὲ κράτος αὐτῶν ἦτο μέγα καὶ ἀπέραντον, ὅπως ἄλλοτε τὸ κράτος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

§ 24. Ἡ Ἑλλάς ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους.

Εἶδομεν, ὅτι ἡ Ἑλλάς κατὰ τὸ εἰκοστὸν π. Χ. ἔτος ἔγινεν ἑπαρχία Ῥωμαϊκή. Οἱ Ῥωμαῖοι, ἂν καὶ ἐθεώρουν τοὺς Ἕλληνας δούλους αὐτῶν, ἠγάπων ὅμως καὶ ἐξετίμων αὐτοὺς διὰ τὴν πρόοδον, τὴν ὁποίαν εἶχον εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας. Διὰ τοῦτο καὶ πολλοὶ αὐτοκράτορες τὰ μέγιστα ἠγάπησαν καὶ εὐηργέτησαν τὴν Ἑλλάδα, τιμῶντες καὶ θαυμάζοντες τὸ παρελθὸν αὐτῆς μεγαλεῖον.

Οἱ ἐπισημότεροι τῶν Ῥωμαίων ἔστελλον τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὰ σχολεῖα τῶν Ἀθηνῶν, διὰ νὰ σπουδάσωσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν ῥητορικὴν, τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ποίησιν. Οἱ μέγιστοι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς τῆς Ῥώμης ἦσαν μαθηταὶ τῶν Ἑλλήνων. Πλείστοι Ῥωμαῖοι προσήρχοντο καθ' ἑκάστην εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ θαυμάσωσι τὰ λαμπρὰ μνημεῖα τῆς τέχνης καὶ Ἕλληνες ἐζητοῦντο ὡς καλλιτέχναι, ὅτε ἐπρόκειτο νὰ κτισθῶσιν ἐν Ῥώμῃ ναοὶ ἢ δημόσια κτίρια. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν οἱ Ἕλληνες, ἂν καὶ ὑπετάχθησαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ὄχι μόνον δὲν ἀπώλεσαν τὸν ἐθνισμόν των, ἀλλὰ τούναντίον αὐτοὶ διὰ τῆς παιδείας, τῆς γλώσσης καὶ τῶν λαμπρῶν αὐτῶν καλλιτεχνημάτων μετέβαλον τὸν πολιτισμὸν καὶ τὸν βίον τῶν κυρίων αὐτῶν.

Χριστιανικὴ θρησκεία. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς δουλείας τῆς Ἑλλάδος ἐγεννήθη ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥώμης Καίσαρος Αὐγούστου ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου. Ὅτε δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ μετέβησαν εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου, ἔνα κηρύξωσι τὸ Εὐαγγέλιον, πρῶτοι οἱ Ἕλληνες ἠσπάσθησαν τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν

καὶ διέδωσαν αὐτὴν καὶ εἰς ἄλλους λαούς. Ἡ δὲ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἢ ὅποια ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἦτο πανταχοῦ διαδεδομένη, ἐχρησίμευσε πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ εἰς αὐτὴν ἐγράφησαν τὸ Εὐαγγέλιον, αἱ Πράξεις καὶ αἱ Ἐπιστολαὶ τῶν Ἀποστόλων. Πολλοὶ ὁμῶς αὐτοκράτορες τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους κατεδίωξαν τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ἐβασάνισαν πολὺ τοὺς Χριστιανούς. Διήρκεσαν δὲ οἱ κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμοὶ μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ὁ ὅποιος κατεπαύσεν αὐτοὺς καὶ ἐπροστάτευσε τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν.

25. Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας (274—337 μ. Χ.).

Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἦτο υἱὸς Κωνσταντίνου τοῦ Χλωροῦ καὶ τῆς εὐσεβοῦς Ἑλένης, γεννηθεὶς ἐν Ναίσωφ⁽¹⁾ τῆς Ἄνω Μοισίας⁽²⁾ τῷ 274 μ. Χ. ἀνεκηρύχθη δὲ διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ ἀρετὰς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του Αὐγουστος (αὐτοκράτωρ) τῶν Δυτικῶν χωρῶν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, δηλ. τῆς Βρετανίας, Γαλλίας καὶ Ἰσπανίας τῷ 306 μ. Χ. Ἐπειδὴ δὲ τότε τὸ ἀπέραντον Ῥωμαϊκὸν κράτος εἶχε καὶ ἄλλους δύο ἰσχυροὺς αὐτοκράτορας, τὸν Μαξέντιον καὶ τὸν Λικίνιον, ὁ Κωνσταντῖνος ἀπεφάσισε νὰ καταβάλλῃ αὐτοὺς καὶ μείνῃ μόνος αὐτὸς αὐτοκράτωρ. Συναθροίσας λοιπὸν στρατὸν ἐκ 40 χιλιάδων ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων οἱ πλείστοι ἦσαν Χριστιανοί, ἐπήρχειτο πρῶτον κατὰ τοῦ Μαξεντίου, ὁ ὅποιος ἦτο αὐτοκράτωρ ἐν Ῥώμῃ.

Ὅτε ὁ Κωνσταντῖνος ἔφθασεν εἰς τὰς Ἄλπεις καὶ ἦτο ἔτοιμος νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, εὗρέθη εἰς δύσκολον θέσιν, διότι ὁ Μαξέντιος εἶχε τετραπλάσιον στρατόν. Τότε ἡ μήτηρ αὐτοῦ Ἑλένη, ἢ ὅποια ἦτο χριστιανή, συνεβούλευσεν αὐτὸν νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν τῶν χριστιανῶν καὶ ζητήσῃ τὴν βοήθειάν του. Ὁ Κωνσταντῖνος ὑπήκουσεν εἰς τὰς συμβουλὰς τῆς μητρὸς του καί, ἐνῶ προσήχθετο, εἶδε περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰς τὸν οὐρανὸν σταυρὸν ἐκ φωτὸς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦσαν γεγραμμένα αἱ λέξεις «τούτῳ νίκα». Πρὸς τούτοις τὴν νύκτα εἶδεν εἰς τὸν ὕπνον του καὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὅποιος παρήγγειλεν εἰς αὐτὸν νὰ κατασκευάσῃ σταυρὸν ὅμοιον πρὸς ἐκεῖνον, τὸν ὅποιον εἶδεν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ νὰ ἔχη αὐτὸν πάντοτε μετὰ τοῦ στρατοῦ του.

Τὴν πρωΐαν ὁ Κωνσταντῖνος ἐγερθεὶς διέταξε καὶ κατεσκευάσαν σημαίαν μὲ τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ καὶ τὰς λέξεις «τούτῳ νίκα», τὴν ὁποίαν ὠνόμασε Λάβαρον, καὶ πλήρης ἐνθουσιασμοῦ ὤρμησε

(1) τῇ σημερινῇ Νύσσῃ (2) τῆς σημερινῆς Σερβίας.

κατὰ τοῦ Μαξεντίου καὶ ἐνίκησεν αὐτὸν πρὸ τῆς Ῥώμης τῷ 312 μ. Χ. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην ὁ μὲν Μαξεντίος ἐρρίφθη εἰς τὸν ποταμὸν Τίβεριν καὶ ἐπνίγη, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς τὴν Ῥώμην. Μετὰ τινα δὲ ἔτη ὁ Κωνσταντῖνος ἐπελθὼν καὶ κατὰ τοῦ ἐτέρου αὐτοκράτορος, τοῦ Λικινίου, κατετρόπωσεν αὐτὸν (323 μ. Χ.).

Ὁ Κωνσταντῖνος, μετὰ τὴν ἡτταν τοῦ Λικινίου μείνας μόνος αὐτοκράτωρ, ἀνεγνώρισεν ὡς θρησκείαν τοῦ κράτους τοῦ τὴν χριστιανικὴν καὶ ἐπροστάτευσεν αὐτήν. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 325 μ. Χ. συνεκάλεσεν ἐν Νικαίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Σύνοδον ἐκ 318 Θεοφύρων Πατέρων, οἱ ὅποιοι κατεδίκασαν καὶ ἀνεθεμάτισαν τὸν Ἄρειον, διότι οὗτος ἐδίδασκεν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν εἶναι Θεὸς ἀληθινός. Ἡ Σύνοδος αὕτη, ἡ ὁποία ὠνομάσθη Πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, συνέταξε καὶ τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως, δηλ. τὸ «Πιστεύω», μέχρι τοῦ «Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον»

Ὁ Κωνσταντῖνος, ἀσπασθεὶς τὸν Χριστιανισμόν, δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη πρωτεύουσαν τοῦ κράτους αὐτοῦ τὴν Ῥώμην, διότι κατόικον ἐνταῦθα πολλοὶ εἰδωλολάτραι. Ἐξέλεξε λοιπὸν ὡς πρωτεύουσαν τὴν παρὰ τὸν Θρακικὸν Βόσπορον ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν πόλιν Βυζάντιον, τὴν ὁποίαν αὐτὸς μὲν ὠνόμασε Νέαν Ῥώμην, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς ἐκ τοῦ ὀνόματός του Κωνσταντινούπολιν. Τὴν νέαν ταύτην πρωτεύουσαν ὁ Κωνσταντῖνος ὠχύρωσε δι' ἰσχυρῶν τειχῶν καὶ ἐκαλλώπισε διὰ λαμπρῶν καλλιτεχνημάτων καὶ οἰκοδομημάτων, ἔκτισε δὲ ἐν αὐτῇ καὶ πολλοὺς ναοὺς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Ἐνῶ ὁ Κωνσταντῖνος παρεσκευάζε τὴν νέαν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του, ἡ μήτηρ αὐτοῦ Ἑλένη ἐπορεύθη εἰς Παλαιστίνην καὶ μετὰ πολλὰς ἐρεῦνας ἀνεκάλυψε τὸν Τάφον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν Τίμιον Σταυρόν. Ἐκεῖ δὲ κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἐκτίσθη καὶ ὁ μέχρι σήμερον σφζόμενος μεγαλοπρεπὴς ναὸς τῆς Ἀναστάσεως.

Ὁ Κωνσταντῖνος, περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ ἔλθων εἰς Νικομήδειαν, ἐδέχθη τὸ ἅγιον Βάπτισμα παρὰ τοῦ Ἐπισκόπου Εὐσεβίου καὶ ἀπέθανε τῇ 21 Μαΐου τοῦ ἔτους 337 ἐν ἡλικίᾳ 63 ἐτῶν. Καὶ ἡ μὲν Ἐκκλησία διὰ τὴν προστασίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπεκάλεσεν αὐτὸν ἰσαπόστολον καὶ κατέταξε, καθὼς καὶ τὴν μητέρα του Ἑλένην, μεταξὺ τῶν Ἁγίων, ἡ δὲ ἱστορία διὰ τὰ μεγάλα αὐτοῦ κατορθώματα ὠνόμασε Μέγαν. Ἐυροτάζομεν δὲ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τῆς ἁγίας Ἑλένης τῇ 21ῃ Μαΐου ἐκάστου ἔτους.

26. Διαιρέσεις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους εἰς Ἀνατολικὸν καὶ Δυτικὸν (395 π. X.).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ ἄλλοι αὐτοκράτορες ἀνέβησαν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ ὅποιοι ἐξουσίαζον ὀλόκληρον τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος 364 μ. X. τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος διηρέθη εἰς δύο, εἰς Ἀνατολικὸν μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς Δυτικὸν μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ῥώμην· καὶ τοῦ μὲν Δυτικοῦ κράτους αὐτοκράτωρ ἦτο ὁ Οὐάλεντινιανός, τοῦ δὲ ἀνατολικοῦ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Οὐάλης. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Οὐάλεντος ἤκμασεν ὁ μέγιστος τῆς Ἐκκλησίας Ἱεράρχης Βασίλειος, ἐπίσκοπος Καισαρείας.

Τὰ δύο Ῥωμαϊκὰ κράτη κατὰ τὸ ἔτος 394 μ. X. ἤνωσε πάλιν ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδοσίος, ὁ ὅποιος διὰ τὸν μέγαν ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ ζῆλον ἐπωνομάσθη Μέγας. Ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου ἐγένεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 381 ἡ Δευτέρα Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἡ ἐν ὁποία συνεπλήρωσε τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως· ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἤκμασε καὶ ὁ ἕτερος μέγιστος τῆς ἐκκλησίας Ἱεράρχης, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Θεοδοσίος πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ (395 μ. X.) διήρесе καὶ πάλιν τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος εἰς δύο· καὶ τοῦ μὲν Ἀνατολικοῦ ἀνέδειξεν αὐτοκράτορα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀρκάδιον, τοῦ δὲ Δυτικοῦ τὸν ἕτερον υἱὸν αὐτοῦ Ὀνώριον. Ἐκ τῶν δύο τούτων Ῥωμαϊκῶν κρατῶν τὸ Δυτικὸν διετηρήθη 80 μόνον ἔτη (395—476), διότι κατεστράφη ὑπὸ βαρβάρων λαῶν· τὸ Ἀνατολικὸν ὅμως, περιλαμβάνον καὶ τὴν Ἑλλάδα, διετηρήθη πλείον τῶν χιλίων ἐτῶν καὶ ἀπέβη βαθυμυθὸν Ἑλληνικόν, ὀνομασθὲν Βυζαντιακὸν ἢ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία. Ἐπὶ τοῦ Ἀρκαδίου ἀνέβη εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ τρίτος τῆς Ἐκκλησίας μέγιστος Ἱεράρχης, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ

27. Ἰουστινιανός (483—565 μ. X.).

Ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους ἀνέβησαν πολλοὶ ἔνδοξοι αὐτοκράτορες, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς ἦτο καὶ ὁ Ἰουστινιανός, γεννηθεὶς τῷ 483 μ. X. εἰς τὴν πόλιν τῶν Σκουπῶν (Σκόπια) πλησίον τοῦ Ἀζίου ποταμοῦ· παρέλαβε δὲ τὴν βασιλείαν τῷ 527 μ. X., διαδεχθεὶς τὸν ἄτεκνον ἀποθνήσκον θεῖόν του Ἰουστίνον.

Ὁ Ἰουστινιανὸς κατὰ τὸ διάστημα τῆς βασιλείας του διέπραξεν ἔργα μεγάλα καὶ θαυμαστά, διὰ τὰ ὅποια καὶ Μέγας ἐπωνομάσθη· εἰς τοῦτο δὲ πολὺ ἐβοήθησαν αὐτὸν ὁ νομοδιδάσκαλος Τριβωνιανός, οἱ δύο ἰκανώτατοι στρατηγοὶ του Βελισάριος καὶ Ναρσῆς καὶ ἡ πολὺ συνετὴ καὶ φρόνιμος σύζυγος αὐτοῦ Θεοδώρα. Καὶ διὰ μὲν τοῦ Τριβωνιανοῦ συνέταξε νόμους ἀρίστους διὰ τὸ κράτος του, τοὺς ὁποίους καὶ σήμερον μεταχειρίζονται ὅλα τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη. Διὰ δὲ τῶν στρατηγῶν Βελισαρίου καὶ Ναρσῆ κατάρθρωσε νὰ καταβάλλῃ τοὺς διαφόρους ἐχθροὺς τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους καὶ δουξάσῃ τὴν βασιλείαν του. Καὶ τέλος διὰ τῶν συμβουλῶν τῆς συζύγου αὐτοῦ Θεοδώρας ἔσωσε τὴν ζωὴν καὶ τὸν θρόνον του ἐκ τινος φοβερᾶς στάσεως τοῦ λαοῦ τῆς ὀνομαζομένης «Νίκα».

Ἐν Κωνσταντινουπόλει δηλ. τότε ὑπῆρχον δύο κόμματα, τὸ κόμμα τῶν Πρασίνων καὶ τὸ κόμμα τῶν Βενέτων, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο οὕτω ἐκ τοῦ χρώματος τῶν ἐνδυμάτων αὐτῶν. Τὰ δύο ταῦτα κόμματα, ἐπειδὴ ἤθελον νὰ ρίψωσιν ἐκ τοῦ θρόνου τὸν Ἰουστινιανόν, ἤγειραν στάσιν καὶ θέσαντες πῦρ εἰς τὴν πύλιν κατέκαυσαν μέγα μέρος αὐτῆς, ὡς καὶ τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ἡ στάσις αὕτη τοῦ λαοῦ ὀνομάσθη στάσις τοῦ «Νίκα» ὅτι οἱ στασιασταὶ εἶχον ὡς σύνθημα τὴν λέξιν «νίκα». Ὁ Ἰουστινιανὸς φοβηθεὶς ἤθελε νὰ φύγῃ· ἡ σύζυγος ὁμῶς αὐτοῦ Θεοδώρα τὸν ἠμπόδισεν, ἀφοῦ εἶπεν εἰς αὐτόν, ὅτι καλλήτερον εἶναι νὰ ἀποθάνῃ βασιλεὺς παρὰ νὰ γίνῃ φυγάς. Μετὰ ταῦτα δέ, ἐπειδὴ καὶ τὰ δύο κόμματα ἤρχισαν νὰ φιλονικῶσι μεταξύ των, ὁ στρατηγὸς Βελισάριος, ὀρμήσας μετὰ τριῶν χιλιάδων ἰππέων, κατέσφαξε περὶ τὰς τριάκοντα χιλιάδας στασιαστῶν.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἔκτισεν εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ κράτους αὐτοῦ φρούρια καὶ γεφύρας, κατεσκεύασεν ὁδοὺς καὶ ἐπροστάτευσε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιόμηχανίαν. Προσέτι ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔκτισε πολλὰ οἰκοδομήματα καὶ πολλοὺς ναοὺς· ἀνφοδομήσας δὲ λαμπρότερον καὶ τὸν καέντα ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, διὰ τὸν ὁποῖον εἰργάσθησαν ἐπὶ ἕξ ἔτη δέκα χιλιάδες ἐργατῶν καὶ ἐξωδεύθησαν περὶ τὰ 320 ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν. Τέλος ὁ Ἰουστινιανὸς ἔστειλε δύο μοναχοὺς εἰς Σινικὴν (Κίναν), διὰ νὰ μάθωσι τὴν καλλιέργιαν τῆς μεταξῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἀπηγορεύετο ἡ ἐξαγωγή ὧν μεταξοσκωλήκων, οἱ δύο μοναχοὶ ἔθεσαν τοιαῦτα ἐντὸς καλαμίνων ῥάβδων καὶ ἐκόμισαν κρυφίως εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἐκεῖ δὲ ἰδρύθησαν τὰ πρῶτα ἐργοστάσια μεταξῆς καὶ ἔκτοτε διεδόθη ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην τὸ πολύτιμον τοῦτο προϊόν.

Ἀπέθανε δὲ ὁ Ἰουστινιανὸς τῷ 565 μ. Χ. βασιλεύσας περὶ τὰ 38 ἔτη.

28. Κωνσταντῖνος, ὁ Παλαιολόγος.

Πολιορκία καὶ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως
ὑπὸ τῶν Τούρκων (1453 μ. Χ.).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουστινιανοῦ πλείστοι ἄλλοι ἔγιναν αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντιτικοῦ κράτους, τῶν ὁποίων τελευταῖος ἦτο Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος ὁ καὶ Δραγάσης ἐπονομαζόμενος, βασιλεύσας τῷ 1449 μ. Χ. Ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος, τὸ Βυζαντιτικὸν κράτος περιελάμβανε μόνον τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ μικρὰς τινὰς πόλεις καὶ νήσους· πάντα δὲ τὰ ἄλλα μέρη αὐτοῦ εἶχον κυριευθῆ πρότερον ὑπὸ διαφόρων ἑχθρῶν καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Οἱ Τούρκοι, φυλὴ βάρβαρος, κατάγονται ἐκ τοῦ Τουρκεστὰν τῆς Ἀσίας. Οὗτοι εἰσβαλόντες εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν ἐκυρίευσαν μέρος αὐτῆς καὶ ἴδρυσαν κράτος μέγα καὶ ἰσχυρόν. Πρῶτος Σουλτᾶνος αὐτῶν, δηλ. αὐτοκράτωρ, ὑπῆρξεν ὁ Ὄσμὰν ἢ Ὄθμάν, ἐκ τοῦ ὁποίου οἱ Τούρκοι ὠνομάσθησαν καὶ Ὄσμανίδαι ἢ Ὄθωμανοί.

Ὁ Ὄσμὰν, κυριεύσας ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων τὴν πόλιν Προῦσαν, κατέστησεν αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ὄθωμανικοῦ κράτους. Μετὰ ταῦτα οἱ Τούρκοι, διελθόντες εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐκυρίευσαν καὶ ἄλλας Ἑλληνικὰς πόλεις, ὡς καὶ τὴν Ἀδριανούπολιν, τὴν ὁποίαν κατέστησαν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους αὐτῶν ἀντὶ τῆς Προύσης. Ὅτε δὲ τῷ 1451 μ. Χ. Σουλτᾶνος αὐτῶν ἔγινε Μωάμεθ ὁ Β', οὗτος μόνον ἐπιθυμίαν εἶχε νὰ κυριεύσῃ καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ Μωάμεθ, ἀφοῦ παρεσκευάσθηκαλῶς, ἐνεφανίσθη πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῇ 6 Ἀπριλίου τοῦ 1453 μετὰ 160 χιλιάδων πεζῶν καὶ 145 πλοίων καὶ ἐπολιορκήσεν αὐτὴν καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Ὁ Κωνσταντῖνος κατὰ τῆς μεγάλης ταύτης δυνάμεως τοῦ Μωάμεθ ἠδυνήθη νὰ ἀντιτάξῃ μόνον 7 χιλιάδας στρατιωτῶν καὶ 26 πλοῖα. Καὶ ὅμως μετὰ τοῦ ὀλίγου τούτου στρατοῦ καὶ στόλου ἐπὶ ἐπτὰ ἑβδομάδας ἀπέκρουε τὰς ἐφόδους τῶν Τούρκων καὶ μεγάλην φθορὰν προξέεινε εἰς αὐτούς.

Ὁ Μωάμεθ, ἀπελπίσας, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ γενικὴν ἐφοδὸν κατὰ τῆς πόλεως τὴν νύκτα τῆς 28 Μαΐου. Πρότερον ὅμως προέτεινεν εἰς τὸν Κωνσταντῖνον νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ ἐλευθέρως μετὰ τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν θησαυρῶν του εἰς Πελοπόννησον ἢ ὅπου ἄλλαχού ἤθελεν. Ἄλλ' ὁ γενναῖος καὶ φιλόπατρις αὐτοκράτωρ ἀπέριψε μετ' ἀγανακτήσεως τὰς προτάσεις αὐτοῦ καὶ ὑπερηφάνως ἀπήντησε: «Μετ' ἄλλοπίστων δὲν συνθηκολογῶ».

Ἡ ἀπάντησις τοῦ Κωνσταντῖνου παρώργισε τὸν Μωάμεθ καὶ

εὐθύς οὗτος διέταξε τὸν στρατὸν νὰ παρασκευασθῆ διὰ τὴν ἔφοδον. Ὁ Κωνσταντῖνος, μαθὼν τοῦτο, συνήθροισε τοὺς στρατηγούς του περὶ τὴν δαίλῃν τῆς 28 Μαΐου καὶ πρόετρεψεν αὐτοὺς νὰ πολεμήσωσι γενναίως ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος. Μετὰ ταῦτα ἐπορεύθη εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὅπου προσηυχήθη καὶ ἐκοινώνησε τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἀπεχειρέτισε μετὰ δακρύων τὴν σύζυγον, τὰ τέκνα καὶ πάντας τοὺς συγγενεῖς του καὶ ἐζήτησε συγγνώμην παρὰ τῶν ὑπηρετῶν του. Ἐπειτα ἰππεύσας, περιήλθε τὰ τείχη τῆς πόλεως καὶ ἐθάρρυνε τοὺς στρατιώτας.

Τὴν δευτέραν ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον οἱ Τοῦρκοι ὤρμησαν κατὰ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως· ἡ μάχη ἤρχισε μετὰ μεγάλης λύσσης καὶ μανίας. Οἱ Ἕλληνες μετὰ θαυμαστῆς ἀνδρείας ἀπέκρουσαν τὴν πρώτην ταύτην ἔφοδον τῶν Τοῦρκων καὶ κατεκρήμισαν τοὺς θέλοντας νὰ ἀναβῶσι τὰ τείχη. Καὶ δευτέραν καὶ τρίτην ἔφοδον οἱ Τοῦρκοι ἐπεχειρήσαν, ἀλλὰ καὶ ταύτας οἱ Ἕλληνες ἀπέκρουσαν γενναίως. Εἶγεν ἐξημερῶσαι καὶ ὁ Κωνσταντῖνος χαίρων διὰ τὰς νίκας του, ἤλπιζεν, ὅτι ἐπὶ τέλους ἤθελε σῶσει τὴν πόλιν. Ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ Τοῦρκοι τυχαίως ἀνεκάλυψαν μικρὰν τινα πύλην ἀνοικτήν, Ἐυλόκερων ὀνομαζομένην, διὰ τῆς ὁποίας εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ προσέβαλον τοὺς Ἕλληνας ἐκ τῶν ὀπισθεν. Πολλοὶ τότε ἐπιπτον ἡρωϊκῶς μαχόμενοι! Ὁ αὐτοκράτωρ ἰδὼν τοὺς Τοῦρκους, ὀρμῆζ' ἔφιππος κατ' αὐτῶν μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν του καὶ πολεμεῖ ὡς ἦρος. Μείνας δὲ μόνος καὶ φοβηθεὶς μήπως συλληφθῆ ζῶν, ἀνέκραξε: «Δέν εὐρίσκεται χριστιανὸς νὰ λάβῃ τὴν κεφαλὴν μου;» Ἄμα εἶπε τοὺς λόγους τούτους καὶ ὁ Κωνσταντῖνος πληγώνεται εἰς τὸ μέτωπον καὶ τὰ νῶτα καὶ πίπτει νεκρὸς καὶ αἱματόφυρτος ἐν ἡλικίᾳ 49 ἐτῶν, 3 μηνῶν καὶ 20 ἡμερῶν.

Ὅτε ἠκούσθη ὁ ἡρωϊκὸς θάνατος τοῦ αὐτοκράτορος, πλῆθος ἀνθρώπων ἐκλείσθησαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι, θρούσαντες τὰς πύλας, εἰσῆλθον εἰς αὐτὸν καὶ πλείστους μὲν ἐξ αὐτῶν κατέσφαζον, τοὺς δὲ λοιποὺς αἰχμαλωτίσαντες ἐπώλησαν κατόπιν ὡς ἀνδράποδα. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας διήρκεσεν ἡ σφαγὴ τῶν κατοίκων καὶ ἡ λεηλασία τῆς πόλεως.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἔφιππος καὶ ὁ Μωάμεθ καὶ μεταβὰς εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας διέταξε Τοῦρκον ἰσρέα νὰ προσευχηθῆ μεγαλοφώνως· ἔκτοτε δὲ ὁ μεγαλοπρεπέστατος ἐκεῖνος ναὸς μετεβλήθη εἰς Τζαμίον. Ἐξελθὼν δὲ τοῦ ναοῦ ἐζήτησε τὸ πτώμα τοῦ αὐτοκράτορος καὶ εὐρὼν αὐτό, τὴν μὲν κεφαλὴν ἀπέκοψε καὶ ἔστησεν ἐπὶ μίᾳ στήλῃ, τὸ δὲ σῶμα ἔδωκεν εἰς τοὺς χριστιανούς, διὰ νὰ θάψωσιν αὐτό. Οὕτω λοιπὸν ἐκυριεύθη ἡ Κωνσταντινούπολις τῇ 29 Μαΐου 1453 ἡμέρᾳ Τρίτῃ καὶ ἔκτοτε ἔγινε πρωτεύουσα τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

§ 29. Οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοῦς Τούρκους.

Δεινὰ τῆς δουλείας, ἐκπατρισμός Ἑλλήνων, διάδοσις ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Εὐρώπῃ.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ Τούρκοι βαθμηδὸν ὑπέταξαν ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα, τὴν νῆσον Κρήτην, καθὼς καὶ τὰς νήσους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, Ῥόδον, Χίον, Κύπρον καὶ λοιπὰς. Ἐκτοτε οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ ὑποφέρωσι τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῶν ἀγρίων Τούρκων· οὔτε τὴν ζωὴν, οὔτε τὴν τιμὴν των ἐξουσίαζον πλέον! οἱ ναοὶ αὐτῶν μετεβάλλοντο εἰς Τουρκικὰ τεμένη (τζαμιά), πολλὰκις δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐβίαζοντο νὰ ἀλλάξωσι τὴν πίστιν των καὶ γίνωσι Τούρκοι! Τὰ κάλλιστα τῶν κτημάτων των ἠρπάγησαν καὶ δὲν ἀπέμειναν εἰς αὐτοὺς εἰμὴ μόνον τὰ ὄρεινὰ καὶ πετρώδη μέρη!

Οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ πληρῶνωσι κατ' ἔτος εἰς τοὺς Τούρκους φόρον, διὰ νὰ ἔχωσι τὸ δικαίωμα νὰ φέρωσι ἐπὶ τῶν ὤμων τὴν κερὰ τῶν ὀλίγων ἀτιμωτικῶν καὶ βαρῶν οὗτος φόρος ὠνομάζετο κεφαλικὸς, τουρκιστὶ δὲ χαράτσι. Οὐδέποτε οἱ Ἕλληνες ἤκουον τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν ὄνομα, ἀλλ' ὠνομάζοντο ὑβριστικῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων Ῥαγιάδες καὶ Γκιαούρηδες.⁽¹⁾ Δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἐνδύωνται πολυτελεῖ ἑνδύματα, μηδὲ νὰ ἱππεύωσι ἵππον, ἔχοντα ἐπίππιον· ἂν δὲ χριστιανὸς τις, καθήμενος ἐπὶ ἵππου ἢ ὄνου, συνήντα καθ' ὁδὸν Τούρκων, ὑπεχρεοῦτο ἀμέσως νὰ καταταβῆ ἀπὸ τοῦ ζώου καὶ προσκυνήσῃ αὐτὸν λέγων: «πολλὰ τὰ ἔτη σου, αὐθέντα μου». Δικαιοσύνην οἱ Ἕλληνες οὐδέποτε εὗρισκον εἰς τὰ τουρκικὰ δικαστήρια, οὐδὲ ἐπετρέπετο εἰς αὐτοὺς νὰ ἔχωσι σχολεῖα πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων αὐτῶν.

Ἄλλ' ὁ φοβερώτατος φόρος διὰ τοὺς Ἕλληνας ἦτο τὸ παιδομάζωμα. Οἱ Τούρκοι δηλ. ἠρπαζον τοὺς καλλίστους καὶ εὐρωστάτους Ἑλληνοπαιδας ἀπὸ τοῦ ἕκτου ἢ ἑβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν καὶ ἐνέκλειον ἐντὸς τῶν στρατῶνων, ὅπου ἐδίδασκον αὐτοὺς τὴν θρη-

(1) Ῥαγιάς, ὑπήκοος τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους βερέως δεδουλωμένος. Γκιαούρης, ἄπιστος.

σκείαν και τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν και ἐγύμναζον εἰς τὰ στρατιωτικά· ἐξ αὐτῶν δ' ἔπειτα ἐσχημάτιζον στρατιωτικά τάγματα, τὰ ὁποῖα ὀνομάζοντο Γενίτσαροι, δηλ. νέος στρατός. Οἱ νέοι οὗτοι στρατιῶται τοσοῦτον ἐπιτηδεύεις ἀνετρέφοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὥστε ὄχι μόνον ἐλησμόνου και γονεῖς και συγγενεῖς και φίλους και πατρίδα και θρησκείαν, ἀλλὰ κατεδίωκον φοβερῶς και αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς Χριστιανούς. Ὁ φόρος δὲ οὗτος τοιοῦτον τρόμον διήγειρεν εἰς τὰς Ἑλληνίδας μητέρας, ὥστε πολλαὶ ἔσφαζον ἢ ἐπνίγον τὰ τέκνα των, διὰ νὰ μὴ ἴδωσι κατόπιν αὐτὰ ἀτιμάζοντα τὴν πατρίδα των.

Τὰ βάσανα ταῦτα μὴ ὑποφέροντες πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων, ἤρχισαν ἀπ' αὐτῆς τῆς ἡμέρας τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ ἐγκαταλείπωσι τὴν πατρίδα των και φεύγωσι εἰς Εὐρώπην και μάλιστα εἰς Ἰταλίαν. Ἐκεῖ δὲ οἱ μὲν πεπαιδευμένοι ἐδίδασκον τὰ ἑλληνικὰ γράμματα και ἐφώτιζον τοὺς ἀμαθεῖς λαοὺς τῆς Εὐρώπης, οἱ δὲ λοιποὶ ἠσχολοῦντο εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν και εἰς ἄλλα ἔργα. Ἄλλ' οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων ἔμειναν εἰς τὰς πατρίδας των και ὑπέφερον μετὰ μεγάλης ὑπομονῆς τὸν τουρκικὸν ζυγόν, ἐλπίζοντες, ὅτι θὰ ἔθραυον ἡμέραν τινὰ τῇ βοήθειᾳ τοῦ Θεοῦ τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας και θὰ ἀνέπνεον τὴν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας.

30. Κλέφται και Ἄρματολοί.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας τοῦ ἔθνους πολλοὶ Ἕλληνες, μὴ θέλοντες νὰ ὑποταχθῶσι εἰς τοὺς Τούρκους, ἐλάμβανον τὰ ὄπλα και ἀνέβηκιν ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ὄρεων. ὅπου ἔζων βίον ἐλεύθερον. Οἱ γενναῖοι και φιλελεύθεροι οὗτοι ἄνδρες ὀνομάζοντο Κλέφται. Ἡ λέξις Κλέφτης κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους δὲν ἦτο ὑβριστικὴ ὡς σήμερον, ἀλλὰ τὸναντίον τιμητικὴ και ἐσήμαινε τὸν ἀνδρεῖον και μισότουρκον Ἕλληνα. Οἱ Κλέφται κατερχόμενοι πολλάκις εἰς τὰς πεδιάδας ἐπέπιπτον κατὰ τῶν Τούρκων, ἤρπαζον τὰ ποίμνια και κατέστρεφον τὰ κτήματα αὐτῶν, ἐνίοτε δὲ και πολλοὺς πλουσίους ἠχμαλώτιζον, τοὺς ὁποίους τότε μόνον ἀπέλυον, ὅτε ἐλάμβανον πολλὰ χρήματα. Συχνότατα δὲ ἐπολέμουσαν και πρὸς αὐτὰ τὰ τουρκικὰ στρατεύματα και πάντοτε σχεδὸν ἀνεδεικνύοντο νικηταί.

Ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις, ἐπειδὴ ἔβλεπεν, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ καταβάλλῃ τοὺς Κλέφτας, πολλάκις ἠναγκάζετο νὰ ἔρχηται εἰς συμφωνίας μετ' αὐτῶν. Κατὰ τὰς συμφωνίας ταύτας οἱ μὲν Κλέφται ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ φυλάττωσι τὴν δημοσίαν τάξιν τῶν ἐπαρχιῶν, νὰ προστατεύωσι τὴν ζωὴν και τὴν περιουσίαν τῶν κατοίκων και νὰ καταδιώκωσι τοὺς ληστές, οἱ δὲ Τούρκοι νὰ πληρώνωσι αὐτοὺς και ἀφίνωσι ἐλευθέρους. Ὅσοι λοιπὸν τῶν Κλεφτῶν ἐδέχοντο τὴν ὑπη-

ρεσίαν ταύτην ὠνομάζοντο Ἄρματωλοί, τὰ δὲ μέρη, τὰ ὅποια ἐφύλαττον, ἀρματωλίκια. Περιφρήμοι ἀρματωλοὶ ὑπῆρξαν ὁ Βλαχάβας, ὁ Νικοτσάρας, ὁ Ἀνδρουύτσος καὶ ἄλλοι. Οἱ Τοῦρκοι πολὺ περιεποιούντο τοὺς ἀρματωλοὺς, διὰ νὰ ἔχωσιν αὐτοὺς φίλους των· ἀλλ' οὗτοι πάντοτε ἐμίσουν καὶ ἀπεστρέφοντο τοὺς Τοῦρκους· καί, ὅτε ἔβλεπον αὐτοὺς νὰ ὑβρίζωσι καὶ ἀδικῶσι τοὺς ὁμοειθεῖς των, ἐλάμβανον τὰ ὄπλα κατ' αὐτῶν καὶ ἐγίνοντο πάλιν Κλέφται.

*** **Βίος τῶν κλεφτῶν.** Οἱ κλέφται ὡς κατοικίαν αὐτῶν ἐπὶ τῶν ὄρεων εἶχον τὰ σπήλαια, τὰ δάση καὶ τοὺς βράχους· καὶ οἱ τόποι οὗτοι ὠνομάζοντο ἄημέρια. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν κλεφτῶν, ὁ ὅποιος ἦτο καὶ ὁ ἀνδρειότατος καὶ φρονιμώτατος πάντων, ὠνομάζετο καπετάνος· οἱ δὲ λοιποὶ παλληκάρια· ἐκ τούτων δὲ πάλιν ὁ πρῶτος κατὰ τὴν ἀνδρείαν ὠνομάζετο πρωτοπαλλήκαρον καὶ ἦτο ὑπασπιστὴς τοῦ καπετάνου. Ἡ σημαία τῶν κλεφτῶν ὦν ἡ εἰκόνα τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ ἄλλων ἁγίων.

Ὅσακις οἱ κλέφται δὲν ἐμάχοντο πρὸς τοὺς Τοῦρκους, ἐγυμναζοντο εἰς τὸ τρέξιμον, εἰς τὸ λιθάρι, εἰς τὸ πῆδημα, εἰς τὸ πάλαμα, καὶ εἰς τὸ σημάδι. Ἦσαν δὲ τοσοῦτον θαυμαστοὶ σκοπευταί, ὥστε ἠδύναντο εἰς ἀπόστασιν 100 καὶ 200 βημάτων νὰ περάσωσι τὴν σφαιρὰν ἀπὸ τὸ δαχτυλίδι καὶ νὰ φονεύσωσιν ἀκόμη τὸν ἐχθρὸν εἰς τὸ σκότος, ἀκούοντες τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Ἀξία δὲ θαυμασμοῦ ἐπίσης ἦτο καὶ ἡ ταχύτης τῶν ποδῶν των. Διηγοῦνται περὶ τοῦ Νικοτσάρα, ὅτι ἐπήδα ὑπεράνω ἐπὶ τὰ ἵππων ἰσταμένων πλησίον ἀλλήλων καθὼς καὶ περὶ τοῦ Ἀνδρουύτσου, ὅτι ἠδύνατο τρέχων νὰ περάσῃ ἵππον. Οἱ κλέφται ἔζων λιτότατα. Συνήθης τροφή αὐτῶν ἦτο ξηρὸς ἄρτος, ὀλίγαι ἐλαφαὶ, τυρὸς, γάλα καὶ πολλακίς κατὰ τὰς ἐορτὰς ὀθειλίας ἀμνὸς (ἀρνὶ τῆς σούβλας)· ἀφοῦ δ' ἔτρωγον ἤρχιζον νὰ χορεύωσι καὶ τραγουδῶσι τὰ ἐνθουσιαστικὰ των κλέφτικα τραγούδια. Ἦδύναντο ὅμως νὰ ὑποφέρωσι μετὰ καρτερίας τὴν πείναν καὶ τὴν δίψαν, τὴν ζέστην καὶ τὸ ψῦχος, τὴν ἀγρυπνίαν καὶ πᾶσαν στέρησιν. Πολλάκις ἐμάχοντο ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας ἀκαταπαύστως χωρὶς νὰ φάγωσι, νὰ πῖωσι καὶ νὰ κοιμηθῶσιν.

*** **Φρόνημα καὶ θρησκευτικὸν αἶσθημα τῶν κλεφτῶν.** Οἱ κλέφται, ὅτε ἐπολέμουν πρὸς τοὺς Τοῦρκους, προετίμων νὰ φονευθῶσι παρὰ νὰ πέσωσιν εἰς αὐτοὺς αἰχμαλώτοι, διότι ἐγνώριζον εἰς ποῖα βασανιστήρια θὰ ὑπεβάλλοντο τότε. Διὰ τοῦτο ἡ μεγαλητέρα εὐχὴ, τὴν ὅποιαν ἤθυχοντο πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὸ συμπόσιον, ἦτο «καλὸ μιλύβι» δηλ. νὰ φονευθῶσι διὰ σφαίρας. Οἱ ἄγριοι Τοῦρκοι, ἐάν ποτε συνελάμβανον κλέφτας αἰχμαλώτους, ἢ συνέτριβον τὰ ὅσθα αὐτῶν διὰ σφαίρας ἢ ἐσοῦβλιζον αὐτοὺς ἢ ἐξέδερον ζῶντας.

Ἄλλὰ καὶ ἐν μέσῳ τῶν φοβερῶν τούτων βασάνων οἱ γενναῖοι ἐκείνοι ἄνδρες διετήρουν ζωηρὸν τὸ πρὸς τὴν πατρίδα φρόνημά των, χωρὶς δάκρυ νὰ χύσωσιν ἢ ἀναστεναγμὸν νὰ ἐκβάλωσιν.

Ὅσακις οἱ κλέφται προσεκαλοῦντο νὰ παραδώσωσι τὰ ὄπλα καὶ νὰ προσκυνήσωσι τὸν Πασᾶν ἢ τὸν Βεζύρην, ὑπερηφάνως ἀπήντων.

Πασᾶ μου ἔχω τὸ σπαθί, Βεζύρη τὸ τουφέκι,
Κάλλιο νὰ ζῶ μετὰ θεριά παρὰ νὰ ζῶ με Τούρκους.

Ἐκτὸς τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα οἱ κλέφται διεκρίνοντο καὶ διὰ τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν αἰσθήματα. Ὅπουδῆποτε ἦσαν, εἴτε εἰς δάση εἴτε εἰς σπήλαια εἴτε εἰς κορυφὰς τῶν ὄρεων κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτάς, δηλ. τὰ Χριστούγεννα καὶ τὸ Πάσχα, δὲν ἐλησμόνουσαν νὰ ἑορτάσωσιν, ὅπως ἠδύνατο. τὰς ἀγίας ταύτας ἡμέρας, ψάλλοντες ὅσα ἐκκλησιαστικὰ ᾄσματα ἐγνώριζον. Τὴν θρησκείαν καὶ τὴν πατρίδα τοῦ ὁ κλέφτης ἐθεώρει τὰ ἱερώτατα πράγματα καὶ ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τὴν ζωὴν τοῦ ἠδύνατο νὰ θυσιάσῃ.

*** **Δημῶδης ποίσις. Φρόνημα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.**
Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐτραγῶδει ᾄσματα τινα, τὰ ὅποια ἀπετέλουν τὴν τότε λεγομένην δημῶδη ποίησιν. Τινὰ τῶν ᾄσμάτων τῆς δημῶδους ποιήσεως ἐποίησαν αὐτοὶ οἱ κλέφται, διὰ νὰ ἐξυμνήσωσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀνδρείαν ἢ τὸν θάνατον ἄλλων κλεφτῶν, οἱ ὅποιοι ἔπεσον ἡρωικῶς εἰς τὰς μάχας. Τὰ πλεῖστα ὅμως τῶν ᾄσμάτων τούτων ἐποίησαν ἄνθρωποι τυφλοὶ, ὀνομαζόμενοι βραψφοδοὶ (ποιητάρηδες), οἱ ὅποιοι διερχόμενοι τὰς πόλεις καὶ χωρὶα μάλιστα κατὰ τὰς ἑορτάς καὶ πανηγύρεις, ἔτερον τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ᾄδοντες αὐτά. Διὰ τῶν ᾄσμάτων τούτων ὁ λαὸς ἐνεδυνάμωνε τὸ ἔθνικόν αὐτοῦ φρόνημα, εὕρισκεν εὐχαρίστησιν καὶ ἐλάμβανε θάρρος νὰ ὑπομένῃ τὰς ταλαιπωρίας καὶ τὰς θλίψεις αὐτοῦ καὶ παρεσκευάζετο βαθμηδὸν εἰς τὸν μέγαν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα τοῦ 1821. Πόσον δὲ ζωηρὸν ἦτο τὸ φρόνημα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν φαίνεται εἰς τὸ ἀκόλουθον ᾄσμα, τὸ ὅποion ἔλεγεν ὁ νεαρὸς κλέφτης, ἀποχαιρετίζων τὴν μητέρα του.

Μάνα, σοῦ λέγω δὲν ἔμπορῶ τοὺς Τούρκους νὰ δουλεύω,
Δὲν ἔμπορῶ, δὲν δύναμαι, ἐμάλλιασ' ἢ καρδιά μου.
Θὰ πάρω τὸ τουφέκι μου νὰ πά' νὰ γίνω κλέφτης,
Νὰ κατοικήσω 'ς τὰ βουνὰ καὶ 'ς ταῖς ψηλαῖς βραχούλαις.
Νὰχω τοὺς λόγγους συντροφιά, με τὰ θεριά κουβέντα,
Νὰχω τὸν οὐρανὸ σκεπή, τοὺς βράχους γιὰ κρεβάτι,
Νὰχω μετὰ κλεφτόπουλα καθημερινὸ ἄνημέρι.
Θὰ φύγω, μάνα, καὶ μὴν κλαῖς, μόν' δός μου τὴν εὐχή σου,
Κ' εὐχήσου με μανσῶλά μου, Τούρκους πολλοὺς νὰ σφάζω.

31. Λάμπρος Κατσώνης και Γεώργιος Ἀνδροῦτσος.

Οἱ Ἕλληνες, μὴ ὑποφέροντες τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας, πάντοτε ἐζήτουν εὐκαιρίαν νὰ ἐπαναστατήσωσι κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἐλευθερωθῶσιν. Ὅθεν τῷ 1770 ὑποκινούμενοι ὑπὸ τῆς Λικατερίνης τῆς Β', αὐτοκρατορίας τῆς Ῥωσίας, ἐπανεστάτησαν, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσαν καὶ ὑπέστησαν μάλιστα μεγίστας βλάβας. Προσέτι δὲ καὶ τῷ 1787, ὅποτε ἐκηρύχθη πόλεμος μεταξύ Ῥωσίας καὶ Τουρκίας, δὲν ἐδίστασαν καὶ πάλιν κατὰ προτροπὴν τῆς αὐτοκρατορίας νὰ λάβωσι τὰ ὄπλα κατὰ τῶν τυράννων αὐτῶν. Κατὰ τὴν δευτέραν δὲ ταύτην ἐπαναστάσιν μεγάλως ἐφημίσησαν διὰ τὰ ἀνδραγαθήματά των δύο ἥρωες, ὁ Λάμπρος Κατσώνης καὶ ὁ Γεώργιος Ἀνδροῦτσος.

Ὁ Λάμπρος Κατσώνης ἐγεννήθη ἐν Λεβαδείᾳ τῆς Βοιωτίας περὶ τὸ 1752 καὶ νεώτατος ὑπηρετήσεν ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸν Ῥωσικὸν στρατόν. Ἐχὼν δὲ σφοδρὰν ἐπιθυμίαν νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα του, κατήλθε τῷ 1788 εἰς Τεργέστην καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τριῶν πλοίων, τὰ ὅποια εἶχεν ἐξοπλίσει δι' ἰδίων χρημάτων ἢ ἐκεῖ φιλόπατρις Ἑλληνικὴ κοινότης. Μετὰ τῶν τριῶν τούτων πλοίων ὁ Κατσώνης, ἐκπεύσας ἐκ τῆς Τεργέστης, συνέλαβε καὶ ἕτερα· 12 τουρκικὰ πλοῖα καὶ οὕτως, ἀνέξῃσας τὸν στόλον αὐτοῦ, ἐνίκησε τοὺς Τούρκους παρὰ τὴν νῆσον Κάρπαθον, ὡς καὶ πρὸ τοῦ Δυρακίου καὶ ἐνέπνευσε τὸν φόβον καὶ τὸν τρόμον εἰς τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν. Διὰ τοῦτο ὁ Σουλτᾶνος προσεπάθησε διὰ παντοίων μέσων νὰ καταστήσῃ τὸν Κατσώνην φίλον του καὶ ἔγραψεν πρὸς αὐτόν, ὅτι τὸν διορίζει ἡγεμόνα μιᾶς νήσου, ἐὰν δέχεται νὰ παύσῃ τὸν πόλεμον. Ἀλλ' ὁ Λάμπρος μετὰ περιφρονήσεως ἀπέριψε τὰς προτάσεις ταύτας καὶ ἐξηκολούθησε τὸν ἔνδοξον αὐτοῦ ἀγῶνα. Συναντήσας δὲ πάλιν τὸν τουρκικὸν στόλον μετὰ τῶν νήσων Μυκόνου καὶ Σύρου, ἐνίκησεν αὐτόν καὶ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν, πληγῶσας μάλιστα καὶ τὸν Τούρκον ναύαρχον.

Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1790 ὁ Λάμπρος Κατσώνης, εὐρισκόμενος εἰς τὴν νῆσον Κέα μετὰ 9 μόνον πλοίων, ἔμαθεν, ὅτι Τουρκικὸς στόλος ἐκ 30 πλοίων ἔπλεε κατ' αὐτοῦ. Ὅθεν, ὀρμήσας κατὰ τῶν τουρκικῶν τούτων πλοίων, συνῆψε παρὰ τὸν Καφηρέα τῆς Εὐβοίας πεισματώδη ναυμαχίαν, ἣ ὅποια διήρκεσεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην καὶ δευτέραν ἡμέραν ἐπέφερε μεγάλην φθορὰν εἰς τοὺς Τούρκους, κατὰ δὲ τὴν τρίτην ἠττᾶται καὶ, πληγωθεὶς βαρῶς εἰς τὴν κεφαλὴν, διασφίζεται εἰς νῆσον Μῆλον. Κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ὁ Λάμπρος ἀπώλεσε μὲν σχεδὸν πάντα τὰ πλοῖά του καὶ 650 ἄνδρας, ἐφόνευσεν ὅμως τρεῖς χιλιάδας ἐχθρῶν καὶ ἐπλήρωσεν ἀναριθμητούς.

Νὰ χάνωμεν πατρίδα, ἀδελφία καὶ γονεῖς,
τοὺς φίλους τὰ παιδιά μας κα' ὄλους τοὺς συγγενεῖς ;
Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ,
Παρὰ σαράντα χρόνια σκλαβιὰ καὶ φυλακὴ.

Ἀφοῦ παρεσκευάσας τὰ πάντα ὁ Ῥήγας, κατέβη ἐκ τῆς Βιέννης εἰς Τεργέστην καὶ ἐκεῖθεν ἔμελλε νὰ μεταβῆ εἰς Πελοπόννησον, διὰ νὰ ἀρχίσῃ τὴν ἐπανάστασιν. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἐν Τεργέστη προδοθεὶς συνελήφθη μετὰ ἑπτὰ ἄλλων συντρόφων ὑπὸ τῆς φιλοτουρκικοῦ Αὐστριακῆς Κυβερνήσεως καὶ δέσμοι ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακάς. Μετὰ ταῦτα δὲ παρεδόθησαν εἰς τὸν Πασᾶν τοῦ Βελιγραδίου, ὁ ὁποῖος διέταξε νὰ πνίξωσιν αὐτοὺς εἰς τὸν Δούναβιν ποταμὸν. Καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἔπνιξαν, ὁ Ῥήγας ὅμως ἀντέστη καὶ δι' ἐνὸς γρόνθου εἰς τὸ στῆθος ἔρριψε τὸν δῆμιον κατὰ γῆς ἡμιθανῆ. Οἱ Τούρκοι τότε τὸν ἐπυροβόλησαν καὶ οὕτως ἀπέθανε τῷ 1798 ὁ πρωτομάρτυς τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν παλιγγενεσίας Ῥήγας Φεραῖος. Λέγεται δέ, ὅτι ἀποθνήσκων εἶπε τοὺς ἐξῆς ἀληθιμονήτους λόγους. « Ἐτσι ἀποθνήσκουσι τὰ παλληκάρια· ἀρκετὸν σπῆρον ἔσπειρα, θὰ βλαστήσῃ καὶ τὸ γένος μου θὰ θερίσῃ τὸν γλυκὺν αὐτοῦ καρπὸν ».

Ἡ ἐλευθερωθεῖσα Πατρίς, τιμῶσα τὴν μνήμην τοῦ Ῥήγα, ἔστησε τῷ 1871 πρὸ τοῦ Πανεπιστημίου μαρμαρίνον αὐτοῦ ἀνδριάντα.

33. Σουλιῶται

Ἡρωικοὶ ἄγῶνες αὐτῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ Παῶ.

Ἐν Ἠπειρῷ πολλοὶ Χριστιανοὶ ποιμένες, μὴ ὑποφέροντες τὰ ἐκ τῶν Τούρκων δεινά, κατέφυγον, ὡς οἱ κλέφται, ἐπὶ τῶν Κασσωπαιῶν ὄρεων, διὰ νὰ διαφυλάξωσι τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων των καὶ ἀναπνεύσωσιν ἐλεύθερον ἀέρα. Ἐπὶ τῶν βράχων τῶν ὄρεων τούτων οἱ ἄνδρες ἐκείνοι ἔκτισαν κατ' ἀρχὰς μὲν τέσσαρα χωριά, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλα ἑπτὰ· τὰ ἑνδεκα ταῦτα χωριά ὠνομάζοντο γενικῶς Σοῦλι, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῶν Σουλιῶται. Ὁ βίος τῶν Σουλιωτῶν ἦτο ἀκατάπαυστος πόλεμος κατὰ τῶν Τούρκων. Πάντοτε ὁ Σουλιώτης, εἴτε τὸ ποιμνιὸν του ἔβασκεν εἴτε ἐργαυπέτει πρὸ τῶν ἱερῶν εἰκόνων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τὴν σπάθην εἰς τὸ πλευρόν, τὸ ἐγχειρίδιον εἰς τὴν ζώνην καὶ τὸ πυροβόλον ἐπ' ὤμου. Πολλάκις δὲ καὶ αὐταὶ αἱ Σουλιωτίσσαι, ὡσάκις ἐγένετο πόλεμος, ἄφινον τὴν ἡλακάτην καὶ τὴν ἄτρακτον καὶ ἐλάμβανον τὰ ὄπλα.

Τῷ 1788 πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων ἔγινεν ὁ διαβόητος διὰ τὰς κακουρ-

γίας του Ἀλῆς ἐκ Τεπελενίου τῆς Ἀλβανίας. Οὗτος, μὴ ὑποφέρων νὰ βλέπῃ τοὺς ὀλίγους ἐκείνους Σουλιώτας ἐλευθέρους, ἀπεφάσισε νὰ ὑποτάξῃ αὐτούς. Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1790 ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Σουλίου, μετὰ πολλοῦ στρατοῦ, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσε· διότι οἱ Σουλιῶται ἐνίκησαν αὐτὸν καὶ κατεδίωξαν μέχρι τῶν Ἰωαννίνων, ἀφοῦ μάλιστα κατέκοψαν πολλοὺς τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ.

Μετὰ δύο ἔτη, δηλ. τῷ 1792, ὁ Ἀλῆς, πνέων ἐκδίκησιν κατὰ τῶν Σουλιωτῶν διὰ τὴν πρώτην του ἤτταν, ἐξεστράτευσε κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἠττήθη. Βλέπων δέ, ὅτι δὲν ἔδυνατο νὰ καταβάλλῃ αὐτούς διὰ τῶν ὄπλων, κατέφυγεν εἰς τὸν δόλον. Συναθροίσας περὶ τὰς 13 χιλιάδας στρατιωτῶν καὶ προφασισθεὶς, ὅτι ἐκστρατεύει κατὰ τοῦ Ἀργυροκάστρου, ἔγραψεν ἐπιστολὴν εἰς τοὺς Σουλιώτας, ζητῶν τὴν βοήθειάν των. Οἱ Σουλιῶται ἀπατηθέντες ἔστειλαν πρὸς αὐτὸν τὸν ἀρχηγόν των Λάμπρον Τσαβέλλαν μετὰ ἐβδομήκοντα ἄλλων Σουλιωτῶν καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Φῶτου· τούτους δὲ εὐθὺς ὁ Ἀλῆς ἔρριψεν εἰς τὰς φυλακὰς καὶ ἐλπίζων, ὅτι θὰ εὕρῃ τοὺς Σουλιώτας ἀπροφυλάκτους, ἐξεστράτευσε κατ' αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐπέστρεψεν εἰς Ἰωάννινα ἀπρακτος, διότι οὗτοι ἦσαν ἔτοιμοι εἰς μάχην.

Μετὰ τὴν ἀνέλπιστον ἀποτυχίαν τοῦ σχεδίου του ὁ Ἀλῆς προσεκάλεσε τὸν Τσαβέλλαν ἐνώπιόν του καὶ ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν πολλὰ χρήματα καὶ δόξαν, ἐὰν τὸν ἐβοήθει νὰ ὑποτάξῃ τὸ Σούλι. Ὁ Τσαβέλλας, θέλων νὰ φύγῃ ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ τυράννου, προσεποιήθη, ὅτι δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο, ἐὰν ἄφινεν αὐτὸν ἐλεύθερον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Σούλι καὶ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν ἄλλων ὄπλαρχηγῶν. Πράγματι ὁ Ἀλῆς πιστεύσας ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλ' ἐκράτησεν ὡς ὄμηρον τὸν δωδεκαετῆ υἱόν του Φῶτον.

Ὁ Τσαβέλλας, ἐπιστρέψας εἰς τὸ Σούλι, ἐφανέρωσεν εἰς τοὺς λοιποὺς ὄπλαρχηγούς τὰ σχέδια τοῦ αἰμοβόρου Ἀλῆ καὶ προέτρεψεν αὐτούς νὰ πολεμήσωσι γενναίως. Ἀφοῦ δὲ ἠτοιμάσας τὰ πάντα, ἔγραψε καὶ πρὸς τὸν Ἀλῆν τὰ ἐξῆς: «Χαίρω, ὅτι ἐγέλασα ἕνα δόλιον καὶ ἀπιστον ἄνθρωπον. Εἶμαι ἐδῶ νὰ ὑπερασπίσω τὴν πατρίδα μου. Γνωρίζω, ὅτι ὁ υἱός μου θὰ ἀποθάνῃ, ἐγὼ ὅμως θὰ τὸν ἐκδικήσω. Ἄν ὁ υἱός μου δὲν μείνῃ εὐχαριστημένος νὰ ἀποθάνῃ διὰ τὴν πατρίδα του, δὲν εἶνε ἀξίος νὰ ζήσῃ καὶ νὰ λέγηται υἱός μου».

Ὅτε ὁ Ἀλῆς ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἔγινε μανιώδης καὶ διετάξε νὰ φέρωσιν ἐνώπιόν του τὸν Φῶτον καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν, ὅτι θὰ τὸν ψήσῃ ζωντανόν. Ἀλλ' ὁ ἀτρόμητος Φῶτος ἀπήντησεν: «Δὲν φοβοῦμαι· ἐγεννήθην διὰ τὴν πατρίδα μου καὶ δι' αὐτὴν πρέπει νὰ ἀποθάνω· ὁ πατήρ μου θὰ ἐκδικήσῃ τὸν θάνατόν μου». Ὁ Ἀλῆς, θαυμάσας τὴν τόλμην τοῦ παιδός, δὲν ἐθανάτωσεν αὐτόν, ἐξεστράτευσε δ' ἀμέσως κατὰ τοῦ Σουλίου. Οἱ Σουλιῶται ὅμως ὑπὸ τὴν

ἀρχηγίαν τοῦ Τσαβέλλα τοσαύτην φθορὰν προξένησαν εἰς τοὺς ἔχθρους. ὥστε ὁ Ἄλῃς, ὁ ὁποῖος παρετήρει τὴν μάχην ἕκ τινος λόφου, ἔντρομος ἔφυγεν εἰς Ἰωάννινα· διὰ τὴν κρύψην δὲ τὴν ἐντροπήν του, διέταξε νὰ κλεισθῶσι τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν κατὰ τὴν εἰσοδὸν του εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ δέκα πέντε ἡμέρας δὲν ἐξῆλθε τῆς οἰκίας του. Μετὰ ταῦτα δὲ ἠναγκάσθη νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην, διὰ τῆς ὁποίας ὑπεχρεώθη νὰ πληρώσῃ χίλια γρόσια δι' ἕκαστον Τοῦρκον αἰχμαλώτων καὶ νὰ ἀποδώσῃ τὸν Φῶτον καὶ τοὺς ἄλλους αἰχμαλώτους Σουλιώτας.

Ὁ ἄγχιος Ἄλῃς, μὴ δυνάμενος νὰ ἡσυχάσῃ, ἐνόσφ τὸ Σοῦλι ἔμενεν ἐλεύθερον, συνήθροισε περὶ τὰς 10 χιλιάδας Τουρκαλβανῶν καὶ ἐξεστράτευσε πάλιν κατ' αὐτοῦ τῷ 1800, δηλ. μετὰ ὀκτώ ἔτη. Οἱ Σουλιῶται ὑπὸ τὸν Φῶτον Τσαβέλλαν, ὁ ὁποῖος εἶχε γίνεαι ἀρχηγὸς αὐτῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του, ἀντέστησαν ἥρωικῶς καὶ ἀπέκρουσαν ὅλας τὰς ἐφόδους τῶν Ἀλβανῶν. Ὁ Ἄλῃς βλέπων, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ κυριεύσῃ τὸ Σοῦλι ἐξ ἐφόδου ἀπέλειπεν αὐτὸ πανταχόθεν. Οἱ Σουλιῶται τότε ὑπέφερον τὰ πάνδεινα, διότι ἔλειψαν αὐτοὺς αἱ τροφαὶ καὶ τὰ πολεμοφόδια καὶ ἤρχισαν νὰ τρώωσι ῥίζας καὶ φλοιοὺς τῶν δένδρων. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχον καὶ ὕδωρ, διότι οἱ ἔχθροὶ εἶχον ἀποκόψει τὰς πηγὰς, ἔσθηνον τὴν δίψαν αὐτῶν διὰ τοῦ ὕδατος τῆς βροχῆς, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς τὰς κοιλοτήτας τῶν βράχων. Καὶ μεθ' ὅλα ὅμως ταῦτα οἱ ἀτρόμητοι ἐκεῖνοι ἄνδρες δὲν ἤθελον μηδὲ λέξιν νὰ ἀκούσωσι περὶ ὑποταγῆς.

Ἐπὶ τέλους ὁ Ἄλῃς κατῴρθωσε διὰ προδοσίας νὰ νικήσῃ τοὺς γενναίους Σουλιώτας καὶ ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ Κούγκι, φρούριον τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, τὸ ὁποῖον εἶχε κτίσει ὁ μοναχὸς Σαμουήλ. Ἐκεῖ δέ, ἀφοῦ ἠγωνίσθησαν ἀκόμη ἐπὶ τέσσαρας μῆνας συνωμολόγησαν τῷ 1803, δηλαδὴ μετὰ τριετῆς ἀγῶνας, συνθήκην πρὸς τὸν Ἄλῃν, διὰ τῆς ὁποίας ὑπεχρεώθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ Σοῦλι καὶ ἀπέλθωσιν, ὅπου θέλουσιν.

Ἐνῶ δὲ οἱ Σουλιῶται ἀνεχώρουν διηρημένοι εἰς τρία σώματα, ὁ Σαμουήλ μετὰ πέντε ἄλλων συντρόφων ἐξηκολούθει νὰ ὑπερασπίζῃ τὸ φρούριον· ὅτε δὲ εἰσῆλθον εἰς αὐτὸ πολλοὶ τῶν ἔχθρῶν, ἔθεσε πῦρ εἰς βαρέλιον πυρίτιδος καὶ ἀνετινάχθη μετὰ τῶν συντρόφων του καὶ 500 ἔχθρῶν εἰς τὸν αἴρα. Τὴν πράξιν ταύτην τοῦ Σαμουήλ λαθῶν ὡς πρόφασιν ὁ Ἄλῃς, διὰ νὰ παραβῆ τὰς συνθήκας, διέταξε τὴν καταδίωξιν τῶν Σουλιωτῶν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον σῶμα ἐκ 1500 Σουλιωτῶν κατῴρθωσε νὰ φθάσῃ σχεδὸν σφῶν εἰς τὴν πόλιν Πάργαν· τὸ δὲ δεύτερον κατέφυγεν εἰς βραχώδη τοποθεσίαν, ὀνομαζομένην Ζάλογγον, ὅπου ἐπὶ δύο ἡμέρας ἀπέκρουε τὰς ἐφόδους τῶν ἔχθρῶν· ἀφοῦ δὲ ἔλειψαν αὐτοὺς αἱ τροφαὶ καὶ τὰ πολεμοφόδια διήλθον ξιφῆρεις διὰ μέσον τῶν ἔχθρῶν καὶ ἐξ 800 ἀνδρῶν μόλις 150 διεσώθησαν. Ἐξήκοντα

δὲ Σουλιώτισσαι, διὰ νὰ μὴ πέσωσιν εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, ἔρριψαν τὰ τέκνα των καὶ ἑαυτὰς εἰς τὸν κάτωθεν τοῦ Ζαλόγκου Ἀχέροντα ποταμόν, ἄδουσαι καὶ χορεύουσαι τὸν συρτὸν χορὸν. Τὸ δὲ τρίτον τέλος σῶμα κατέφυγον εἰς τὸ μοναστήριον Σέλτσον καί, ἀφοῦ ἐπὶ 4 μῆνας ἀντέστησαν ἥρωικῶς διήλθον καὶ οὗτοι ξιφῆρεις διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν καὶ ἔφθασαν εἰς Πάργαν 45 μόνον ἐκ τῶν χιλίων. Πάντες οἱ εἰς Πάργαν περισωθέντες Σουλιῶται μετέβησαν μετὰ ταῦτα εἰς τὰς Ἰονίους νήσους. Τιοιοῦτον θλιβερὸν τέλος ἔλαβον οἱ ἥρωικοὶ ἄγωνες τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ!

Θάνατος τοῦ Ἀλῆ (1822). Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Σουλίου ὁ Ἀλῆς μεγάλως ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου· ἀλλὰ κατὰ τὸ 1820 ἀπεστάτησε κατ' αὐτοῦ προσκάλεσας μάλιστα εἰς βοήθειάν του καὶ τοὺς Σουλιώτας, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπεσχέθη νὰ ἀποδώσῃ τὴν πατρίδα των. Οὕτω δὲ οἱ Σουλιῶται μετὰ 17 ἔτη ἐπέστρεψαν εἰς τὴν ἀγαπητὴν των πατρίδα καὶ συνεμάχησαν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ αὐτῶν. Ὁ Σουλτᾶνος μεγάλως ὀργίσθη κατὰ τοῦ Ἀλῆ καὶ ἀπέστειλε κατ' αὐτοῦ στρατεύματα εἰς Ἰωάννινα· οὗτος κατ' ἀρχὰς μὲν ἀνθίστατο γενναίως, ἀλλ' ὅτε ἐστάλη κατ' αὐτοῦ ὁ διοικητὴς τῆς Πελοποννήσου Χουρσίτ πασᾶς ἠττήθη καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος. Μετὰ ταῦτα ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Χουρσίτ ἐφόρευσε αὐτὸν (1822), τὴν δὲ κεφαλὴν του ἀποκόψας ἔστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν Σουλτᾶνον.

34. Φιλικὴ Ἐταιρεία (1814).

Εἰς τὴν Ὀδησόν, πόλιν τῆς Ῥωσίας, τρεῖς ἔμποροι Ἕλληνας, ὁ Νικόλαος Σκουφᾶς ἐξ Ἀρτης, ὁ Ἀθανάσιος Τσακάλωφ ἐξ Ἰωαννίνων καὶ ὁ Ἐμμανουὴλ Ἐάνθος ἐκ τῆς νήσου Πάτμου, συνέστησαν τῷ 1814 μυστικὴν ἑταιρείαν, τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτο νὰ παρασκευάσῃ πάντας τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῶν τυράννων. Ἡ μυστικὴ αὕτη ἑταιρεία ὠνομάσθη Φιλική, οἱ δὲ ἄνδρες οἱ ὁποῖοι ἐγίνοντο μέλη αὐτῆς ὠνομάζοντο Φιλικοί. Οἱ ἱδρυταὶ τῆς Ἐταιρείας μετὰ τοσοῦτου ζήλου καὶ προθυμίας ἐργάζοντο, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου προσέλαβον ὡς μέλη αὐτῆς τοὺς ἐπισημοτάτους τῶν ἀρματωλῶν καὶ κλεφτῶν, τοὺς ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς, διδασκάλους, προεστώτας καὶ χιλιάδας ἄλλων Ἑλλήνων, διεσπαρμένων εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου.

Τὰ μέλη τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας διηροῦντο εἰς ἑπτὰ τάξεις ἢ βαθμούς, εἰς ἀδελφοποιτούς, συστημένους, ἱερεῖς, ποιμένας ἀρχιποιμένας, ἀφιερωμένους καὶ ἀρχηγούς τῶν ἀφιερωμένων. Διὰ νὰ γίνῃ δὲ τις μέλος αὐτῆς, ἐξητάζετο πρῶτον, ἐὰν ἦτο τίμιος, πιστός, καὶ ἀγαθός· ἔπειτα δὲ ὠρχίζετο ὑπὸ ἱερέως ἐνώπιον τῆς εἰκό-

νος τῆς Ἀναστάσεως ἐν καιρῷ νυκτός νὰ ἔχη πίστιν, σιωπὴν, ὑπομονὴν καὶ ὑπακοὴν εἰς τὸν ἀνώτερόν του.

Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία μετὰ πολλῶν κόπων καὶ κινδύνων εἰργάζετο πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς. Πλεῖστα μέλη αὐτῆς διέτρεχον ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν καὶ ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον, διὰ νὰ παρασκευάσωσι καὶ ἐξεγείρωσι τὸν λαόν. Εἰς τοὺς ναοὺς οἱ ἱερεῖς ἀνέπεμπον εὐχὰς ὑπὲρ τῆς προόδου καὶ ἐπιτυχίας τοῦ ἀγῶνος· οἱ πνευματικοί, ἐξομολογοῦντες τοὺς χριστιανούς, παρεκίνοῦν αὐτοὺς εἰς ἐπανάστασιν λέγοντες, ὅτι αὕτη ἦτο θέλημα τοῦ Θεοῦ· εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία οἱ νέοι ἔψαλλον τὰ ἄσματα τοῦ Ῥήγα· εἰς μυστικούς τόπους οἱ σιδηρουργοὶ καὶ ὄπλοπιοὶ κατεσκεύαζον ὅπλα καὶ πολεμοφόδια καὶ τέλος ἐπὶ τῶν ὄρεων οἱ ἄνδρες ἐγυμνάζοντο εἰς τὴν σκοποβολίαν. Ἐνῶ δὲ πάντα ταῦτα ἐγίνοντο, ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἔμεινε τυφλὴ καὶ οὐδεμίαν εἰδήσιν ἔλαβε, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν ἔθνος τοιοῦτοτρόπως παρεσκευάσθη εἰς τὸν μέγαν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα.

Οἱ ἰδρῦται τῆς Φ. Ἐταιρείας τῷ 1820, ὅτε ἤδη τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα, ἐσκέφθησαν νὰ εὑρωσιν ἰκανόν τινα καὶ ἐνάρετον ἄνδρα, εἰς τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἀναθέσωσι τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀγῶνος. Ἐστειλαν λοιπὸν τὸν Εἰάνθον εἰς Πετροῦπολιν, ὅπως παρακαλέσῃ τὸν ἐκ Κερκύρας Ἰωάννην Καποδίστριαν, ὑπουργὸν τότε τῆς Ῥωσίας νὰ δεχθῇ τὴν ἀρχηγίαν. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὗτος ἠρνήθη, ὁ Εἰάνθος προέτεινεν εἰς τὸν ὑπασπιστὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσίας, Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ὁ ὁποῖος προθύμως ἐδέχθη τὴν ἀρχηγίαν καὶ ἀνηγορεύθη γενικὸς ἐπίτροπος τῆς Ἐταιρείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

⌘ 35. Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης (1792—1828)

Ἡ ἐν Μολδαβίᾳ καὶ Βλαχίᾳ ἐπαναστάσις.

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1792 καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Κωνσταντίνου Ὑψηλάντου. Πολὺ νέος ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν ἐν Πετροῦπόλει στρατιωτικὴν σχολὴν ὡς ὑπότροφος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσίας Ἀλεξάνδρου καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν του κατετάχθη ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸν Ῥωσικὸν στρατόν. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τοὺς πόλεμους τῆς Ῥωσίας κατὰ τῆς Γαλλίας ἔδειξε μεγάλην ἀνδρείαν, ἀπο-

λέσας μάλιστα εἰς τινὰ μάχην καὶ τὸν δεξιὸν τοῦ βραχίονα, διὰ τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ μεγάλως ἐτίμησεν αὐτὸν καὶ διώρισεν ὑπάσπιστήν του.

Ὁ Ὑψηλάντης, δεχθεὶς τὴν ἀρχηγίαν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἐζήτησε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἄδειαν ἀπουσίας καὶ τῇ 22 Φεβρουαρίου τοῦ 1821 διήλθε μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν του Νικολάου καὶ Γεωργίου τὸν Προῦθον ποταμὸν φθάσας δὲ εἰς τὸ Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας, ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ χιλιάδες Ἑλλήνων ἔτρεξαν νὰ ταχθῶσι περὶ αὐτόν. Πεντακόσιοι δὲ ἐνθουσιώδεις νέοι ἐκ τῶν καλλίστων Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, ἀφήσαντες τὰς ἐν Εὐρώπῃ σπουδὰς των, ἦλθον καὶ ἔλαβον τὰ ὄπλα ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Οὗτοι ἀπετέλεσαν ἰδιαιτέρον στρατιωτικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον ὁ Ἀλέξανδρος ὠνόμασεν Ἱερὸν λόχον, καὶ πάντες ὠρκίσθησαν ἢ νὰ νικήσωσιν ἢ νὰ ἀποθάνωσιν.

Οἱ Τούρκοι, εὐθύς ὡς ἔμαθον τὸ κίνημα τοῦ Ὑψηλάντου, κατεπλάγησαν καὶ συναθροίσαντες ἀρκετὰς δυνάμεις ἐπήρχοντο κατ' αὐτοῦ. Καὶ 4 μὲν χιλιάδες ἐξ αὐτῶν διεσκόρπισαν 700 Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο πρὸ τῆς πόλεως Γαλαζίου ὑπὸ τὸν Ἀθανάσιον Καρπενησιώτην (1 Μαΐου 1821), δύο δὲ χιλιάδες κατέλαβον τὸ Δραγατσάνιον, χωρίον τῆς Βλαχίας, καὶ ὠχυρώθησαν ἐκεῖ. Ὁ Ὑψηλάντης μετὰ τὴν μάχην τοῦ Γαλαζίου εὐρισκόμενος ἐν Ῥιμνίκῳ, ἀπέστειλε κατὰ τῶν ἐν Δραγατσανίῳ ὠχυρωμένων Τούρκων τὸν Γεώργιον Ὀλύμπιον καὶ τὸν Βασίλειον Καραβίαν μετὰ 5 χιλιάδων ἀνδρῶν, ὡς καὶ τὸν ἀδελφόν του Νικόλαον, ἀρχηγόν τοῦ Ἱεροῦ λόχου. Ὁ Καραβίας, ἀνὴρ παράφορος, φθάσας πρῶτος εἰς τὸ Δραγατσάνιον, ἐπετέθη ἀμέσως μετὰ τῶν 500 ἰππέων του κατὰ τῶν Τούρκων, παρασύρας καὶ τὸν Ἱερὸν λόχον, χωρὶς νὰ περιμείνη τὸν Γεώργιον Ὀλύμπιον. Οἱ Τούρκοι κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφοβήθησαν, ἀλλ' ἀφοῦ εἶδον, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἦσαν ὀλίγοι, ἔλαβον θάρρος καὶ ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν. Καὶ πρῶτον μὲν διεσκόρπισαν τοὺς ἰππεῖς τοῦ Καραβίου, ἔπειτα δὲ ἐπέπεσον καὶ κατὰ τῶν Ἱερολοχιτῶν. Οἱ Ἱερολοχιταί, ἂν καὶ ἦσαν ἀπειροὶ καὶ ἐμάχοντο πρὸς τετραπλάσιους ἐχθρούς, ἐπολέμησαν ὅμως γενναίως καὶ ἥρωικῶς, μέχρις ὅτου ἔπεσον πάντες ἐκτὸς 100, τοὺς ὁποῖους προφθάσας ἔσωσεν ὁ Γεώργιος Ὀλύμπιος. Ἡ μάχη αὕτη τοῦ Δραγατσανίου ἔγινε τῇ 7 Ἰουνίου τοῦ 1821.

Ὁ Ὑψηλάντης μετὰ τὴν μάχην τοῦ Δραγατσανίου, βλέπων, ὅτι ἡ ἐπανάστασις δὲν προώδευεν ἐν Μολδοβλαχίᾳ, ἀπεφάσισε νὰ κατέλθῃ εἰς Ἑλλάδα καὶ ἀγανισθῇ μετὰ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τῆς 25 Μαρτίου εὐρίσκοντο εἰς τὰ ὄπλα. Ἄλλ' ἐνῶ διήρχετο διὰ τῆς Αὐστρίας, οἱ φιλότουρκοι Αὐστριακοὶ συνέλαβον αὐτὸν καὶ ἔρριψαν εἰς τὰς φυλακάς, ὅπου διέμεινεν ἐπὶ ἕξ ἔτη. Καὶ ἀπεφυλακίσθη μὲν

τῷ 1827, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇ φυλακῇ εἶχε πάθει ἡ ὑγεία του, τὸ ἀκόλουθον ἔτος ἀπέθανεν ἐν Βιέννῃ (1828), ἔχων ἐν τῇ καρδίᾳ του λύπην ἀνέκφραστον, διότι δὲν ἤξιώθη νὰ ἀποθάνῃ πολεμῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος του.

✽ 36. **Ἐκρηξίς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐν Καλαβρυτοῖς, Καλάμαις καὶ Πάτρας (1821).**

Ἡ 23 Μαρτίου.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Πελοποννήσου, μαθόντες τὴν ἐν Μολδοβλαχίᾳ ἐπανάστασιν, τοσοῦτον θάρρος ἔλαβον, ὥστε ἀπεφάσισαν ἀμέσως καὶ αὐτοὶ νὰ ἀρπάσωσι τὰ ὄπλα κατὰ τῶν τυραννῶν. Τὴν φλόγα δὲ τῆς ἐπανάστασεως εἶχεν ἀνάψει εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν πρὸ πάντων ὁ ἐνθουσιώδης καὶ ἀτρόμητος Ἀρχιμανδρίτης, Γρηγόριος Δικαῖος, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο καὶ Παπαφλέσας. Οὗτος, τρέχων ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον, ἔλεγεν εἰς τοὺς χωρικοὺς, ὅτι Ῥωσικὸς στρατός, ἤρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν Τούρκων, καὶ ὅτι ὁ Σουλτάνος ἐμελλε νὰ δολοφονηθῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ἐπανάστασις ἐν Καλαβρυτοῖς. Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία ὡς ἡμέραν ἐνάρξεως τῆς ἐπανάστασεως εἶχεν ὀρίσει τὴν 25 Μαρτίου τοῦ 1821. Ἐπειδὴ ὅμως πολλοὶ προεστῶτες τῆς Πελοποννήσου ἐδίσταζον, φοβούμενοι τὰς δυνάμεις τῆς Τουρκίας, ὁ Παπαφλέσας ἐπεισε γενναῖόν τινα καὶ τολμηρὸν φίλον του, τὸν κλέφτην Νικόλαον Σολιώτην, νὰ ἀρχίσῃ αὐτὸς τὴν ἐπανάστασιν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαβρυτῶν. Ὁ ἀνδρεὺς κλέφτης μετὰ τινῶν ἄλλων τολμηρῶν συντρόφων του ἐπέπεσε κατὰ ὀκτῶ Τούρκων εἰσπρακτῶρων καὶ ἐφόνευσεν αὐτούς (13 Μαρτίου). Μετὰ τρεῖς δὲ ἡμέρας προσέβαλεν ἐπίσης 60 Ἄλβανούς, οἱ ὅποιοι ἐπορεύοντο εἰς Τρίπολιν, καὶ ἠνάγκασε καὶ αὐτούς νὰ παραδώσωσι τὰ ὄπλα. Μετὰ τὰ κατορθώματα ταῦτα τοῦ Σολιώτου 600 Ἕλληνες εἰσῆλθον εἰς τὰ Καλαβρυτα καὶ ἐπολιοῦρχησαν τὸν Τούρκον διοικητὴν ἐντὸς τῶν πύργων του καὶ ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ παραδοθῇ (21 Μαρτίου). Αἱ ἐπιτυχίαι αὗται ἐνέπνευσαν θάρρος εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἱ δὲ Τούρκοι ἐκ φόβου ἤρχισαν νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὰ φρούρια μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των

Πετρόμπενς καὶ Καλάμαι. Τὴν 22 Μαρτίου ἐπανεστάτησε καὶ ἡ Μάνη, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ ἔτους 1670 εἶχε λάβει τὸ δικαίωμα παρὰ τοῦ Σουλτάνου νὰ κυβερνᾶται ὑπὸ ἐγχωρίου ἡγεμόνος, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο Μπέης. Ὁ ἡγεμὼν αὐτῆς Πέτρος Μαυρομιχάλης, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο καὶ Πετρόμπενς, κατελθὼν μετὰ δύο χιλιάδων Μανιατῶν ἐκ τοῦ Ταυγέτου καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, Παπαφλέσα, Νικηταροῦ καὶ ἄλλων ὀπλαρχηγῶν, ἐπο-

λιόρκησε τὰς Καλάμας καὶ τὴν 23 Μαρτίου ἐκυρίευσαν αὐτάς. Τὴν ἐπομένην δὲ ἡμέραν πρὸς πανηγυρισμὸν τῆς νίκης τῶν Ἑλληνικῶν ὀπλων 25 ἱερεῖς καὶ 5000 ἐπαναστάται ἔψαλαν δοξολογίαν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἀνέπεμψαν εὐχὰς ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Γερμανὸς καὶ Πάτραι. Ἀλλὰ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ὕψωσεν ἐπίσημῶς ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῶν Πατρῶν Γερμανὸς ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἁγίας Λαύρας **τῇ 25 Μαρτίου 1821.** Ἀκολουθούμενος δὲ οὗτος ὑπὸ 10 χιλιάδων βροκαλοφόρων καὶ ὀπλοφόρων, εἰσῆλθεν ἔπειτα εἰς τὰς Πάτρας καὶ ἔστησε τὴν σημαίαν ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἀπερίγραπτος ἦτο ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ πλήθους! Ἄνδρες καὶ γυναῖκες προσερχόμενοι ἠσπάζοντο αὐτὴν καὶ ἐνθουσιωδῶς ἐφώναζον «Ζήτω ἡ ἐλευθερία! Ζήτωσαν οἱ ἀρχηγοί! Καὶ εἰς τὴν Πόλιν νὰ δώσῃ ὁ Θεός!».

Τὸ ἐν Πελοποννήσῳ ἐπαναστατικὸν κίνημα διεδόθη πανταχοῦ ὡς ἀστραπή. Αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἡ Στερεὰ Ἑλλάς, ἡ Θεσσαλία καὶ μὲγαλῆ μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ Ἡπείρου εὐρίσκοντο εἰς τὰ ὅπλα, διὰ νὰ θραύσωσι τὰς ἀλύσεις των, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τῶν ἐπαναστατῶν δὲν ἠκούοντο ἄλλαι λέξεις εἰμὴ μόνον «ἐλευθερία ἢ θάνατος».

38. Πατριάρχης Γεωργίου ὁ Ε' (1745—1821).

Ἡ ἀπαγχονιστὴς αὐτοῦ καὶ ὄψαγαί τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ εἶδησις τῆς ἐν Πελοποννήσῳ ἐπαναστάσεως ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν 2 Ἀπριλίου, Σάββατον τοῦ Λαζάρου. Ὁ τότε Σουλτᾶνος Μαχμουτ ὁ Β' ὠργίσθη σφόδρα καὶ διέταξε νὰ φυλακίζωνται καὶ σφάζωνται ἐπίσημοι Ἕλληνες τῆς πόλεως, κατὰ τῶν ὁποίων εἶχεν ὑποψίαν, ὅτι ἦσαν ἔνοχοι εἰς τὴν ἐπανάστασιν. Οἱ αἰμοχαρεῖς Τούρκοι ἔτρεχον καθ' ἐλάχιστην εἰς τὰς ὁδοὺς μὲ γυμνὰ ξίφη καὶ ἄλλους μὲν τῶν Χριστιανῶν ἔσφαζον, ἄλλους δὲ ἐλήστευον, ἄλλους δὲ ἐφυλακίζον καὶ διάφορα ἄλλα κακουργήματα ἔπραττον. Θέλων δὲ ὁ Σουλτᾶνος νὰ ἐμπνεύσῃ τὸν γενικὸν τρόμον εἰς τοὺς Χριστιανούς, διέταξε τὴν σφαγὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γεωργίου τοῦ Ε'.

Ὁ Ἱερομάρτυς οὗτος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἐγεννήθη ἐν Δημητσάνῃ τῆς Ἀρκαδίας τῷ 1745 καὶ ὠνομάζετο Γεώργιος Ἀγγελόπουλος. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐσπούδασεν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του, ἔπειτα δὲ μετέβη εἰς Σμύρνην πρὸς τελειοτέραν αὐτοῦ μόρφωσιν. Ἐκεῖ δὲ ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης, ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι ἦτο

σεμνός και χρηστός νέος, χειροτόνησεν αὐτὸν διάκονον και μετωνόμασε Γρηγόριον. Τῷ 1784 ὁ Γρηγόριος χειροτονήθη Μητροπολίτης Σμύρνης και τῷ 1797 ἐξελέχθη Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Ὡς Πατριάρχης ὁ Γρηγόριος ἔπραξε πολλὰς εὐεργεσίας εἰς τὸ ἔθνος ἕνεκα τῶν ὁποίων πάντες ἠγάπων και ἐσέβοντο αὐτόν. Ἰδρυσεν τυπογραφεῖον πρὸς διάδοσιν ὀφελίμων βιβλίων, ἐπροστάτευσε τὰ σχολεῖα και ἐφρόντισε περὶ τοῦ Κλήρου· ἦτο δὲ μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας και συνεννοεῖτο κρυφίως μετὰ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῆς περὶ τῆς ἐπαναστάσεως.

Ὅτε οἱ Τούρκοι ἤρχισαν τὴν 3 Ἀπριλίου, Κυριακὴν τῶν Βαίων, νὰ σφάζωσι τοὺς Χριστιανούς, πολλοὶ συνεβούλευσαν τὸν Πατριάρχην νὰ φύγῃ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, διὰ νὰ σωθῆ. «Δὲν φεύγω», ἀπήντησεν ὁ ἀοίδιμος Γρηγόριος· «ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς θυσιάζει τὴν ζωὴν του ὑπὲρ τῶν προβάτων. Ἐὰν φύγω, οἱ Τούρκοι θὰ γίνωσιν ἀγριώτεροι και θὰ χύσωσι περισσότερον αἷμα».

Ἐνῶ ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ἐτέλει ἐν τῷ Πατριαρχικῷ ναῶ τὴν θείαν λειτουργίαν τῆς Ἀναστάσεως μετὰ 12 ἄλλων ἀρχιερέων κατὰ τὸ μεσονύκτιον τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, αἰφνης ἀγρία πλήθη Τούρκων περιεκύκλωσαν τὰ Πατριαρχεῖα. Ὁ Πατριάρχης ἀτάραχος ἐξηκολούθησεν τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν και μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς ἀνέβη μετὰ τῶν 12 ἀρχιερέων εἰς τὰ Πατριαρχεῖα. Ἀμέσως δὲ οἱ Τούρκοι συνέλαβον αὐτόν και μετὰ τὴν μεσημβρίαν τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα (10 Ἀπριλίου 1821) ἀπηγχόνισαν ἐκ τῆς μεσαιᾶς πύλης τῶν Πατριαρχείων, ἡ ὁποία μέχρι σήμερον μένει κατάκλειστος ἕνεκα τοῦ φαινομένου τούτου κακουργήματος.

Τρεῖς ἡμέρας ἔμεινεν ἐπὶ τῆς ἀγχόνης τὸ ἱερόν λείψανον τοῦ Πατριαρχου, οἱ δὲ Τούρκοι ἐξέυβριζον και ἐκτύπουν αὐτὸ διὰ ῥοπαλῶν τὴν δὲ τετάρτην ὁ δῆμιος ἐξεκρέμασεν αὐτὸ και παρέδωκεν εἰς τοὺς Ἑβραίους, οἱ ὅποιοι τὸ ἔσυραν ἀνὰ τοὺς βορβορώδεις δρόμους τῆς Κωνσταντινουπόλεως και ἐπὶ τέλους ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν. Μετ' ὀλίγας ὁμως ἡμέρας ὡς ἐκ θαύματος τὸ ἱερόν λείψανον ἀνέβη εἰς τὴν ἐπιφανειαν τῆς θαλάσσης, ὁ δὲ πλοίαρχος Ἰωάννης Σκλάβος ἐκ Κεφαλληνίας ἀναγνωρίσας αὐτὸ ἔλαβε και ἔφερεν εἰς τὴν Ὀδησσὸν τῆς Ῥωσίας. Ἐκεῖ δὲ κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου ἐτάφη μετὰ βασιλικῶν τιμῶν.

Ὅτε ἡ Ἑλλὰς ἠλευθερώθη, θέλουσα νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῆς πρὸς τὸν Ἐθνομάρτυρα Γρηγόριον, μετεκόμισε τὰ ὀστά αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας τῷ 1871· τὸ δὲ ἐπόμενον ἔτος ἔστησε πρὸς τιμὴν αὐτοῦ μαρμαρίνον ἀνδριάντα πρὸ τοῦ Πανεπιστημίου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πατριαρχου ὅμοιοι σφαγαὶ ἔγιναν και ἐν Σμύρῃ, Κύπρῳ, Ῥόδῳ και Κρήτῃ. Ὀγδοῦκοντα Ἐπίσκοποι και Ἀρχι-

μανδρῆται καὶ ἄπειροι λαϊκοὶ ὑπέμειναν τὸν μαρτυρικὸν θάνατον. Ἄλλὰ τὸ χυθὲν αὐτῶν αἷμα ἐξηγήρωσε περισσότερον τοὺς ἀγωνιζομένους Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι ὠρίστησαν πλέον ἢ νὰ νικήσωσιν ἢ νὰ ἀποθάνωσιν.

30. Ἀθανάσιος Διάκος (1788—1821).

Ἡ ἐν Ἀλαμάνᾳ μάχῃ (25 Ἀπριλίου 1821).

Εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα τὴν σημαίαν τῆς ἐπανάστασεως ὕψωσαν οἱ ἄρματωλοὶ, Πανουργιάς, Ἀθανάσιος Διάκος καὶ Δυοβουνιώτης. Τούτων ἐξοχώτερος ἦτο ὁ Ἀθανάσιος Διάκος, γεννηθεὶς ἐν Μουσουλίτῃ τῆς Παρνασσίδος τῷ 1788. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἐκλείσεν αὐτὸν ἐν ἡλικίᾳ 12 ἐτῶν εἰς μικρὸν μοναστήριον, ὅπου μετ' ὀλίγα ἔτη ὁ Ἀθανάσιος ἐχειρατονήθη διάκονος. Ἄλλ' ὁ Διάκος, μισῶν τὴν τυραννίαν τῶν Τούρκων, ἔφυγεν ἐκ τοῦ μοναστηρίου καί, ἐνδυσθεὶς τὴν στολὴν τῶν κλεφτῶν, ἀνέβη εἰς τὰ ὄρη. Τοσοῦτον δὲ διεφημίσθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του, ὥστε ὁ ἄρματωλὸς Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουῦττος παρέλαβεν αὐτὸν ὡς πρωτοπαλλήκαρόν του. Ἐπειτα δὲ ὁ Διάκος ἔγινεν ἄρματωλὸς τῆς Λεβαδείας.

Ἀθανάσιος Διάκος

Ὅτε ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις ἐν Πελοποννήσῳ, ὁ διοικητὴς αὐτῆς Χουραϊτ Πασῆς εὕρισκετο εἰς Ἰωάννινα, πολεμῶν πρὸς τὸν Ἄλῆν, ὁ ὅποιος, ὡς γνωρίζομεν, εἶχεν ἀποστατήσει κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Μαθὼν ὁ Χουραϊτ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ἔστειλεν ἐκ τῆς Ἠπείρου κατὰ μὲν τῆς Πελοποννήσου τὸν Μουσταφάμπεν μετὰ 3500 Ἀλβανῶν, κατὰ δὲ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος τὸν Ὁμέρ Βριώνην καὶ Κιοσσὲ Μεχμὲτ μετὰ 9 χιλιάδων πεζῶν καὶ ἵππέων. Τότε ὁ Ἀθανάσιος Διάκος, ὁ Πανουργιάς καὶ Δυοβουνιώτης ἔσπευσαν μετὰ 1500 μαχητῶν νὰ καταλάβωσι τὰς Θερμοπύλας, ὅπως ἐμποδίσωσι τοὺς δύο πασάδες νὰ προχωρήσωσιν. Καὶ ὁ μὲν Διάκος μετὰ τῶν συντρόφων του κατέλαβε τὴν

γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας, δηλ. τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ, ὁ δὲ Πανουργιάς καὶ ὁ Δουσβουνιώτης τὰ περίξ μέρη.

Πρὶν ὠχυρωθῶσι καλῶς οἱ Ἕλληνες, ὁ Ὁμὲρ Βριώνης φθάσας ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν καὶ τὸν μὲν Πανουργιάζην καὶ Δουσβουνιώτην ἔτρεψεν εἰς φυγὴν, συνῆψε δὲ πεισματώδη μάχην πρὸς τὸν Διακόν. (23 Ἀπριλίου 1821) Περικυκλωθεὶς ὁ Διακός ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐμάχετο κατ' αὐτῶν ὡς λέων, μείνας μόνος μετὰ 45 συντρόφων του, διότι οἱ λοιποὶ ἐκ φόβου εἶχον φύγει. Τότε τινὲς συνεβούλευσαν αὐτὸν νὰ φύγη, εἰς δὲ μάλιστα τῷ προσέφερε καὶ ἵππον τάχιστον· ἀλλ' ὁ ἥρωὸς ἀπήντησεν· ὁ Διακός δὲν φεύγει, οὐδὲ ἀφίνει τοὺς συντρόφους του· καὶ ἐξηκολούθει νὰ μάχηται ὡς νέος Λεωνίδαο, φονεύων τοὺς ἐχθροὺς σωρηδόν. Τὰ τουφέκια τῶν συντρόφων γίνονται κομμάτια καὶ μάχονται μὲ τὰ ξίφη. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους πίπτουσι πάντες νεκροί, αὐτὸς δὲ πληγωθεὶς ὑπὸ σφαίρας συλλαμβάνεται ζῶν καὶ φέρεται αἱματόφυρτος ἐνώπιον τοῦ Ὁμὲρ Βριώνη εἰς Λαμίαν.

Ὁ Ὁμὲρ Βριώνης, θαυμάσας τὴν ὠραίαν μορφήν καὶ τὸ λαμπρὸν ἀνάστημα τοῦ Διακοῦ, εἶπεν, ὅτι θὰ χάριση εἰς αὐτὸν τὴν ζωὴν, ἐὰν δέχηται νὰ γίνῃ Τούρκος. Ὁ Διακός ὅμως μετὰ περιφρονήσεως ἀπέρριψε τὴν πρότασιν, εἰπὼν : « Ἐγὼ Ἕλληνας ἐγεννήθην καὶ Ἕλληνας θὰ ἀποθάνω ». Τότε ὁ Ὁμὲρ Βριώνης διέταξε νὰ σουβλισθῇ καὶ ψηθῇ ζωντανός. Ὅτε δὲ ὁ Διακός ἐπορεύετο εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης, ἔστρεψε τὸ βλέμμα αὐτοῦ πρὸς τοὺς χλοεροὺς λειμῶνας καὶ εἶπε μὲ πικρὸν παράπονον :

Γιὰ δὲς καιρὸ πού διάλεξεν ὁ χάρος νὰ μὲ πάρῃ,
Τόρα π' ἀνθίζουν τὰ κλαριά καὶ βγάζ' ἡ γῆ χορτάρι.

Ὁ Διακός ἐσουβλίσθη καὶ ἐψήθη ὡς ἀρνίον· ὑπέμεινε δὲ τὸ μαρτύριον ἐπὶ τρεῖς ὀλοκλήρους ὥρας, χωρὶς φωνὴν νὰ ἐξέλθῃ τοῦ στόματός του, οὐδὲ δάκρυ νὰ βρέξῃ τοὺς ὀφθαλμούς του ! Ὁ μάρτυρ οὗτος τῆς ἐλευθερίας ἀπέθανε τῇ 24 Ἀπριλίου 1821 ἐν ἡλικίᾳ 33 ἐτῶν.

39. Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος.

Τὸ γένει τῆς Γραβιάς (8 Μαΐου 1821).

Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ Ἰθάκῃ τῷ 1788 καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ γνωστοῦ περιφήμου ἀρματωλοῦ Γεωργίου Ἀνδροῦτσου· ἐβαπτίσθη δὲ ὑπὸ τοῦ Λάμπρου Κατσώνη, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχαίου βασιλέως τῆς Ἰθάκης. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του κατέφυγεν εἰς Ἰωάννινα, ὅπου ὁ Ἀλῆ Πασσὰς προσέλαβεν αὐτὸν καὶ κατέταξε μεταξὺ τῶν σωματοφυλάκων του.

Ὁ Ὀδυσσεὺς ἦτο ἀνὴρ ὄρατος καὶ ῥωμαλέος, εἶχε δὲ ἀνάστημα μέτριον, μέτωπον πλατύ, κόμην ξανθὴν, ὄφρυς πυκνάς καὶ μεγάλας, μύστακα παχὺν καὶ στῆθος δασύμαλλον. Τοσοῦτον δὲ ταχύς εἰς τοὺς πόδας ἦτο, ὥστε οὐδὲ ὁ τάχιστος ἵππος ἠδύνατο νὰ φθάσῃ αὐτόν, ἐνῶ ἔτρεχεν· ἐπήδα δὲ καὶ τὰς πλατυτάτας τάφρους καὶ ὑπεράνω ἀμάξης φορτωμένης χόρτον. Ἐνεκα λοιπὸν τῶν προτερημάτων τούτων ὁ Ἄλῃς διώρισεν αὐτὸν ἀρματωλὸν τῆς Λεβαδείας καὶ ἔπειτα γενικὸν ἀρματωλὸν τῆς Βοιωτίας.

Ὅτε ἐξεργράγη ἡ ἐπανάστασις, ὁ Ὀδυσσεὺς εὕρισκετο εἰς τὴν Ἑπτάνησον· ἀφήσας δ' ἐκεῖ τὴν οἰκογένειάν του ἀνεχώρησε πλήρης ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἔφθασεν εἰς Ἄμφισσαν τὴν ἐπομένην ἡμέραν τῆς ἐν Ἀλαμάνῃ μάχης, ὅπου εὕρισκοντο καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Διάκου ὁ Ὀμῆρ Βριώνης καὶ Κιοσσὲ Μεγμέτ, διελθόντες τὰς Θερμοπύλας, ἐπορεύοντο ἀνευ ἀντιστάσεως κατὰ τῆς Ἀμφίσσης. Τότε ὁ Ὀδυσσεὺς, θέλων νὰ ἐκδικήσῃ τὸν σκληρὸν θάνατον τοῦ φίλου του Διάκου, ἀπεφάσισεν ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων νὰ καταλάβῃ τὸ χάνι τῆς Γραβιάς καὶ ἐμποδίσῃ τὴν πορείαν τῶν Τούρκων. Ἦτο δὲ τὸ χάνι τοῦτο κτίριον πλινθόκτιστον καὶ ἔκειτο παρὰ τὸ χωρίον Γραβιὰν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία ἔφερεν εἰς Ἄμφισσαν.

Πρὶν εἰσελθῆ εἰς τὸ χάνι ὁ Ὀδυσσεὺς, εἶπεν εἰς τὰ παλληκάρια του· «Αἶ, παιδιὰ, ὅποιος θέλει ἀπὸ σὲς νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ ἐκεῖ εἰς τὸ χάνι, ἄς πιασθῇ κατόπιν μου εἰς τὸν χορόν». Εὐθύς τότε 117 γενναῖοι ἥρωες ἐπιάσθησαν κατόπιν αὐτοῦ καὶ χορεύοντες καὶ τραγουδοῦντες εἰσῆλθον εἰς τὸ χάνι. Ταχέως δὲ ἔφραξαν μὲ λίθους τὴν θύραν καὶ τὰ παράθυρα καὶ ἤνοιξαν ἐπὶ τῶν τοίχων πολεμήστρας.

Δὲν παρῆλθε πολὺς χρόνος καὶ ἐφάνησαν οἱ Τούρκοι προεπορεύετο δὲ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς δερβίσης ἔφιππος, τὸν ὅποιον ἰδὼν ὁ Ὀδυσσεὺς ἠρώτησεν Ἀλβανιστί: «Ποῦ πηγαίνεις, δερβίση;» «Πηγαίνω νὰ σφάξω γκιουόρηδες» ἀπήντησεν ὁ δερβίσης. Δὲν εἶχεν ὅμως ἀκόμη τελειώσει τὴν τελευταίαν λέξιν καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς πυροβολήσας ἔρριψεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἵππου νεκρόν. Οἱ Τούρκοι, ἰδόντες τὸν δερβίσην των νεκρόν, ὤρμησαν μετὰ λύσσης κατὰ τοῦ χανίου καὶ προσεπάθουν νὰ ριψώσιν αὐτὸ διὰ τῶν ὤμων των. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες πυροβολοῦντες ἐφόνευσαν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν καὶ ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ ὑποχωρήσωσι κατῆσχυμένοι. Τρεῖς ἐφόδους ἐπεχείρησαν οἱ Τούρκοι, ἀλλὰ καὶ τὰς τρεῖς οἱ Ἕλληνες ἀπέκρουσαν γενναίως.

Βλέπων ὁ Ὀμῆρ Βριώνης, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κυριεύσῃ τὸ χάνι ἔστειλεν εἰς Λαμίαν στρατιώτας, διὰ νὰ μεταφέρωσιν ἐκεῖθεν τηλεβόλα, ὅπως κατακρημνίσῃ αὐτό. Ἀλλὰ τὴν νύκτα ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ οἱ γενναῖοι σύντροφοὶ του, ἀνοιξαντες τὴν θύραν, ἐξῆλθον τοῦ χανίου

Ξιφήρεις, ἐνῶ οἱ Τούρκοι ἐκοιμῶντο, καὶ πατοῦντες ἐπὶ τῶν πτωμάτων τῶν ἐχθρῶν ἀνέβησαν εἰς τὸ ὄρος. Ἐκεῖ ὁ Ὀδυσσεὺς ἐμέτρησε τὰ παλληκάρια του καὶ εἶδεν, ὅτι ἔλειπον μόνον ἕξ, ἐνῶ ἐκ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν 500 καὶ ἐπληγώθησαν διπλάσιοι.

Μετὰ τὸ ἥρωικὸν τοῦτο κατόρθωμα, τὸ ὁποῖον συνέβη τῇ 8 Μαΐου 1821, οἱ Τούρκοι τοσοῦτον ἐφοβήθησαν, ὥστε δὲν ἐτόλμησαν νὰ προχωρήσωσι πρὸς τὴν Ἀμφισσαν. Ἐκεῖ δὲ εἰς τὸ χάρι τῆς Γραβιζῆς ἀνήγειραν ἐξ εὐγνωμοσύνης οἱ Ἕλληνες τῷ 1888 μνημεῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ὕψωσαν τὴν ἥρωικὴν μορφήν τοῦ Ὀδυσσεῦς Ἀνδρούτσου.

40. Καταστροφή τῆς Χίου (30 Μαρτίου 1822).

Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Χίου ἦσαν ἄνθρωποι φιλήσυχοι καὶ εἰρηνικοὶ καὶ κατεγίνοντο πολὺ εἰς τὸ ἐμπόριον, ἐκ τοῦ ὁποῖου εἶχον κερδίσαι μέγαν πλοῦτον. Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως οἱ Χίοι, ἂν καὶ ἐπεθύμουν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀδελφῶν των, ὅμως ἔμειναν ἡσυχοὶ καὶ δὲν ἔλαβον τὰ ὄπλα κατὰ τῶν τυράννων. Ἀλλὰ τῇ 10 Μαρτίου τοῦ δευτέρου ἔτους (1822) ὁ διοικητὴς τῆς Σάμου, Λυκοῦργος Λογοθέτης, ἀποβιβάσθεις εἰς Χίον μετὰ 2500 Σαμίων ἐξήγειρε τὸν λαὸν εἰς ἐπανάστασιν.

Μαθὼν ὁ Σουλτάνος τὴν ἐπανάστασιν τῆς Χίου, ὠργίσθη σφόδρα καὶ ἀπέστειλε κατ' αὐτῆς τὸν ναύαρχον Καρᾶ Ἀλῆν μετὰ 46 πλοίων, ὅπως τιμωρήσῃ τοὺς ἐπαναστάτας. Ὁ Καρᾶ Ἀλῆς ἐφθασεν εἰς Χίον τῇ 30 Μαρτίου καὶ, ἀποβιβάσας εἰς τὴν ξηρὰν 7 χιλιάδας ἀνδρῶν, διεσκόρπισε τοὺς ἐπαναστάτας καὶ ἠνάγκασε τοὺς Σαμίους νὰ φύγωσιν ἐκ τῆς νήσου. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀποβιβάσθentes εἰς τὴν Χίον ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ πολυάριθμοι ἄλλοι Τούρκοι διεσκορπίσθησαν καθ' ὅλην τὴν νήσον καὶ ἐτράπησαν εἰς ἀγρίας σφαγὰς καὶ λεηλασίας. Ἐντρομοὶ οἱ Χίοι ἔτρεχον εἰς τὰ ὄρη καὶ ἐκρύπτοντο εἰς τὰ σπήλαια καὶ τὰς χαράδρας· ἀλλὰ πανταχοῦ οἱ δυστυχεῖς εὕρισκον τὸν θάνατον. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες, παιδιὰ καὶ γέροντες, τυφλοὶ καὶ ἀσθενεῖς κατεσφάγησαν ὑπὸ τῶν ἀγρίων Τούρκων! χωρὶα ὀλόκληρα κατεστράφησαν, μοναστήρια διηρπάγησαν καὶ ἐν γένει ἡ ὠραία νῆσος μετεβλήθη εἰς σωρὸν ἑρείπιων! Εἰς 23 χιλιάδας ἀνῆλθον οἱ σφαγέντες καὶ 47 χιλιάδας οἱ αἰχμαλωτισθέντες, οἱ ὁποῖοι ἔπειτα ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι! Ἐνῶ δὲ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἡ Χίος εἶχεν ὑπὲρ τὰς 100 χιλιάδας κατοίκων, δὲν ἀπέμειναν τότε εἰς αὐτήν, εἰμὴ μόνον 2 χιλιάδες. Τοιαύτην φοβερὰν καταστροφὴν ὑπέστησαν οἱ φιλήσυχοι καὶ εἰρηνικοὶ κάτοικοι τῆς νήσου Χίου!

41. Κωνσταντῖνος Κανάρης (1793—1877).

Πυρπόλνδης τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος (7 Ἰουνίου 1822).

Ὁ Κωνσταντῖνος Κανάρης ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ τῶν Ψαρῶν τῷ 1793. Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ὁ Κανάρης ἐρρίφθη εἰς τὴν θαλάσσαν καὶ ἀσθμηδὸν ἔγινε μικρὸς ἐμποροπλοίαρχος.

Ὅτε ἐγένετο ἡ καταστροφὴ τῆς Χίου, ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἀποτελούμενος ἐκ 56 πλοίων ὑπὸ ναύαρχον τὸν Ἀνδρέαν Μιαούλην, δὲν ἠδυνήθη ἔνεκα ἐναντίων ἀνέμων νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου καὶ προσωρμίσθη εἰς τὴν νῆσον Ψαρᾶ. Οἱ Ἕλληνες, θέλοντες νὰ κδικήσωσι τὴν σφαγὴν τῶν κατοίκων τῆς Χίου, ἀπεφάσισαν νὰ πέμψωσιν ἐκ τῶν Ψαρῶν ἐν καιρῷ νυκτός δύο πυρπολικά καὶ καύσωσι τὸν τουρκικὸν στόλον, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐν τῷ λιμένι τῆς Χίου. Τὸ ἐπιχειρήμα ἦτο πολὺ δύσκολον καὶ ἐπικίνδυνον· δύο δὲ γενναῖοι ἄνδρες, ὁ Φαριανὸς Κωνσταντῖνος Κανάρης καὶ ὁ Ὑδραῖος Ἀνδρέας Πιπῖνος παρουσιάσθησαν πρόθυμοι νὰ ἐκτελέσωσι τοῦτο. Οὗτοι μετὰ 42 ναυτῶν, ἀφοῦ προηγουμένως ἐξωμολογήθησαν καὶ μετέλαβον τῶν κερμάτων μυστηρίων, ἐπεβιβάσθησαν ἐπὶ τῶν πυρπολικῶν καὶ ἔπλεον πρὸς τὴν Χίον.

Μετὰ πολλοὺς κινδύνους τὰ δύο πυρπολικά ἔφθασαν ἀπαρατῆρητα εἰς τὸν λιμένα τῆς Χίου περὶ τὸ μεσονύκτιον τῆς 6 πρὸς τὴν 7 Ἰουνίου τοῦ 1822. Τὰ τουρκικὰ πλοῖα ἦσαν ὀλόφωτα, διότι ἡ νύξ ἐκείνη ἦτο ἡ τελευταία τοῦ Ῥαμαζανίου. Εἶναι δὲ τὸ Ῥαμαζάνιον θρησκευτικὴ νηστεία τῶν Μωαμεθανῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτοι ἐπὶ ἓνα μῆνα τὴν μὲν ἡμέραν νηστεύουσι, τὴν δὲ νύκτα παραδίδονται εἰς διασκεδάσεις καὶ χοροὺς. Ἐπειδὴ δὲ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἦτο μεγάλη ἐορτή, τὸ Μπαϊράμιον, ὁ Ναύαρχος Καρᾶ Ἀλῆς εἶχε προσκαλέσει ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος του εἰς δεῖπνον τοὺς ἀξιωματικούς καὶ ἄλλους ἐπισήμους Τούρκους. Ἡ ναυαρχὴ ἀπήστραπτεν ἐκ τῶν ποικιλοχρῶν φώτων, καθ' ὅλον δὲ τὸν στόλον ἐπεκράτει χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις.

Οὔτε ὁ Κανάρης, οὔτε ὁ Πιπῖνος ἀφῆκαν νὰ παρέλθῃ καιρὸς, ἀλλ' ἄμην πλησιάσαντες προσεκόλλησαν τὰ πυρπολικά των, ὁ μὲν Πιπῖνος εἰς τὴν ὑποναυαρχίδα, ὁ δὲ Κανάρης εἰς τὴν ναυαρχίδα καὶ ἀνέφλεξαν αὐτά. Καὶ τὸ μὲν πυρπολικὸν τοῦ Πιπίνου ἀπέτυχε, διότι ἐξεκόλλησε πρὶν μεταδῶσθαι τὰς φλόγας καὶ ἐκαίετο ἐν τῇ θαλάσῃ· τὸ πυρπολικὸν ὅμως τοῦ Κανάρη μετέδωκε ταχέως τὸ πῦρ εἰς τὴν ναυαρχίδα. Ἡ ὁποία μετ' ὀλίγον περιεκυκλώθη ὑπὸ φοβερωτάτων φλογῶν. Πλήρης χαρᾶς ὁ Κανάρης ἐξεπήδησε μετὰ τῶν συντρόφων του εἰς τὸν ὀπισθεν

λέμβον κραυγάζων: «Νά, λαμπρά φωτοχυσία διὰ το μπαϊράμι σας παληό-Τούρκοι...!».

Φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε πάντας τοὺς Τούρκους, ὅτε εἶδον τὰς φλόγας. Ἄλλοι μὲν ἐκαίοντο, ἄλλοι δὲ πίπτοντες εἰς τὴν θάλασσαν ἐπνίγοντο· αὐτὸς δὲ ὁ Καρᾶ Ἀλῆς, πηδήσας εἰς ἓνα λέμβον διὰ νὰ σωθῆ, ἐπληρώθη εἰς τὴν κεφαλὴν ὑπὸ φλεγομένης κεραίας καὶ μετ' ὀλίγον ἐξέπνευσεν ἐν τῇ ξηρᾷ. Ὅτε δὲ τὸ πῦρ μετεδόθη εἰς τὴν ἀπο-

θήκην τῆς πυρίτιδος, ἡ ναυαρχίς ἀνετινάχθη μετὰ φοβεροῦ κρότου εἰς τὸν ἀέρα. Δισχίλιοι Τούρκοι εὐρισκόμενοι ἐντὸς αὐτῆς, ἐκάησαν ἢ ἐπνίγησαν σχεδὸν πάντες. Οὕτω δὲ οἱ Ἕλληνες ἐξεδίκησαν τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου.

Ὁ πυρπολητὴς Κανάρης καὶ οἱ ἀτρόμητοι σύντροφοὶ τοῦ ἐπέστρεψαν τὴν πρωΐαν εἰς τὰ Ψαρὰ σῶσι καὶ ἀβλαβεῖς, οἱ δὲ Ἕλληνες ὑπεδέχθησαν αὐτοὺς μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Ἀσκεπὴς καὶ ἀνυπόδητος ὁ Κανάρης ἐπορεύθη μετὰ τῶν συντρόφων τοῦ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἦναψε λαμπάδα καὶ ἰδοξολόγησε τὸν Θεὸν διὰ τὸ κατόρθωμά του.

Τὰ κατὰ θάλασσαν ἀνδραγαθήματα τοῦ Κανάρη εἶναι πάμ-

Κωνσταντῖνος Κανάρης

πολλα· ὑπῆρξε δὲ εὐτυχής, διότι ἤξιώθη νὰ ἴδῃ τὴν πατρίδα τοῦ ἐλευθέρου, ἡ ὁποία πολλακις ἐξ εὐγνωμοσύνης ἐξέλεξεν αὐτὸν πρωθυπουργόν της. Ἀπέθανε δὲ ἐν Ἀθήναις τῷ 1877 ἐν ἡλικίᾳ 84 ἐτῶν.

42. Ἀνδρέας Μιαούλης (1769—1835).

Ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ Ὑδρα τῷ 1769. Παιδίον μικρὸν ἔγινε ναύτης καὶ κατὰ τὸ δέκατον ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας του εἶχεν ἴδιον πλοῖον. Ὁ Μιαούλης εἶχε μεγάλην ναυτικὴν ικανότητα, ἦτο τολμηρότατος καὶ οὐδόλως ἐφοβεῖτο τοὺς κινδύνους.

Ὅτε ἐξεραγή ἡ ἐπανάστασις, ὁ Μιαούλης δὲν ἔλαβεν εὐθὺς μέρος εἰς αὐτήν, διότι ἐνόμιζεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἠδύναντο διὰ τῶν μικρῶν τῶν πλοίων νὰ ἀντιταχθῶσι κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Κατό-

πιν ὅμως μετέβαλε γνώμην καὶ ἐξελέχθη κατ' ἀρχὰς μὲν ναύαρχος τῶν Ὑδραίων, ἔπειτα δὲ καὶ ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου. Ἐνῶ δὲ πρότερον ἦτο φοβερός οἰνοπότης καὶ καπνοπότης, ὅτε ἔγινε ναύαρχος, ἐλησμόνησε τὰς διασκεδάσεις του, ἔχυσε τὸν οἶνον, τὸν ὀποῖον εἶχεν ἐν τῇ ἀποθήκῃ του, ἔθραυσε τὴν καπνοσύριγγά του καὶ ἀφιέρωθη ὅλος εἰς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα.

Ναυμαχία τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου (8 Σεπτεμβρίου 1822).

Τὰ κατὰ θάλασσαν πολεμικὰ κατορθώματα τοῦ Μισοῦλη εἶναι πολλὰ καὶ μεγάλα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρᾶ Ἀλῆ ναύαρχος τοῦ Τουρικοῦ στόλου διορίσθη ὁ Μεχμέτ Πασᾶς. Οὗτος τῇ 8 Σεπτεμβρίου τοῦ 1822 εἰσέπλεε μετὰ 84 πλοίων εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον, διὰ νὰ εἰσαγάγῃ τροφὰς εἰς τὸ Ναύπλιον, τὸ ὁποῖον ἐπολιορκεῖτο στενῶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ἀνδρέας Μισοῦλης μετὰ 60 πλοίων προσέβαλε τὸν στόλον τοῦτον καὶ μετὰ πεισματώδη ναυμαχίαν ἐνίκησεν αὐτὸν καὶ ἠνάγκασε μετὰ τινὰς ἡμέρας νὰ φύγῃ εἰς Κρήτην. Οὕτω δὲ οἱ ἐν Ναυπλίῳ πολιορκούμενοι Τούρκοι, ἐπειδὴ ἔμειναν ἀβοήθητοι, παρέδόθησαν μετὰ τινὰς μῆνας εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Ἀνδρέας Μισοῦλης

Ἡ μεγάλη ναυμαχία τοῦ Γέροντα (29 Αὐγούστου 1824).

Τὸ σπουδαιότατον ὅμως τῶν κατορθωμάτων τοῦ Ἀνδρέου Μισοῦλη εἶναι ἡ νίκη αὐτοῦ εἰς τὸν κόλπον τοῦ Γέροντα, μεταξύ Σάμου καὶ Ἀλικαρνασσοῦ. Κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1824 ὁ Τουρικοῦς στόλος ὑπὸ ναύαρχον τὸν Χοσρέφ Πασᾶν ἔπλεε κατὰ τῆς νήσου Σάμου διὰ νὰ κυριεύσῃ αὐτήν· προσβληθεὶς ὅμως ὑπὸ τοῦ Ὑδραίου ἀντιναύαρχου Γεωργίου Σαχτούρη μετὰ 35 πλοίων καὶ 8 πυρπολικῶν ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν νῆσον Κῶ. Κατὰ μῆνα Αὐγούστου ἐφθασεν ἐξ Αἰγύπτου πρὸς βοήθειαν τοῦ Χοσρέφ Αἰγυπτιακὸς στόλος ὑπὸ ναύαρχον τὸν Ἰμδραῆμ Πασᾶν, θετὸν υἱὸν τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ, πασᾶ τῆς Αἰγύπτου. Ἀπετελέσθη δὲ ὁ ἠνωμένος οὗτος στόλος τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Τούρκων ἐξ 100 μεγάλων πλοίων καὶ 300 μικροτέρων, τὰ ὁποῖα εἶχον 50 χιλιάδας ναυτῶν καὶ 250 τηλεβόλα. Κατὰ τοῦ φοβε-

διότι έβασάνιζεν αυτούς ή πείνα, ή δίψα και θανατηφόροι ασθένεια· ένεκα δέ τούτου άπελπίσαντες έσκέπτοντο περί παραδόσεως τής πόλεως. 'Αλλ' ένφ' έγίνοντο αί συμφωνίαί προς τούτο, τή 23 Σεπτεμβρίου πενήκοντα Έλληνες κατώρθωσαν νά αναβώσιν επί του τείχους και πηδήσαντες έντός τής πόλεως ήνοιξαν τας πύλας. Εύθύς εισώρμησαν και οι λοιποί Έλληνες και, θέσαντες πυρ εις την πόλιν, ήρχι-

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης

σαν την λεηλασίαν και την σφαγήν, ή οποία διήρκεσεν επί τρεις ήμέρας. Δώδεκα χιλιάδες Τούρκων έσφάγησαν, οι δέ λοιποί ήχημαλωτίσθησαν και άπειρα λάφυρα και όπλα περιήλθον εις χειρας των Έλλήνων. Η άλωσις τής Τριπόλεως έστερέωσε περισσότερον την επανάστασιν, οι δέ Τούρκοι έτρεμον έκτοτε τους Έλληνας. Τρεις δέ μετά ταύτα μήνας οι Έλληνες συνέστησαν προσωρινήν Κυβέρνησιν, ή οποία έκτός άλλων ώρισεν ή σημαία του έθνους νά είναι κυανόλευκος.

Καταστροφή του Δράμαλη (25—27 Ιουλίου 1822). Κατά τον Ιούλιον του 1822 ο Σουλτάνος έστειλε κατά τής Πελοποννήσου τον άριστον εκ των στρατηγών αυτού Μαχμούτ πασάν, τον επικαλούμενον Δράμαλην, έπειδή κατήγετο εκ τής Δράμας τής Μακεδονίας. Ο Δράμαλης λαβών 24 χιλιάδες πεζών και 6 χιλιάδες

ίππέων ἐξεκίνησεν ἐκ τῆς Λαρίσσης καὶ προχωρῶν καὶ λεηλατῶν τὰ πάντα ἔφθασεν ἄνευ ἀντιστάσεως εἰς τὸ Ἄργος τῆς Πελοποννήσου, ὅποθεν ἔμελλε νὰ διευθυνθῆ κατὰ τῆς Τριπόλεως. Φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε τοὺς Ἕλληνας. Εἰς τὴν γενικὴν δ' ἐκείνην ἀπελπισίαν δύο μόνον ἄνδρες ἔμειναν ἀκλόνητοι, ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρῶνης καὶ ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης, ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου. Οὗτοι διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν πορείαν τῶν Τούρκων κατέλαβον, ὁ μὲν Ὑψηλάντης μετὰ 700 Ἑλλήνων τὴν Ἀκρόπολιν τοῦ Ἄργους, ὁ δὲ Θεόδωρος μετὰ 10 χιλιάδων τὸ χωρίον Μύλους.

Ὁ Δράμαλης, πολιορκῶν τὸ Ἄργος, περιῆλθεν εἰς δύσκολον θέσιν, διότι ἔλειψαν αἱ τροφαί, οἱ δὲ στρατιῶται αὐτοῦ πεινῶντες ἔτρωγον ἄωρους σταφυλὰς καὶ ἀσθενοῦντες ἀπέθνησκον σωρηδόν· ἕνεκα δὲ τούτου ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κόρινθον, ὅπως προμηθευθῆ ἐκεῖθεν τροφάς. Τὴν πρωίαν λοιπὸν τῆς 25 Ἰουλίου ἀπέστειλε τὸ ἥμισυ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ εἰς Κόρινθον· ἀλλ' ὁ Κολοκοτρῶνης, καταλαβὼν μετὰ 2350 ἀνδρῶν τὰ στενὰ τῶν Δερβενακίων, διὰ τῶν ὁποίων ἔμελλον νὰ διέλθωσιν οἱ ἐχθροί, ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν καὶ ἠφάνισε περὶ τὰς 3 χιλιάδας. Ὁ Δράμαλης ἰδὼν τὴν τοιαύτην καταστροφὴν τοῦ στρατοῦ του, τοσοῦτον ἐφοβήθη, ὥστε ἔμεινεν ἀκόμη μίαν ἡμέραν εἰς τὸ Ἄργος, τὴν δὲ ἐπομένην, 27 Ἰουλίου, ἀπεφάσισε νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Κόρινθον δι' ἄλλης ὁδοῦ καὶ οὐχὶ διὰ τῶν Δερβενακίων. Ἀλλὰ καὶ πάλιν οἱ Ἕλληνες ἐπιπεσόντες κατ' αὐτοῦ ἐφόνευσαν περὶ τοὺς χιλίους καὶ ἄπειρα λάφυρα περιέπεσον εἰς χεῖρας αὐτῶν. Τέλος ὁ Δράμαλης κακῶς ἔχων ἔφθασεν εἰς Κόρινθον καὶ ἐκεῖ ἀσθενήσας ἐκ τῆς μεγάλης του λύπης ἀπέθανεν.

Ὁ Κολοκοτρῶνης μετὰ τὸ λαμπρὸν τοῦτο κατόρθωμα ἐθαυμάσθη ὑφ' ὄλων τῶν Ἑλλήνων, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀνεκέρυξεν αὐτὸν ἀρχιστρατήγον τῆς Πελοποννήσου. Καθ' ὅλην δὲ τὴν ἐπανάστασιν ὁ Κολοκοτρῶνης ἐξηκολούθει νὰ ἀγωνίζηται γενναίως καὶ πάντοτε εὕρισκε τρόπον νὰ νικᾷ πᾶσαν δυσκολίαν καὶ νὰ ἐμπνέῃ φόβον μὲν εἰς τοὺς ἐχθρούς, θάρρος δὲ εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἀπεθανε δὲ ἐν Ἀθήναις τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1843 καὶ ἐτάφη ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῆς πόλεως μετὰ πολλῶν τιμῶν.

44. Πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου.

(23 Ὀκτωβρίου—31 Δεκεμβρίου 1822).

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ὁ γνωστὸς Χουρσίτ πασᾶς, θέλων νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Σουλιώτας ἐξεστράτευσεν κατ'αὐτῶν· ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ νικήσῃ αὐτούς, ἀνέθεσε τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου εἰς τὸν Ὁμέρ Βριώνην, αὐτὸς δὲ ἦλθεν εἰς Λάρισσαν. Οἱ Σουλιῶται ἀντίστησαν ἐπὶ πολὺ, ἀλλ' ἐπὶ τελους ἔνεκα ἐλλείψεως τροφῶν συνωμολόγησαν συνθήκην μετὰ τοῦ Ὁμέρ Βριώνου κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπεχρεώθησαν νὰ παραδώσωσι τὸ Σούλι καὶ ἀπέλθωσι· τότε δὲ ἄλλοι μὲν κατέφυγον εἰς τὰς Ἰονίους νήσους, ἄλλοι δὲ εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ὅπου ἐξηκολούθησαν μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα.

Μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Σουλίου ὁ Ὁμέρ Βριώνης καὶ ὁ Μεχμέτ Ῥεσίτ πασᾶς, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο καὶ Κιουταχῆς, ἐξεστράτευσαν κατὰ τοῦ Μεσολογγίου μετὰ 11 χιλιάδων στρατιωτῶν καὶ ἐπολιορκήσαν αὐτὸ τῇ 25 Ὀκτωβρίου 1822· συγχρόνως δὲ καὶ ὁ Ἰουσοῦφ, πασᾶς τῶν Πατρῶν, ἐπολιορκήσεν τὴν πόλιν διὰ 3 πλοίων ἀπὸ θαλάσσης καὶ οὕτως ἤρχισεν ἡ **πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου.**

Τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἦτο ἐτοιμόρροπον καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἔκειντο δέκα τέσσαρα μόνον παλαιὰ καννόνια· τροφαὶ καὶ πολεμοφόδια ὑπῆρχον δι' ἓνα μόνον μῆνα, οἱ δὲ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ἠδύναντο νὰ ὑπερασπίσωσι τὸ Μεσολλόγγιον δὲν ὑπερέβαινον τοὺς 600. Διὰ τοῦτο πολλοὶ προέτειναν εἰς τοὺς ἀρχηγούς Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον καὶ Μάρκον Μπότσαρην νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πόλιν καὶ φύγωσιν· ἀλλ' ὁ Μαυροκορδάτος εἶπεν: ἔδῳ θὰ ἀποθάνω, δὲν φύγω». «Καὶ ἐγώ», εἶπεν ὁ Μπότσαρης, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀπεφάσισαν πάντες νὰ μείνωσιν ἐκεῖ.

Οἱ Τούρκοι ἤρχισαν νὰ πυροβολῶσι κατὰ τῆς πόλεως· ἐπὶ δύο ἡμέρας καὶ νύκτας, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωνον, διότι οἱ πολιορκούμενοι ἐνθίσταντο γενναίως. Θέλοντες δὲ οἱ Ἕλληνες νὰ κερδήσωσι χρόνον, μέχρις ὅτου φθάσωσι βοήθειαι ἐκ Πελοποννήσου, προσεποιήθησαν, ὅτι ἤθελον νὰ παραδώσωσι τὴν πόλιν, καὶ ἤρχισαν διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ

Ὁμὲρ Βριώνου. Ἄλλ' ἐνῶ οὗτος ἤλπιζεν, ὅτι θὰ παρεδίδετο ἡ πόλις, ἔφθασαν αἴφνης 7 πλοῖα ὑπὸ τὸν Μιαούλην, τὰ ὁποῖα διεσκόρπισαν τὰ τρία τουρκικὰ καὶ ἀπεδίβασαν εἰς τὴν πόλιν τροφάς, πολεμοφόδια καὶ 1000 πολεμιστὰς. Τότε οἱ Ἕλληνας, λαβόντες θάρρος, ἐμήνυσαν εἰς τὸν Ὁμὲρ Βριώνην: « Ἄν θέλῃς τὸ Μεσολόγγι, ἔλα νὰ τὸ πάρῃς ».

Ὁ Ὁμὲρ Βριώνης, ἰδὼν ὅτι οἱ Ἕλληνας ἐνέπαιζαν αὐτόν, ὠργίσθη πολὺ καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ γενικὴν ἔφοδον κατὰ τοῦ Μεσολογγίου τὴν νύκτα τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων (24 Δεκεμβρίου), ὅποτε οἱ πολιορκούμενοι θὰ εὕρισκοντο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τὴν ἀπόφασιν ταύτην μαθόντες οἱ Ἕλληνας, δὲν ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ κατέλαβον τὰς καταλλήλους θέσεις καὶ περιέμενον τοὺς ἐχθρούς. Ὅτε λοιπὸν οἱ Τοῦρκοι τὴν δευτέραν ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἐπεχείρησαν τὴν ἔφοδον, οἱ Ἕλληνας ἤρχισαν νὰ πυροβολῶσι κατ' αὐτῶν τοσοῦτον ἐπιτυχῶς, ὥστε ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς φυγὴν, φονεύσαντες περὶ τοὺς 500 καὶ κυριεύσαντες δώδεκα σημαίας.

Οἱ Τοῦρκοι, ἀκούσαντες, ὅτι πρὸς βοήθειαν τοῦ Μεσολογγίου καταφθάνει ὁ Ὀδυσσεύς, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν (31 Δεκεμβρίου) καὶ ἔφευγον μὲ βίαν καὶ ἀταξίαν· ἐνῶ δὲ διέβαινον τὸν ποταμὸν Ἀχελῷον, ἐπνίγησαν περὶ τοὺς 500, οἱ δὲ λοιποὶ ἔφθασαν κατῆσχυμμένοι εἰς Ἡπειρον. Οὕτω δὲ διὰ τῆς συνέσεως καὶ ἀνδρείας τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου καὶ τοῦ Μάρκου Μπότσαρη ἐσώθη τὸ Μεσολόγγιον καὶ ὁλόκληρος ἡ Δυτικὴ Ἑλλάς.

45. Μᾶρκος Μπότσαρης (1790—1823).

Νυκτερινὴ ἔφοδος κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατοπέδου καὶ θάνατος αὐτοῦ (9 Αὐγούστου 1825).

Ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης ἐγεννήθη τῷ 1790 εἰς τὸ περίφημον Σοῦλι καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ Κίτσου Μπότσαρη. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Σουλίου ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ (1803), ὁ Μᾶρκος κατέφυγε μετὰ τῶν λοιπῶν Σουλιωτῶν εἰς τὰς Ἰονίους νήσους, ὅπου ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνου καὶ ἐγίναν ἀδελφοποιοί· μετὰ δὲ τὴν ἐκρηξίν τῆς ἐπαναστάσεως ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ἐπολέμησε κατὰ τῶν Τούρκων εἰς πολλὰς μάχας.

Κατὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου ὁ Μάρκος Μπότσαρης ἔδειξεν, ὡς γνωρίζομεν, μεγίστην ἀνδρείαν καὶ στρατηγικὴν φρόνησιν καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔστειλεν εἰς αὐτὸν δῖπλωμα στρατηγοῦ. Ἄλλ' ὁ μετρίοφρων ἀνὴρ, μὴ θέλων νὰ προσβληθῇ ἢ φιλοτιμίαι τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν, ἔλαβε τὸ δῖπλωμα, τὸ ἐφίλησεν ἐνώπιον αὐτῶν μετὰ σεβασμοῦ καὶ ἔπειτα τὸ ἔσχισεν εἰπὼν:

Μάρκος Μπότσαρης

«Ὅποιος εἶναι ἀξίος παίρνει αὔριον τὸ δῖπλωμά του μὲ τὸ σπαθὶ ἐμπρὸς εἰς τὸν ἐχθρὸν». Πάντες οἱ ὀπλαρχηγοὶ ἐθαύμασαν τὴν γενναιοφροσύνην τοῦ ἀνδρείου συντρόφου των καὶ ἐπήνεσαν αὐτόν.

Ἐν ἔτει 1823 δέκα ἕξ χιλιάδες Τουρκαλδικῶν εἰσέβαλον εἰς Ἀκαρνανίαν καὶ 4 χιλιάδες τούτων ὑπὸ τὸν Τσελαλεδῖν Μπέην ἐστρατοπέδευαν παρὰ τὸ Καρπενήσιον. Τοῦτο μαθὼν ὁ Μάρκος ἐξῆλθε τοῦ Μεσολογγίου μετὰ 350 Σουλιωτῶν καὶ, συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ἀκαρνανῶν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ μετ' αὐτῶν ἐν καιρῷ νυκτός κατὰ τῶν ἐν Καρπενησίῳ ἐστρατοπεδευμένων ἐχθρῶν. Ἄλλ' ὅτε ἦλθεν ἡ ὀρισμένη ὥρα καὶ δὲν ἐφαίνοντο οἱ ἄλλοι, ὁ Μάρκος ἀπεφάσισε νὰ

ἐκτελέσῃ μόνος του τὸ τολμηρὸν σχέδιόν του καὶ ἐφορμᾷ ξιφήρης κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατοπέδου (9 Αὐγούστου 1823). Ἐντρομοὶ ἐξύπνησαν οἱ Τουρκαλθανοὶ καὶ ρίψαντες τὰ ὄπλα των ἐτρέποντο εἰς φυγὴν φονευόμενοι ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν. Δισχιλίοι Τουρκαλθανοὶ ἐφονεύθησαν τὴν νύκτα ἐκείνην καὶ εἰς πασαῖς συνελήφθη αἰχμάλωτος. Θέλων δὲ ὁ Μᾶρκος νὰ συλλάβῃ αἰχμάλωτον καὶ τὸν Τσελαλεδῆν Μπέην, ἔτρεξε πρὸς τὴν μάνδραν, ὅπου αὐτὸς εὕρισκετο καί, ὑψώσας τὴν κεφαλὴν του ὑπεράνω τοῦ περιτειχίσματος, ἦτο ἕτοιμος νὰ πηδήσῃ ἐντός· ἀλλ' αἴφνης σφαῖρα ριφθεῖσα ἐκ τῆς μάνδρας ἐκτύπησεν αὐτὸν εἰς τὸ μέτωπον καὶ οὕτως ὁ ἦρως ἔπεσε νεκρὸς ἐν ἡλικίᾳ 33 ἐτῶν!

Οἱ Σουλιῶται περίλυποι πρέλαβον τὸν νεκρὸν τοῦ ἐνδόξου ἀρχηγοῦ των καὶ ἔφερον εἰς Μεσολόγγιον, ὅπου ἔθαψαν αὐτὸν μεγαλοπρεπῶς. Οὕτως ἀπέθανεν ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ἀληθῶς εἰς τῶν ἡρωικωτάτων ἀνδρῶν τῆς ἐπαναστάσεως.

46. Δευτέρα πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου

(13 Ἀπριλίου — 8 Ὀκτωβρίου 1823).

Ὁ Σουλτᾶνος, θέλων διὰ παντὸς τρόπου νὰ ὑποτάξῃ τὸ ἡρωικὸν Μεσολόγγιον, διώρισε κατὰ τὸ ἔτος 1825 ἀρχιστράτηγον τὸν Κιουταχῆν καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν: «Κιουταχῆ, τὸ Μεσολόγγιον ἢ τὴν κεφαλὴν σου». Ὁ Κιουταχῆς, λαβὼν 20 χιλιάδας ἀνδρῶν, ἐξεστράτευσεν κατὰ τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῇ 15 Ἀπριλίου ἐπολιόρκησεν αὐτό.

Τὸ Μεσολόγγιον τότε υπερῆσπιζον 5 χιλιάδες περίπου ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον ὀχυρωθῆ καλῆτερον ἢ κατὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν· ἐκτὸς δὲ τούτων ὑπῆρχον ἐν τῇ πόλει καὶ 12 χιλιάδες γυναικῶν, παιδῶν καὶ γερόντων, καὶ ἕνεκα τούτου καὶ ὀλίγαι τροφαί, τὰ ὁποίας εἶχον. Ἐμελλόν ταχέως νὰ ἐλαττωθῶσιν· εὐτυχῶς ὅμως προσθάσας ὁ Ἑλληνικὸς στόλος εἰσήγαγε τροφὰς εἰς τὴν πόλιν καὶ οὕτως οἱ πολιορκούμενοι ἔλαβον θάρρος πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἀγῶνος. Ἀλλ' ἐνῶ ἀπέκρουον τὰς ἐφόδους τοῦ Κιουταχῆ, αἴφνης τῇ 28 Ἰουνίου φθάνει ὀλόκληρος ὁ Τουρκικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Χοσεφ πασᾶν καὶ πολιορκεῖ τὴν πόλιν καὶ ἀπὸ θαλάσσης.

Μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Χοσρέφ ὁ Κιουταχῆς προέτεινεν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ παραδώσωσι τὴν πόλιν· ἀλλ' οὗτοι ὑπερηφάνως ἀπήντησαν, ὅτι αἱ κλεῖδες τῆς πόλεως κρέμανται εἰς τὰ κεννώνια αὐτῆς. Τότε ὁ Κιουταχῆς, ὀργισθεὶς ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης, διέταξεν ἔφοδον καὶ εὐθὺς 10 χιλιάδες Ἀλβανῶν ὤρμησαν νὰ ἀναβῶσιν ἐπὶ τῶν τειχῶν ταχέως ὁμῶς οὗτοι ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι, διότι οἱ Ἕλληνες μετὰ θαυμαστῆς ἀνδρείας ἀπέκρουσαν αὐτοὺς φονεύσαντες περὶ τοὺς 500. Οἱ ἐχθροὶ ἐκ τῆς ἀποτυχίας ταύτης δὲν ἀπώλεσαν τὸ θάρρος των καὶ διὰ τοῦτο ἐπεχείρησαν καὶ δύο ἄλλας ἐφόδους, ἀλλὰ καὶ πάλιν οὐδὲν κατώρθωσαν.

Οἱ Ἕλληνες, ἂν καὶ ἀπέκρουον τὰς ἀλλεπαλλήλους ταύτας ἐφόδους τῶν ἐχθρῶν, ὁμῶς ἤρχισαν νὰ φοβῶνται ἄλλον ἐχθρὸν φοβερώτερον, τὴν πείναν. Ἄλλ' εὐτυχῶς ἔφθασε καὶ πάλιν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Μιαούλην, ὁ ὁποῖος ἐφορμήσας κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ, ἔτρεψεν αὐτὸν εἰς φυγὴν καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὴν πόλιν τροφὰς καὶ πολεμοφόδια. Οἱ πολιορκούμενοι τότε ἐνθουσιασθέντες ἐξῆλθον τῆς πόλεως ἐν καιρῷ νυκτὸς καὶ ἐφορμήσαντες κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοπέδου, ἐπέφεραν μεγάλην καταστροφὴν. Ὁ Κιουταχῆς βλέπων, ὅτι μόνος δὲν ἠδύνατο νὰ κυριεύσῃ τὸ Μεσολόγγιον, ἠναγκάσθη νὰ στρατοπεδεύσῃ μετὰ τοῦ ὀλίγου στρατοῦ του εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ζυγοῦ, περιμένων νέας βοήθειας (5 Ὀκτωβρίου 1825).

Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1825 ἔφθασε πρὸς βοήθειαν τοῦ Κιουταχῆ ὁ Ἰμβραήμ πασᾶς ἐκ Πελοποννήσου καὶ οὕτω οἱ δύο πασσάδες κατώρθωσαν μετὰ πεισματώδεις ἀγῶνας νὰ κυριεύσωσι τὸ ἥρωικὸν Μεσολόγγιον τῇ 10 Ἀπριλίου 1826.

47. Γεώργιος Καραϊσκάκης (1782—1827).

Νίκαι καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης ἐγεννήθη τῷ 1782 ἐν τῷ χωρίῳ Σκουληκκαριᾷ τῆς Ἄρτης. Ὁ ἦρως οὗτος ἦτο μικρὸς τὸ ἀνάστημα ἰσχνὸς καὶ νευρικός, ἀλλὰ δραστήριος καὶ ἔξοχος στρατηγικὸς ἀνὴρ. Νεώτατος ὑπηρέτησεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ κατετάχθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του μετὰ τῶν σωματοφυλάκων αὐτοῦ. Ἄλλ' ὅτι

ἐξεργάγη ἢ ἐπανάστασις, ὁ Καραϊσκάκης καταλιπὼν τὰ Ἰωάννινα, ἔλαθε τὰ ὄπλα κατὰ τῆς πατρίδος καὶ μέχρι τοῦ 1826 ἦτο ἀπλοῦς καπετᾶνος.

Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου ὁ μὲν Ἰμπραήμ πασᾶς ἐπέστρεψεν εἰς Πελοπόννησον, ὁ δὲ Κιουταχῆς ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Ἀθηνῶν μετὰ 10 χιλιάδων Τουρκαλβανῶν καί, πολιορκήσας αὐτάς, ἐκυρίευσεν τῇ 3 Αὐγούστου 1826· μετὰ δὲ ταῦτα ἐπολιορκήσεν καὶ τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ὅποιαν ἐφύλαττον 1400 Ἕλληνες ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Γούραν. Ἦτο δὲ ἡ Ἀκρόπολις τὸ μόνον μέρος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τὸ ὅποιον κατεῖχον οἱ Ἕλληνες, διότι τὰ λοιπὰ εἶχον κυριευθῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ ἂν αὕτη ἐπιπτεν ἡ ἐπανάστασις θὰ ἐκινδύνευεν νὰ σβεσθῆ. Εἰς τὴν δεινὴν δὲ ταύτην περίστασιν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβερνησις ἔστρεψε τὰ βλέμματα εἰς τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκην καὶ διώρισεν αὐτὸν Ἀρχιστράτηγον τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Ὁ Καραϊσκάκης, λαβὼν τὴν ἀρχιστρατηγίαν, δὲν εἶχεν οὔτε στρατὸν οὔτε πολεμεφύδια, οὔτε χρήματα· κατώρθωσεν ὅμως ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν νὰ συναθροίσῃ περὶ τὰς 4 χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ μετ' αὐτῶν κατέλαθε τὸ χωρίον Χαϊδάριον, μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Κιουταχῆς εὐθύς ἐπῆλθε κατ' αὐτοῦ μετὰ 2 χιλιάδων ἰππέων, ἀλλ' ὁ Καραϊσκάκης ἔτρεψεν αὐτοὺς εἰς φυγὴν καὶ ἐκυρίευσεν δύο σημαίαις. Μετὰ δύο δὲ ἡμέρας ὁ Κιουταχῆς καὶ πάλιν ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Καραϊσκάκη μετ' ἀνωτέρας δυνάμεως καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἐλευσίνα. Ἐκτοτε δὲ ἡ ἀκρόπολις ἐπολιορκήθη στενωτέρου ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὁ δὲ φρούραρχος αὐτῆς Γούρας ἐρονεύθη κτυπηθεὶς ὑπὸ ἐχθρικῆς σφαίρας.

Ὁ Καραϊσκάκης, διορίσας νέον φρούραρχον τῆς Ἀκροπόλεως τὸν Κριεζώτην, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἐλευσίνας εἰς Λεβιάδειαν μετὰ 2500 ἀνδρῶν· συναντήσας δὲ παρὰ τὸ χωρίον Ἀράχωβαν 2 χιλιάδας Ἀλβανῶν ὑπὸ τὸν Μουστάμπεην, οἱ ὅποιοι ἤρχοντο πρὸς βοήθειαν τοῦ Κιουταχῆ, ἐπετέθη κατ' αὐτῶν καὶ ἠνάγκασεν νὰ καταφύγωσιν εἰς πλησίον τινὰ λόφον. Ἐκεῖ δὲ οἱ Ἀλβανοὶ στενοχωρούμενοι ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τοῦ ψύχους, ἐπεχείρησαν νὰ φύγωσιν, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἐπιπεσόντες κατ' αὐτῶν ξιφῆρεις ἐφόνευσαν 1300 μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Μουστάμπεην, καὶ ἤχμαλώτισαν 400 (24 Νοεμβρίου 1826). Ἐκ τῆς μεγάλης ταύτης νίκης ὁ Καραϊσκάκης

διεφημίσθη μεγάλως, ἡ δὲ Κυβέρνησις διέταξε νὰ ψαλῶσι δοξολογίαι πανταχοῦ διὰ τὸν θρίαμβον τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων. Μετ' ἄλλας δὲ δύο νίκας παρὰ τὸ Τουρκοχώριον καὶ Δίστομον ὁ Καραϊσκάκης ἠλευθέρωσε σχεδὸν ὀλόκληρον τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἀπὸ τῶν Τούρκων καὶ νικητῆς ἐπέστρεψε μετὰ 1000 ἀνδρῶν εἰς Ἐλευσίνα· ἔπειτα δὲ κατέλαβε τὸ Κερατσίνιον πρὸς δυσμὰς τοῦ Πειραιῶς (3 Μαρτίου 1827), ὅπου προσῆλθον καὶ πλείστοι ἄλλοι Ἕλληνες.

Γεώργιος Καραϊσκάκης

Ἄλλ' ὁ Κιουταχῆς ἐξηκολούθει νὰ πολιορκῆ ἀκόμη τὴν Ἀκρόπολιν, οἱ δὲ πολιορκούμενοι περιῆλθον εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον δι' ἔλλειψιν τροφῶν· ἕνεκα δὲ τούτου ἀπεφασίσθη, ὅπως ἐπιτεθῆ κατ' αὐτοῦ ὁ Καραϊσκάκης τῇ 23 Ἀπριλίου καὶ λύσῃ οὕτω τὴν πολιορκίαν. Ἄλλὰ τῇ 22 Ἀπριλίου, ἐνῶ ὁ Καραϊσκάκης ἔκειτο ἀσθενῆς, πάσχων ἐκ σφοδροῦ πυρετοῦ, Κρητῆς τινες ἐπυροβόλησαν ἄνευ διαταγῆς κατὰ τῶν Τούρκων καὶ οὕτω συνεκροτήθη μάχη. Ὁ Καραϊσκάκης, ἀκούσας τοὺς πυροβολισμούς, εὐθὺς ἠγέρθη καὶ ἀσπάσας τὴν σπάθην ἐνὸς τῶν στρατιωτῶν, ὤρμησε κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἔτρεψεν

αὐτοὺς εἰς φυγὴν· ἀλλὰ δυστυχῶς κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν πυροβοληθεὶς ὑπὸ τινος Τούρκου κεκρυμμένου, ἐπληγῶθη βαρέως εἰς τὴν κοιλίαν. Μόλις δὲ ἀναπνέων, μετεκομίσθη εἰς τι ἀτμόπλοιον, ὅπου ἐξομολογηθεὶς μετέλαβε τῶν ἀχράντων μυστηρίων καὶ περὶ τὴν πρωίαν τῆς 23 Ἀπριλίου 1827 ἡμέραν τοῦ ὀνόματός του ἀπέθανε· ἐτάφη δὲ ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ ἐν Σαλαμῖνι καὶ ἐθρηνήθη ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων, ἡ δὲ Πατρις εὐγνωμονοῦσα ἀνήγειρεν εἰς αὐτὸν μνημεῖον ἐν Φαλήρω.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καραϊσκάκη ὁ Κιουταχῆς ἐκυρίευσεν τὴν Ἀκρόπολιν (24 Μαΐου 1827) καὶ οὕτω ἡ Στερεὰ Ἑλλὰς ὑπέκυψε καὶ πάλιν εἰς τοὺς Τούρκους.

47. Αἱ τρεῖς Μεγάλαι Δυνάμεις.

Ἡ ἐν Πύλῳ ναυμαχία (8 Ὀκτωβρίου 1827).

Ἐνῷ ἡ Στερεὰ Ἑλλὰς ὑπέκυπτε μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ πάλιν εἰς τοὺς Τούρκους, ἠδυνήθη καὶ ὁ Ἰμβραήμ πασῆς ἐν Πελοποννήσῳ νὰ καταβάλῃ τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐπὶ δύο σχεδὸν ἔτη ἔσφαζεν ἀγρίως τοὺς κατοίκους καὶ ἐλεηλάτει ἀπανθρώπως τὴν χώραν. Οὕτω δὲ οἱ ἑπταετεῖς τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνες ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐφαίνετο, ὅτι θὰ ἐματαιοῦντο, ἡ δὲ Ἑλλὰς θὰ περιήρχετο καὶ πάλιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων.

Ἀπ' ἀρχῆς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως οἱ κάτοικοι τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν τῆς Εὐρώπης καὶ αὐτῆς τῆς Ἀμερικῆς, ἀκούοντες τὰ ἥρωκά τῶν Ἑλλήνων ἀνδραγαθήματα κατὰ τῶν Τούρκων, ἐθαύμαζον καὶ συνεπάθον αὐτούς. Διὰ τοῦτο πανταχόθεν ἀπεστέλλοντο πρὸς αὐτοὺς χρήματα, πολεμοφόδια καὶ ἄλλα πράγματα, πολλοὶ δὲ Ἴταλοὶ, Γάλλοι, Ἀγγλοὶ καὶ Γερμανοὶ φιλέλληνες ἤρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπολέμουν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς. Καὶ αὐταὶ δὲ αἱ Εὐρωπαῖκαὶ Κυβερνήσεις, ὅτε ἤκουσαν τὰς ἀγρίας σφαγὰς καὶ λεηλασίας τοῦ Ἰβραήμ συνεπάθησαν τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐπεθύμουν νὰ λάβῃ τέλος ὁ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας πόλεμος.

Αἱ τρεῖς λοιπὸν Μεγάλαι Δυνάμεις Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ῥωσία τῇ 24 Ἰουνίου 1827 συνεφώνησαν ἐν Λονδίνῳ νὰ καταπύσωσι τὸν μεταξὺ

Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας πόλεμον. Ὅτε δὲ ἀνηγγέλθη εἰς τὰς δύο κυβερνήσεις ἡ ἀπόφασις αὕτη τῶν Δυνάμεων, ἡ μὲν Ἑλληνικὴ προθύμως παρεδέχθη αὐτήν, ἡ δὲ Τουρκικὴ ὄχι μόνον δὲν ὑπήκουσεν, ἀλλὰ καὶ διέταξε τὸν Ἰμβραήμ νὰ ἐξακολουθῇ τὰς σφαγὰς καὶ λεηλασίας. Τὴν ἀπειθείαν ταύτην τῆς Τουρκίας βλέπουσαι αἱ Δυνάμεις, ἠναγκάσθησαν νὰ μεταχειρισθῶσι βίαν κατ' αὐτῆς καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπέπλευσαν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς θαλάσσας 12 Ἀγγλικὰ πλοῖα ὑπὸ τὸν Κοδριγκτῶνα, 7 Γαλλικὰ ὑπὸ τὸν Δερινῦ καὶ 8 Ῥωσικὰ ὑπὸ τὸν Ἄϊδεν.

Οἱ τρεῖς ναύαρχοι ἐνώσαντες τοὺς στόλους αὐτῶν, ἀνεκοίνωσαν εἰς τὸν Ἰμβραήμ τὴν ἀπόφασιν τῶν Δυνάμεων καὶ διέταξαν αὐτὸν νὰ παύσῃ πᾶσαν ἐχθροπραξίαν. Ὁ Ἰμβραήμ ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ὑπακούσῃ εἰς αὐτούς, ἀλλ' ἔπειτα, λαθῶν νέας διαταγὰς παρὰ τοῦ Σουλτάνου, ἤρχισε νὰ ἐρημώῃ τὴν χώραν· ἐπυρπόλησεν ὅσα χωρία εἶχον μείνει, ἐξερρίζωσε καὶ κατέκοψε περὶ τὰς 60 χιλιάδας συκῶν καὶ 25 χιλιάδας ἐλαιῶν καὶ κατέσφαξε χιλιάδας γυναικῶν καὶ παιδίων. Τούτου ἕνεκα οἱ τρεῖς ναύαρχοι εἰσέπλευσαν τῇ 8 Ὀκτωβρίου 1827 εἰς τὸν λιμένα τῆς Πύλου, ὅπου εὕρισκετο καὶ ὁ Τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος ἐξ. 120 πλοίων καὶ διέταξαν νὰ ἀποπλεύσῃ ὁ μὲν Τουρκικὸς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ δὲ Αἰγυπτιακὸς εἰς Ἀλεξάνδρειαν· ἀλλ' ὁ ναύαρχος τοῦ Τουρκοαἰγυπτιακοῦ στόλου Μουχαρέμπεης, ἔστειλεν εὐθὺς καὶ παρεκάλεσε τὸν Κοδριγκτῶνα, ὁ ὁποῖος εἶχε καὶ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ συμμαχικοῦ στόλου νὰ ἐξέλθῃ τοῦ λιμένος. Ὁ Κοδριγκτῶν ὅμως ἀπήντησεν ὑπερηφάνως: «Δὲν ἤλθον νὰ λάβω διαταγὰς, ἀλλὰ νὰ δῶσω!»

Ἡ ὥρα ἦτο δευτέρα καὶ ἡμίσεια μετὰ μεσημβρίαν, ὅτε οἱ Τοῦρκοι ἐπυρπόλησαν πρῶτον μὲν κατὰ τινος Ἀγγλικοῦ λέμβου καὶ ἐφόνευσαν ἕνα ἀξιωματικόν, ἔπειτα δὲ κατ' ἄλλου λέμβου καὶ τέλος κατ' αὐτῆς τῆς Ἀγγλικῆς ναυαρχίδος. Τότε ὁ Κοδριγκτῶν, μὴ δυνάμενος πλέον νὰ κρατήσῃ τὴν ὀργὴν του, διέταξε «πῦρ» καὶ οὕτως ἤρχισε λυσσώδης ναυμαχία. Τέσσαρας ὥρας διήρκεσεν ἡ ναυμαχία αὕτη, καὶ ὀλόκληρος ὁ Τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος κατεβυθίσθη, ἐκτὸς 20 πλοίων, καὶ 6 χιλιάδες ἀνδρῶν ἐφονεύθησαν, ἐνῶ ἐκ τῶν συμμάχων ἐφονεύθησαν 170, καὶ ἐπληρώθησαν 470.

Ἀπερίγραπτος ἦτο ἡ χαρὰ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου· πάντες ἔτρεξαν εἰς τοὺς ναοὺς, διὰ νὰ εὐχαρι-

στήσωσι τὸν Θεόν, διότι ἐνόμισαν, ὅτι διὰ τῆς ἐν Πύλῳ ναυμαχίας τὰ δεινὰ τῶν ἐπαύοντο καὶ ἐξησφαλίζετο ἡ ἀνεξαρτησία τῆς ἀγαπητῆς αὐτῶν πατρίδος.

Ἐπειδὴ ὁ Ἰμβραήμ πασᾶς δὲν ἤθελε νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἡ Γαλλία ἀπέστειλε 14 χιλιάδας Γάλλων στρατιωτῶν ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Μαιζῶνα, οἱ ὁποῖοι ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ φύγῃ εἰς Αἴγυπτον τῇ 23 Σεπτεμβρίου 1828. Οὕτω δὲ ἡ Ἑλλὰς ἀνέπνευσεν, ἀπαλλαγθεῖσα τοῦ φοβεροῦ τούτου ἐχθροῦ.

48 **Ἰωάννης Καποδίστριας (1776—1831).**

Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ Κερκύρᾳ τῷ 1776 καὶ κατήγετο ἐξ ἐπισήμου καὶ εὐγενοῦς οἰκογενείας. Καὶ πρῶτον μὲν ἐσπούδασεν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του, ἔπειτα δὲ μετέβη εἰς Εὐρώπην, ὅπου ἐτελειοποίησε τὰς σπουδὰς του. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσίας Ἀλέξανδρος ὁ Α΄, ἐκτιμῶν τὰς γνώσεις καὶ τὴν εὐφυΐαν τοῦ Καποδιστρίου, προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Πετρούπολιν (1809) καὶ διώρισεν εἰς Ῥωσικὴν ὑπηρεσίαν. Τοσοῦτον δὲ ἰκανὸς καὶ ἀξίος ἀνεδείχθη ὁ Καποδίστριας εἰς τὸ ἔργον του, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ ἑπτὰ ἔτη, δηλ. τῷ 1816, διώρισεν αὐτὸν Ἰπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ἐνῶ ὁ Καποδίστριας εὕρισκετο ἐν Πετροπόλει, ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία, ὡς γνωρίζομεν, προέτεινεν εἰς αὐτὸν νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀγῶνος, ἀλλ' οὗτος δὲν ἐδέχθη. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἑπταετοῦς ἐπαναστάσεως τὰ ἑλληνικὰ πράγματα ἔφθασαν εἰς μεγίστην ἀνωμαλίαν καὶ ταραχὴν, ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, θέλουσα νὰ ἐπιφέρει τὴν τάξιν, ἔστρεψε τὰ βλέμματα πρὸς τὸν σοφὸν Καποδίστριαν καὶ διώρισεν αὐτὸν τῇ 19 Μαρτίου 1827 Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος διὰ μίαν ἑπταετίαν.

Λεχθεὶς ὁ Καποδίστριας μετὰ προθυμίας τὴν θέσιν τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ἀφῆκε τιμὰς καὶ δόξαν καὶ τῇ 6 Ἰανουαρίου 1828 κατέπλευσεν εἰς Ναύπλιον, ὅπου ἔγινε δεκτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Ἐκεῖθεν δὲ τῇ 12 Ἰανουαρίου μετέβη εἰς Αἴγιναν καὶ ὀρκισθεὶς ἀνέλαβε μετὰ θάρρους τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας.

Καὶ πρῶτον μὲν ὁ Κυβερνήτης, διοργανώσας στρατόν, διέταξε τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην καὶ τὸν Ἄγγλον φιλέλληνα Τζώρτζι νὰ ἐκστρατεύσωσιν εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα καὶ ἐκδιώξωσιν ἐκεῖθεν τοὺς Τούρκους. Καὶ ὁ μὲν Τζώρτζι ἠλευθέρωσε τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, ὁ δὲ Ὑψηλάντης τὴν ἀνατολικὴν, νικήσας λαμπρῶς 5 χιλιάδας Τούρκων ἐν Πέτρῳ τῆς Βοιωτίας (12 Σεπτεμβρίου 1829). Οὕτω δὲ διὰ τῆς ἐν Πέτρῳ νίκης ἔλαβε τέλος ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις καὶ ἐπεσφραγίσθη ἡ ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπειτα μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῶν Τούρκων ὁ Καποδίστριας ἐφρόντισε περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ. Ἰδρυσεν πολλὰ δημοτικὰ καὶ Ἑλληνικὰ σχολεῖα εἰς διάφορα μέρη, ὀρφανοτροφεῖον καὶ διδασκαλεῖον ἐν Αἰγίνῃ, στρατιωτικὴν σχολὴν ἐν Ναυπλίῳ, τὸ ὅποιον τότε ἦτο ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, Ἱερατικὴν σχολὴν ἐν τῇ νήσῳ Πόρφῳ καὶ Γεωργικὴν σχολὴν ἐν Τίρυνθι. Ἐπροστάτευσεν πρὸς τοῦτοις τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν γεωργίαν. Ἐφερεν ἄροτρα ἐκ Βελγίου καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν καλλιέργειαν τῶν γεωμήλων. Ὡς Κυβερνήτης μισθὸν δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ, ἀλλ' εἶχεν μὲ μεγάλην λιτότητα, καταθέσας μάλιστα τὰ πρῶτα κεφάλαια πρὸς ἰδρυσιν Ἐθνικῆς Τραπεζίτης ἐκ τῶν ἰδίων χρημάτων.

Ὁ Καποδίστριας τοιοῦτοτρόπως ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς χώρας, εἴλκυσε τὴν ἀγάπην καὶ εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐθεώρει πάντας τοὺς Ἕλληνας ἴσους ἐνώπιον τοῦ νόμου, ἐδίκαζε καὶ ἐτιμῶρει μετὰ τῆς αὐτῆς ἀυστηρότητος τοὺς ἀπειθοῦντας ὅποιοι δὴποτε ἦσαν οὗτοι. Οὕτω δὲ ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ ποτὲ τὴν φυλάκισιν καὶ αὐτοῦ τοῦ Πετρόμπεη, διότι οὗτος ἔδειξεν ἀπειθειαν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν. Ἐνεκα τούτου ὁ ἀδελφὸς καὶ υἱὸς τοῦ Πετρόμπεη, Κωνσταντῖνος καὶ Γεώργιος Μαυρομιχάλης, ἐδολοφόνησαν αὐτὸν ἐν Ναυπλίῳ τῇ 27 Σεπτεμβρίου 1831, ἡμέρα Κυριακῇ, ἐνῶ εἰσῆρχετο εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος. Ἡ Ἑλλὰς ἐθεώρησε συμφορὰν μεγίστην τὸν θάνατον τοῦ φιλοπάτριδος ἀνδρός, διότι ἀπώλεσε τὸν ἀληθῆ αὐτῆς Κυβερνήτην. Ἐτάφη δὲ ὁ νεκρὸς τοῦ Καποδιστριαίου ἐν Κερκύρῃ, ὁ δὲ ταφος αὐτοῦ φέρει τὴν ἐπιγραφὴν «Ἰωάννης Καποδίστριας, Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος».

⌘ 49. Ἰδρυσις Ἑλληνικοῦ Βασιλείου.

᾽Οθων καὶ Γεώργιος.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καποδιστρίου μεγάλη ἀταξία καὶ ἀναρχία ὑπῆρχε καθ' ἣλην τὴν Ἑλλάδα. Διὰ τοῦτο αἱ τρεῖς Δυνάμεις Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ῥωσία ἐπιθυμοῦσαι νὰ προλάβωσι τὴν καταστροφὴν τῆς χώρας, ἐξέλεξαν τῇ 28 Ἀπριλίου 1832 βασιλεῖα αὐτῆς τὸν ᾽Οθωνα, δευτερότοκον υἱὸν τοῦ φιλελλήνου βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου Οὕτω δὲ ἡ Ἑλλὰς ἀνεκυρόχθη Βασίλειον καὶ περιελαβε τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, τὴν Πελοπόννησον, τὰς Κυκλάδας νήσους, τὴν Εὐβοίαν καὶ τὰς Βορείους Σποράδας νήσους.

Ὁ ᾽Οθων δεχθεὶς τὸ Ἑλληνικὸν Στέμμα ἔφθασεν εἰς Ναύπλιον τῇ 25 Ἰανουαρίου 1833· ἐνῶ δὲ ἐπάτει ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, χιλιάδες Ἑλλήνων ὑπεδέχθησαν αὐτὸν μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ πάντες ἐκ τῆς μεγάλης χαρᾶς τῶν ἔκλαιον. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἀνήλικος, ἐκυβέρνησε τὴν Ἑλλάδα Ἀντιβασιλεία μέχρι τῆς 20 Μαΐου τοῦ 1835, ὅποτε ὁ ᾽Οθων, συμπληρώσας τὴν νόμιμον ἡλικίαν, ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν κυβέρνησιν. Εἶχε δὲ τὴν ἔδραν αὐτοῦ ἐν Ἀθήναις, διότι αὐταὶ εἶχον γίνεαι πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος ἀντὶ τοῦ Ναυπλίου ἀπὸ τῆς 1 Ἰανουαρίου 1835.

Τῷ 1836 ὁ ᾽Οθων μετέβη εἰς Γερμανίαν καὶ ἐνυμφεῦθη τὴν Ἀμαλίαν, τὸ δὲ ἐπόμενος ἔτος ἐπέστρεψε μετ' αὐτῆς εἰς Ἀθήνας. Ὁ ᾽Οθων ἠγάπησε τὴν Ἑλλάδα ὡς ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα καὶ ἐφρόντισε μετὰ ζήλου περὶ τῆς προόδου καὶ τοῦ μεγαλείου αὐτῆς· ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, τῷ δὲ 1837 ἵδρυσεν ἐν Ἀθήναις καὶ τὸ Πανεπιστήμιον. Ἐβασίλευσε δὲ περὶ τὰ 29 ἔτη δηλ. μέχρι τοῦ 1862, ὅποτε ἔνεκα πολιτικῶν λόγων ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῇ 10 Ὀκτωβρίου καὶ ἔφυγεν εἰς Βαυαρίαν μετὰ τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας.

Μετὰ τὸν ᾽Οθωνα βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ἐξελέχθη τῇ 18 Μαρτίου 1863 ὁ μέχρι σήμερον βασιλεύων Γεώργιος ὁ Α', δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ τοῦ Θ'. Κατῆλθε δὲ ὁ Γεώργιος εἰς Ἀθήνας τῇ 18 Ὀκτωβρίου 1863 καὶ ἔγινε δεκτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ, ἡ δὲ ἀφιξίς του ἐπανηγυρίσθη διὰ τριημέρων φωταψιδῶν. Τότε ἡ

Ἄγγλια χάριν τοῦ Γεωργίου παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἰονίους νήσους, δηλ. τὴν Ἑπτάνησον.

Τὸν Ὀκτώμβριον τοῦ 1867 ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἐνυμφεῦθη ἐν Πετροπόλει τὴν Μεγάλην Δούκισσαν Ὀλγαν καὶ τῇ 21 Ἰουλίου 1868 ἐγενήθη ὁ Διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου Κωνσταντῖνος. Τῷ 1881 αἱ Εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις παρεχώρησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Θεσσαλίαν καὶ μέρος τῆς Ἠπείρου δηλ. τὸν νομὸν Ἄρτης, τῷ δὲ 1898 ἀνεκηρύχθη καὶ ἡ Κρήτη αὐτόνομος ὑπὸ ἡγεμόνα τὸν πρίγκιπα Γεώργιον, δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως ἡμῶν Γεωργίου τοῦ Α΄.

Ἄλλ' ἂν καὶ τὰ μέρη ταῦτα ἠλευθερώθησαν ἐκ τῆς δουλείας τῶν Τούρκων, ὅμως ἑκατομμύρια ἀκόμη Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι κατοικοῦσι τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἠπειρον, τὴν Θράκην, τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τὴν Κύπρον στεναζοῦσιν ὑπὸ τὸν βαρὺν ζυγὸν τῆς δουλείας. Εἴθε δὲ νὰ ἀνατείλῃ ταχέως ἡ ἡμέρα ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποίαν πάντες οἱ ὑπόδουλοι Ἕλληνες θέλομεν θραύσει τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας καὶ, ἀφοῦ ἀποτελέσωμεν μίαν Μεγάλην Ἑλλάδα ὡς ἦτο τὸ πάλαι, χαρμόσουσι θέλομεν ἑορτάσῃ μίαν Πανελληνίον ἑορτήν, τὰ Ἐλευθέρια. Εἴθε!

ΤΕΛΟΣ

0020561220

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

